

**BİNGÖL
ÜNİVERSİTESİ**

T.C.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**ARAP BAHARI SÜRECİNDE SURİYE’DE BİR
PROPAGANDA ARACI OLARAK ŞİİR,
ABDULBÂSİT SÂRÛT ÖRNEĞİ**

Abdullah AZZAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Bilal TOLAN

Bingöl – 2024

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ARAP BAHARI SÜRECİNDE SURİYE'DE BİR
PROPAGANDA ARACI OLARAK ŞİİR,
ABDULBÂSİT SÂRÛT ÖRNEĞİ

Abdullah AZZAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Bilal TOLAN

Bingöl – 2024

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Bildirimi	I
Tez Kabul ve Onay	II
Önsöz	III
Özet	V
Abstract	VI
GİRİŞ	1
A. Arap Baharı Öncesi Arap Ülkelerinin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Koşulları	1
A.1. Bağımsızlık Öncesi Arap Ülkeleri	1
A.2. Bağımsızlık Dönemindeki Arap Ülkeleri	1
A.3. Askeri Darbeler Döneminde Arap Ülkeleri	6
A.4. Devrim Kavramı	12
A.5. Arap Baharı Kavramı	14
A.6. Arap Baharının Siyasi Nedenleri ve Gerekçeleri	15
B. Bir Portre Olarak Suriye ve Suriye Devrimi	29
B.1. Günümüz Suriye'sinin Kısa Tarihçesi	29
B.2. Suriye Arap Cumhuriyeti Tarihçesi	33
B.3. Fransız İşgali Sonrası Suriye.....	35
B.4. Arap Milliyetçiliği, BAAS Partisinin Kuruluşu: Birleşik Arap Cumhuriyeti (Mısır-Suriye).....	36
B.5. Alevi Azınlığının İktidarı ve Sünni Topluma Yapılan Zulümler	38
B.6. Arap Baharı: Suriye Devriminin Başlaması	41
B.7. Barışçıl Gösterilerden Silahlı Direnişe.....	43

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE DEVRİMİNDE ŞİİRİN PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI

1.1. Modern Suriye Edebiyatı	46
1.1.1. Hikâye.....	49
1.1.2. Tiyatro.....	50
1.1.3. Roman.....	51
1.1.4. Şiir.....	54
1.2. Devrim ve Şiir İlişkisi.....	60

1.3. Devrimci Şiir.....	61
1.4. Suriye Devriminde Şiir	63
1.5. Suriye Devriminde Şiirleriyle Öne Çıkan Şairler	64
1.5.1. Enes İbrahim ed-Dığaym	64
1.5.2. Hasan en-Nifi	68
1.5.3. Yasir el Akraa	73
1.5.4. Bera eş Şami	75
1.5.5. Eymen el Cebeli	78
1.5.6. Enver Muhammed el Hacci	80

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE DEVRİMİNDE BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK ABDULBASİT SÂRÛT'UN ŞİİRLERİ

2.1. Abdulbâsit Sârût'un Hayatı.....	84
2.1.2. Doğumu ve Gençliği	84
2.1.2. Devrim Süreci ve Sârût.....	85
2.1.3. Humus'tan Kuzey Suriye'ye.....	89
2.1.4. Kuzey Suriye Çıkmazı	92
2.1.5. Abdulbâsit Türkiye'de	94
2.1.5. Sârût'a Suikast Girişimleri.....	96
2.1.6. Abdulbâsit Sârût'un Öldürülmesi	96
2.1.7. Cenaze ve Uğurlama	97
2.2. Sârût'un Şiirlerinde Dil ve Üslup	98
2.2.1. Kelime Kadrosu	99
2.2.2. Cümle Yapısı ve Çeşitleri	103
2.3. Şiirlerin Şekil ve Biçimi.....	105
2.3.1. Kafiye ve Ritim.....	105
2.3.2. Tekrarlar ve Vurgular	106
2.3.3. Anlatım Tarzı	107
2.4. Sârût'un Şiirlerinde Ele Aldığı Konular	109
2.4.1. Özgürlük ve Direniş.....	109
2.4.2. Cesaret ve Fedakarlık.....	111

2.4.3. Halkın Çektiği Acılar	113
2.4.4. Kahramanların Anısına Saygı ve Vefa	114
2.4.5. Tarihe Vurgu	115
2.4.6. Kudüs	117
2.4.7. Devrim	119
2.4.8. Milli Birlik ve Beraberlik.....	122
2.4.9. Arap Liderlerine Sitem ve Halk Devrimlerine Destek	127
2.5. Sârût'un Direniş Edebiyatındaki Yeri.....	131
2.5.1. Şiirlerin Halk Üzerindeki Etkisi.....	131
2.5.2. Devrim Edebiyatına Katkısı.....	134
2.5.3. Propagandist Unsurlar.....	135
SONUÇ	144
KAYNAKÇA.....	146
ÖZGEÇMİŞ	157

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Arap Baharı Sürecinde Suriye’de bir Propaganda Aracı Olarak Şiir, Abdalbâsit Sârût Örneği*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

20/07/2024

Abdullah AZZAM

Tez Kabul ve Onay

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Abdullah AZZAM tarafından hazırlanan “*Arap Baharı Sürecinde Suriye’de Bir Propaganda Aracı Olarak Şiir, Abdalbâsit Sârût Örneği*” başlıklı bu çalışma, [19.08.2024] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Doğu Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı*’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. İbrahim YILMAZ İmza:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Bilal TOLAN İmza:

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Adem DOĞAN İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../...../ 202.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

Önsöz

Bu çalışma, Suriye devriminin dinamiklerini ve bu devrim sürecinde edebi üretimin rolünü anlamak adına önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Tezin temel odak noktası, devrimci bir dönemde şiirin propaganda aracı olarak nasıl kullanıldığını incelemektir. Bu bağlamda, Abdalbâsit Sârût'un şiirleri hem içerik hem de form açısından derinlemesine analiz edilmiştir.

Abdalbâsit Sârût'un şiirleri, Suriye devriminin sesini yansıtan önemli bir ifade biçimi olmuştur. Sârût'un şiirleri, devrimin başlangıç yıllarında halkın umutlarını, öfkelerini ve direniş ruhunu etkili bir şekilde dile getirmiştir. Ancak Sârût'un şiirlerinin dijital platformlarda bulunabilirliği büyük ölçüde kısıtlıdır. Birçok şiir, internet sayfalarından ve YouTube gibi dijital medya platformlarından silinmiştir. Bu durum, Sârût'un şiirlerinin erişilebilirliği ve araştırılabilirliği açısından önemli zorluklar yaratmıştır. Bununla birlikte, Sârût'un şiirleri, onun tarafından bestelenmiş ve Suriye halkının dilinde neşit-şarkı olarak kalmıştır. Bu müzikal ve ritmik form, şiirlerin sadece yazılı metinlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda halkın günlük yaşamına entegre olmuş bir kültürel ifade biçimi olduğunu göstermektedir.

Bu tezin amacı, Sârût'un şiirlerinin sadece yazılı metinler olarak değil, aynı zamanda ritmik melodiler ve müziksel formlar olarak da incelenmesini sağlamaktır. Bu bağlamda, Sârût'un şiirleri, devrim sürecindeki sosyal ve siyasi değişimleri yansıtmakla kalmamış, aynı zamanda bu değişimlerin halk üzerindeki etkilerini derinlemesine hissettirmiştir. Şiirlerinin ritmik yapısı, bu şiirlerin halk arasında nasıl bir etki yarattığını ve nasıl bir propaganda aracı olarak kullanıldığını anlamamıza olanak tanır.

Bu tezin yazım sürecinde, çok sayıda kaynak taranmış ve mevcut materyallerin bir kısmına erişim sağlanabilmiştir. Ancak, Sârût'un bazı şiirlerine erişim sağlamakta yaşanan zorluklar ve materyallerin kaybolmuş olması, bu çalışmanın kapsamını kısıtlamıştır. Buna rağmen, elde edilen veriler ve yapılan analizler, Sârût'un şiirlerinin devrim sürecindeki rolünü ve etkisini anlamamız açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

Araştırma sürecinde edindiğim bilgiler ve elde ettiğim veriler, Suriye devriminin edebi, kültürel ve sosyal boyutlarını anlamama büyük katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın,

Suriye devriminin edebi ve kültürel tarihine ve Abdalbâsit Sârût'un şiirlerinin bu bağlamdaki rolüne dair yeni bir bakış açısı sunmasını umuyorum.

Tezin hazırlanması sürecinde desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Bilal Tolan'a ve kıymetli eşime en içten teşekkürlerimi sunarım. Danışmanımın bilgi ve deneyimleri, bu tezin şekillenmesinde ve derinleştirilmesinde büyük rol oynamıştır.

20/07/2024

Abdullah AZZAM

Özet

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Arap Baharı Sürecinde Suriye’de Bir Propaganda Aracı Olarak Şiir, Abdulbâsit Sârût Örneği
Tezin Yazarı : Abdullah Azzam
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Bilal TOLAN
Anabilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Arap Dili ve Edebiyatı
Kabul Tarihi : 20/07/2024
Sayfa Sayısı : 12 (ön kısım) + 156 (tez) + 1 (ekler)
<p><i>Bu tezde, Suriye devriminde Abdulbâsit Sârût'un şiirlerini bir propaganda aracı olarak nasıl kullandığı incelenmiştir. Çalışmada, Sârût'un şiirlerinin dil, biçim ve tema yönünden analiz edilerek bu şiirlerin devrim sürecindeki etkisi ve rolü değerlendirilmiştir. Sârût, şiirleri aracılığıyla devrimci mesajlarını ileterek halkı motive etmiş ve direnişi teşvik etmiştir.</i></p> <p><i>Araştırma kapsamında, Arap Baharı öncesi Arap ülkelerinin ve Suriye'nin siyasi ve toplumsal yapısına değinilmiş, Sârût'un hayatı ve devrimdeki rolü detaylandırılmıştır. Sârût'un şiirlerinde sıkça vurgulanan özgürlük, adalet, direniş ve dayanışma temaları, halkın devrimci ruhunu canlı tutmada önemli bir yer edinmiştir. İnternet ve sosyal medya aracılığıyla yayılan bu şiirler, devrimin kilit propaganda araçlarından biri haline gelmiştir.</i></p> <p><i>Sonuç olarak, Sârût'un sade ve etkili dili, şiirlerinin geniş halk kitlelerince benimsenmesine ve devrim sürecinde kalıcı bir etki yaratmasına olanak sağlamıştır. Bu çalışma, Sârût'un şiirlerinin Suriye devrimindeki rolünü ve edebi eserlerin toplumsal hareketlerdeki gücünü vurgulamaktadır.</i></p>
Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Arap Şiiri, Abdulbâsit Sârût, Suriye devrimi, Propaganda.

Abstract

Bingöl University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: Poetry as a Propaganda Tool in Syria During the Arab Spring: The Case of Abdulbasit Sarout
Author : Abdullah AZZAM
Supervisor : Asst. Prof. Muhammet Bilal TOLAN
Department : Eastern Language and Literature
Sub-field : Arabic Language and Literature
Date :20/07/2024
<p><i>This thesis examines how Abdulbasit Sarut utilized poetry as a tool of propaganda during the Syrian revolution. The study analyzes Sarut's poems in terms of language, form, and themes, assessing their impact and role throughout the revolution. Through his poetry, Sarut delivered revolutionary messages, motivating the people and encouraging resistance.</i></p> <p><i>The research covers the political and social landscape of Arab countries, particularly Syria, prior to the Arab Spring, and details Sarut's life and his role in the revolution. Key themes in Sarut's poetry, such as freedom, justice, resistance, and solidarity, played a crucial role in maintaining the revolutionary spirit among the people. These poems, disseminated via the internet and social media, became central propaganda tools of the revolution.</i></p> <p><i>In conclusion, Sarut's simple yet powerful language allowed his poetry to resonate with a wide audience and create a lasting impact throughout the revolution. This study highlights Sarut's poetry and its significance in the Syrian revolution, emphasizing the power of literary works in social movements.</i></p>
Key Words: Modern Arabic poem, Abdulbaset Sarout, Syria Revolution, propaganda.

GİRİŞ

A. Arap Baharı Öncesi Arap Ülkelerinin Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Koşulları

A.1. Bağımsızlık Öncesi Arap Ülkeleri

Osmanlılar, Mercidabık Muharebesi'nden (1516) sonra Hicaz, Şam, Irak ve Mısır'ı kontrol altına aldılar ve Kuzey Afrika'nın bazı bölgelerine de hâkim oldular. Osmanlı İmparatorluğu, Mısır'a yönelik ilk askerî harekâtı, 1798'de Mısırda'ki Napolyon Bonapart liderliğine başlatmıştı.¹ Bu olaydan sonra bölgeye “Avrupa'nın Hastalıklı Adamı” adı verildi. Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu, Karadeniz'e erişimlerini sağlayan bir antlaşma imzaladı ve bu durum Fransa, İngiltere ve Rusya'nın savaş açmasına yol açtı.

Böylece Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) başladı ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yönettiği coğrafya parçalandı. Arabistan'ın Osmanlı egemenliğinden bağımsızlık arayışları sırasında, Şerif Hüseyin'in (1853-1931) liderliğindeki Arap kuvvetleri, Osmanlı güçlerine karşı savaşımaya başladı. Bu süreçte birçok çatışma yaşandı ve sonunda Faysal'ın I. Şam Kralı olarak tahta çıkmasıyla Suriye Krallığı ilan edildi (1918-1920). 1920'de, Britanya ve Fransa'nın Arabistan coğrafyasında doğrudan yönetimi başlatmasıyla bölge yeni bir etki alanına girdi. Fransa ve Britanya, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasını bölüşmeye karar verdiler ve Sykes-Picot Anlaşması'yla bunu gerçekleştirdiler.

Bu anlaşma, Mısır'daki Britanya temsilcisi Mark Sykes ve Lübnan'daki Fransız temsilci Georges Picot tarafından tasarlandı ve Rusya'nın onayıyla Doğu Akdeniz'deki Osmanlı Arap bölgesinin bölünmesini içeriyordu. Bu anlaşma, bugünkü Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki devlet sınırlarının temelini attı. Fransa'nın payına Suriye, Lübnan, Cezayir, Moritanya, Fas ve diğerleri düşerken, Britanya'nın payına Mısır, Irak, Yemen ve diğerleri geldi.

A.2. Bağımsızlık Dönemindeki Arap Ülkeleri

Arap ülkelerinin bağımsızlık tarihleri, üzerlerindeki mandalardan ötürü farklılık gösterdi. Mısır, 1922'de, Irak ise 1932'de bağımsızlığını ilan etti. Suriye ve Ürdün gibi ülkeler de, 1946'da bağımsızlığını kazandı. Bu ülkelerin bağımsızlığı tesadüfi değil, pek

---

¹ Napolyon Bonapart, İtalya'dan gelen bir Fransız askeri lideriydi. Fransız Cumhuriyeti'nin başlangıcıyla kariyerine başladı ve Mısır'a yönelik seferin nedeni İngiltere'nin Hindistan'a giden ticaret yollarını kesmekti.

çok faktörün ortaya çıkardığı koşulların sonucuydu. Bunlar arasında Büyük Suriye devrimi, Cezayir devrimi, Baas devrimi, Sudan'daki Devrim, Libya'nın Senusi direnişi ve diğerleri bulunmaktadır. Tüm bu faktörler, Arap uyanışının özgürlüğe doğru ilerlemesini destekleyen etmenlerdi. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve dünya dengelerinin değişmesi, hareketleri daha da güçlendirdi. Arap ülkeleri, bağımsızlık ve topraklarının egemenliğini elde etmeye yönelik bir hedefe doğru ilerlerken, yeni bir siyasi oyun, ekonomik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya kaldılar. Ancak, bu, çatışmadan uzak bir yaşam sürdükleri anlamına gelmez. 1948'de İsrail devletinin kurulmasıyla, Suriye, Mısır, Lübnan ve Ürdün gibi komşu Arap ülkeleri, Filistin meselesi karşısında büyük zorluklarla karşı karşıya kaldılar. Ayrıca, büyüyen Arap toplumunun inşası fikri, sosyalist fikirlerle birlikte artmaya başladı.

A.2.1. Toplumsal Koşullar

Manda esaretinden birçok Arap ülkesinin bağımsızlığını kazanmasıyla, ülke halkları arasında bir tür rahatlama hâkim oldu. Bu ülkeler, Suriye, Irak ve Ürdün gibi, toplumsal ve siyasal koşullarda değişim yaşadı.

Görünüşe göre mandaların bıraktığı miras küçük değil, oldukça büyüktü ve büyük stratejik boyutları vardı, bunlardan biri de bölünme boyutlarıydı. Ülkeler, Avrupa modeline doğru yaklaşıyor gibi görünüyordu, böylece Suriye'de Fransız mandasından dolayı ılımlı demokratik bir yönetim modeli, Irak ve Mısır'da ise Britanya mandasından dolayı monarşik bir sistem benimsendi. Bu dönem, farklı siyasi akımların yükselişine katkıda bulundu: Solcu, İslamcı ve laik akımlar aktifleştirdi ve geleneksel partiler ile ulusal akımlar da etkili oldu.

Mısır'da Vefd Partisi, ittifak ve yönetim konusunda en belirleyici rolü üstlenmişti. Bu dönemde, sosyalist kavramlar benimsendi ve Sovyetler Birliği'nin genişlemesi başladı. Yusuf Azizuddin'e göre; ‘’Aydınlar fikirlerini Bağdat veya bazı şehirlerin dışına taşıyamadılar ve kırsal alanlar, entelektüel reform ve modern sosyal gelişme açısından geri kaldı.”²

Bağımsızlık, Arap dilinin ülkenin resmi dili olarak benimsenmesi de dahil olmak üzere, “ulusal burjuvazi” de içeren sosyal ve kültürel bir sınıf şekillendirdi. Daha önce,

---

Youssef Ezzaldin, *Modern Political Poetry In Iraq - A Historical Literary Study*, Daru'l-Meda, 2008, s. 20.

“Zorunlu otorite, kabilelere geniş devlet mülkiyeti toprakları vererek onların sevgisini kazanmaya çalışıyordu. Köylülerden el konulan topraklar, bazı kabileler için göreceli istikrar sağladı ve bağımsızlık hükümetleri bunu kurup yönetti.”³ Bağımsızlık hükümetleri tarafından bu istikrar sağlandı ve bu devletler, o dönemde çağdaşlaşma yönünde adımlar atmak için eğitim ve üniversite kurumlarını inşa etmeye, endüstrileri geliştirmeye ve çağdaşlaşmaya yönelik adımlar atmaya başladılar. Büyük güçlerin iki ana kampa bölünmesi, Arap ülkeleri arasında siyasi güçlerin yeniden hizalanmasına katkıda bulundu, özellikle de Irak, Suriye, Mısır gibi ana Arap ülkelerinde, ulusal birlik ve bağımsızlık arzularını gerçekleştirmek için. Ancak, bu ülkelerdeki siyasi güçlerin arasındaki anlaşmazlıklar, sonuçları tamamen olumsuz kıldı. Bu tarihsel özet, önemlidir, çünkü sayfaları ve içeriği edebi türlere yansıyan bir yansıma taşır ve gelecek dönemi inşa etmede rol oynar.

A.2.2. Ekonomik Koşullar

Yeni ekonomik sınıf olan "burjuvazi", kentsel alanlarda feodal toprak sahipleri sınıfını yerinden etti ve tarımsal üretim araçları da ilerledi, ancak bu, geri kalmış tarımsal toplumun endüstriyel veya gelişmiş bir endüstriyel-tarımsal topluma dönüşümüne yol açmadı. Mandaterlik döneminde tarımsal meselelerin kötüleştiği dikkate alındığında, tarımsal meselelerin çözümüne dair bir dönüşüm gerçekleşmedi.⁴

Mısır'da, iddialı projeler için hazırlıklar başlatıldı ancak bu sırada küresel ekonomik ve siyasi sistemde Amerika ve Sovyetler Birliği'nin yükselişiyle yeni bir değişim meydana geldi ve Mısır 1958'e kadar 'yabancılara borçlu olmayan bir ülke'⁵ haline geldi.

Diğer Arap ülkeleri, Abdunnasır'ın ekonomik deneyimlerinden faydalandı. Bu deneyim, Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi ve mülkiyetin yeniden dağıtımını içeriyordu. Ayrıca, Abdunnasır 'ın hedefleri arasında feodalizmin, tekelleşmenin ve sermayenin hükümet üzerindeki kontrolünün kaldırılması vardı.⁶ Zira bu, Muhammed

³ Hıdır Zekeriyâ, *Hasa'is el-Terkib el-İctimai el-Tabaki fi Suriye*, Dar Maysalun, 2018, s. 180.

⁴ Zekeriyâ, *Hasa'is el-Terkib el-İctimai el-Tabaki fi Suriye*, s. 160.

⁵ Emin Celal, *Kıssat el-İktisad el-Mısri min Ahd Muhammed Ali ila Ahd Mübarek*, Dar eş-Şuruk, 2012, s.48.

⁶ Seruci Muhammed, *Dirasat fi Tarih Mısır ve Sudan el-Hadis vel-Mu'asır*, İskenderiye, 1998, s. 227.

Ali Hanedanı döneminden itibaren zengin sınıfların ortaya çıkmasına neden olmuş ve 1952 Devriminden sonra da yeni sosyal sınıflar ortaya çıkmasına sebebiyet vermişti.

A.2.3. Siyasi Koşullar

Mısır'da “egemenlik” kavramı, 1922'deki monarşi günlerinde ortaya çıktı; Bu, himayenin sona erdirilmesini ve Britanya'nın Mısır'ın bağımsız bir egemen devlet olduğunu resmen tanımasını içermekteydi.

Bu dönemde Suriyeliler, 1936 yılına kadar⁷ bağımsızlık arayışlarını sürdürmüş olup, bağımsızlık fikri 1940'larda neredeyse hiç gelişme göstermemiştir. Arap dünyası Filistin felaketiyle sarsılana kadar bu durum değişmemiştir.⁸ "Yolsuz silah anlaşması" ⁹olarak bilinen olaylar, Mısır Krallığı döneminde Arap toplumunun, Filistin'e göç edenlere karşı tutumunu önemli ölçüde etkilemiştir.

Arap ordularının, İsrail güçlerinin kontrolünde olan bölgeleri geri alma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu başarısızlık, bir grup Mısır askerinin iktidarı ele geçirmesine yol açmış ve Mısır Krallığı'nın ‘Hür subaylar’¹⁰ liderliğinde bir cumhuriyete dönüşmesine neden olmuştur.

Suriye'nin de Fransa'dan bağımsızlık ilan etmesi ve Arap komşularıyla birlik birleşme eğilimlerinin ortaya çıkması, bazı subayların öfkesine neden oldu ve bu Suriye tarihinde "Hüseyin El Zaim (1897-1949)" tarafından gerçekleştirilen ilk darbeyle sonuçlandı. Bu durum ülkeyi yeni bir karmaşaya soktu.

---

⁷ Tarabin Ahmed, *Tarih el-Maşrik el-Arabi el-Mu'asır*, el-Matbaa el-Cedide, Şam, 1986, s. 418.

⁸ Filistin Nekbesi terimi, Arap ülkelerinin Filistin meselesi etrafında maruz kaldığı bir dizi olayı ifade eder. Bu terim, genel olarak Arapların ve özel olarak Filistin'in felaketini içerir. Bu tanım, Aref Al-Aref'in "Filistin ve Kayıp Cennet Nekbe" adlı kitabında ortaya konmuştur. Ayrıca, Konstantin Züreyk'in "Arap-İsrail Çatışması Bağlamında Nekbe" adlı eserinde de bu terime atıfta bulunulmuştur.

⁹ Silah Anlaşması, Mısır ordusunun Filistin'e yönelik askeri tedarikleriyle ilgilidir ve bu konuda İhsan Abdulkuddus'un Rose al-Youssef gazetesinde bir makale yayımladığı bilinmektedir. Ana iki fikir, silahların yolsuzluğu etrafında dönüyor; bazı Mısır subayları, tedarik edilen silahların kusurlu olduğuna inanmakta ve bu durumun Mısır askerlerinin Filistin'de ölümüne yol açtığına inanmaktadır. İkinci fikir ise bu anlaşmada harcanan finansal miktarlarla ilgilidir. Daha fazla ayrıntı için, Kahire'deki Dar al-Shorouk tarafından 2008 yılında yayınlanan "Sistem'in Çöküşü: Temmuz 1952 Devrimi Neden Gerekti?" adlı kitaba başvurularak 269 ile 309 arasındaki bölümler incelenebilir.

¹⁰ "Hür Subaylar Hareketi", Mısır ordusundan türemiş olan askeri bir örgüttür ve Mısır'ı ele geçirip cumhuriyet rejimine dönüştürmeyi hedeflemişlerdir.

O zamanın Halk Partisi lideri Rüşdi El Kahya,¹¹ "Eğer darbe hastalığı yayılırsa, Suriye'nin bu hastalığı yok etmek için en az elli yıl uğraşması gerektiğini"¹² ifade etmişti. Ve görünüşe göre, Kahya'nın bu sözlerinin gerçek bir etkisi oldu ve Suriye bu darbelerin kurbanı oldu.

Irak, Mısır Krallığı'na benzer bir konumda bulunuyordu; toprakları İngiliz askerlerine açıldı. Ancak, Irak, diplomatik mücadeleyi sürdürdü, bazen Ankara üzerinden ve bazen Orta Doğu bölgesiyle ilgili antlaşmalar yapmaktaydı. Bu bağlamda, Bereketli Hilal projesi ve Arap Birliği'nin çabaları, Irak'ın etkisini azımsanamaz kılmaktadır.¹³

Eğer Irak'ın Filistin felaketi üzerindeki etkisi, kardeş Arap ülkelerinin etkisini aşmışsa, bu sadece Filistinli ve Suriyeli mültecilerin, sürgün edilmişlerin ve Devrimcilerin Irak'a sığınmalarının sonucudur.

Bu sığınma, sadece Irak'ın bir sığınak, özgürlük ve yardım bulabilecekleri bir Arap ülkesi olmasıyla değil, aynı zamanda Filistin ve Suriye'ye yakın konumda olmasından da kaynaklanmaktadır.¹⁴

Batı Arap dünyasının bağımsızlığını aradığı dönemde (Cezayir, Libya, Fas gibi), Doğu Arap ülkeleri, Arap milliyetçiliği ve ulusal eğilimler bağlamında içsel olarak ilerlerken, neredeyse hepsi Filistin meselesi ve Arap dünyasındaki kurtuluş hareketleri konusunda bir araya gelmiş gibiydi. Bu dönem, İsrail'e karşı mücadeleyi teşvik eden milliyetçi eğilimlerin yükseldiği ve siyasi akımların belirgin hale geldiği bir dönem olarak nitelendirilebilir. Bu çerçevede, 1949'da Suriye'de Sami el-Hinnavi¹⁵ liderliğinde (1898-1950) Irak ile birleşme amacıyla bir darbe gerçekleştirildi. Bu eylem, Hâşimi himayesinde bir yakınlık arayışını ifade ediyordu ve bu da Britanya'nın bakış açısına daha yakın olmayı içeriyordu. "*Dolayısıyla Suriye, birçok açıdan bir devlet olarak varlığını*

---

¹¹ Ruşdi el-Kahya, 1897'da Halep'te doğmuş olup 1987'de hayatını kaybetmiştir. Bir milletvekili olarak görev yapmış olup Suriye Halk Partisi'nin kurucularından biridir.

¹² Nebil Salih, Rivayetun İsmuha Suriye, *Mecmua Min el-Bahisin*, Cilt 2, 2007, Özel Baskı, s. 647.

¹³ Ahmed, *Tarih el-Maşrik el-Arabi el-Mu'asır*, s.619.

¹⁴ Ahmed, *Tarih el-Maşrik el-Arabi el-Mu'asır*, s.589.

¹⁵ Suriyeli bir subay, Halep şehrinde doğdu ve 1916 yılında Şam'da mezun oldu. İstanbul'daki Harp Akademisi'ne katıldı ve 1948'de Filistin Savaşı'nda Suriye Ordusu'nda görev aldı, burada yüzbaşı rütbesine terfi etti. Daha sonra Lübnan'da suikaste uğradı.

sürdürdü ancak bir ulus olmadı; bu nedenle, siyasi bir varlık olmasına rağmen, siyasi bir topluluk oluşturamadı.”¹⁶

Arap devletleri, bölgedeki kimliklerini ve konumlarını tanımlamak için arayışa girdiler, bunu Mısır, Suriye ve Irak anayasalarında görebiliriz. Bu ülkeler, anayasalarında belirgin bir ulusal kimlik oluşturmak için adımlar attılar. Ancak, askeri güç darbelerde şiddeti bir araç olarak benimsedi ve bu, Irak, Suriye veya Mısır'daki darbelerde de farklılık göstermedi. Bu darbeler, asker tarafından planlama ve sonuçları hesaplama olmadan gerçekleştirildi.¹⁷ Böylelikle Arap devletleri, bazen istikrarla bazen belirsizlikle karakterize edilen yeni bir döneme girmiş oldu, bunu daha kapsamlı şekilde diğer bölümlerde ele alacağız.

A.3. Askeri Darbeler Döneminde Arap Ülkeleri

Mandanın sona ermesinden sonra ulusal devletin sivil yükselişi artıyordu. Ancak, bölgesel olaylar ve uluslararası siyasi iklimdeki değişiklikler, Orta Doğu ve Arap dünyasında askeri rolün artmasına yol açtı.

Askeri darbeler halk devrimlerine giden yolu tıkamış, her türlü özgürlük, birlik ve kaybedilen toprakların geri alınması taleplerinin sona ermesine neden olmuştur. Bunun nedeni, Batı'nın askeri güçlere destek vererek bu ülkeleri kontrol etme ve kendi ekonomik ve stratejik çıkarlarını sağlama çabalarıydı. Bu, Batı'ya bağlı olmayan rejimlerin iktidara gelmesiyle zarar görebilecekleri anlamına geliyordu.

Askeri rejimlerin iktidarı ele geçirmek için güvenlik ve istikrar gerekçesiyle anayasal ve demokratik kurumları ortadan kaldırması, bugün hala darbe rejimlerinin kullandığı bir retorik olmuştur.

Askeri darbeler, darbe türüne göre farklı kategorilere ayrılmıştır: kraliyet rejimine karşı gerçekleştirilen darbeler; 23 Temmuz 1952'deki Mısır darbesi; tashihi darbeler; 17 Temmuz 1963'teki Irak Baas Darbesi ve geleneksel darbeler, örneğin Suriye'de meydana gelen darbeler.

---

¹⁶ Nikolas Van Dam, *Es-Sıra' ala es-Sulta fi Suriye: et-Taiftiyye vel-İklimiyye vel-Aşairiyye fi es-Siyase* 1961-1995, El-Matba'a el-elektroniyye, Beyrut, 2006, s.60

¹⁷ Ezzaldin, *Modern Political Poetry In Iraq - A Historical Literary Study*, s. 40.

Askeri darbelerin en belirgin özelliği, ‘demokrasiye karşı olmaları, tek partiye dayanmaları, güç kullanmaları, iktidara sıkı sıkıya yapışmaları ve kalkınma için gerekli olan kaynakları tüketmeleridir.’¹⁸

Arap dünyası, bağımsızlık kazanmasından 2014 yılına kadar genel coğrafyasında 123 darbe gördü. Bu darbelerden sadece 39'u başarılı olurken 84'ü başarısız oldu. Bu nedenle, bu bölümü "Askeri Darbeler Sonrası Arap Ülkeleri" olarak adlandırmayı tercih ettik.

A.3.1. Siyasi Koşullar

Önceki dönemde, ulus devlet mekanizmasının hüküm sürdüğü süreç, Arap coğrafyasının ihtiyaç duyduğu bazı sistemleri ve altyapıyı sağlamıştır. Örneğin, Suriye'de tarım makineleri olan traktörler ve biçerdöverler mevcuttu, ancak Mısır'da iddialı programlar tamamlanmıştır.

Ayrıca, Suriye'de Hasan el-Zaim'in (1897-1949) aldığı kararlar incelendiğinde, ‘aile vakıflarının kaldırılması ve toprak sahibi olmayan köylülere emirlik topraklarının dağıtılmasını öngören bir tasarının’¹⁹ sunulduğu görülmüştür'. Darbenin ardından toprak dağıtımını konusunu incelemek üzere bir komite kurulmuştur.

Milli Arap devleti döneminde, önceki dönemin sonuçlarıyla yeni topraklar ve sosyal sistemler ortaya çıkmıştır. Bu, bu ülkelerde güçlü bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sınıf, önceki bölümde belirtildiği gibi burjuvaziyi rahatlatmış ve ekonomik ve sosyal konumlarını güçlendirmeye başlamıştır. Bu, Orta Doğu ve Arap toplumları üzerinde etkisi olan ekonomik dönüşümlerle daha da belirgin hale gelmiştir.

“Ekonomik etkilerin, ekonomik koşulların kötüleşmesiyle birlikte toplumsal isyanları ve devrimleri tetiklediği”²⁰, bu nedenle çoğu Arap ülkesinin sosyalist bir ekonomi modelini benimsediği ve o zamanlar yaygın olan bu modelin destekçisi olduğu görülmektedir. Bu ülkeler, Batılı devletlerin sömürgecilik ve mandacılığına maruz

¹⁸ Hasan en-Nakib Haldun, *ed-Devle et-Tasallutiyye fi'l-Maşrik el-'Arabî el-Mu'âşir: Dirâsât Binâ'iyye Mukârene*, Merkez Dirâsât el-Vahde el-Arabiyye, s. 108-109.

¹⁹ S. Yin'am, "Crisis in Syria," *Middle Eastern Affairs*, cilt N.11, Kasım 1950, s. 311-315.

²⁰ Abd es-Salam Yusuf Ayya, "Esbab Kıyam Sevrat er-Rabi' el-Arabi," *Merkez el-Demokratik el-Arabi*, 23 Mayıs 2014, <https://democraticac.de/?p=1393> (Erişim Tarihi: 10.Haziran 2024).

kaldıkları için, belki de bağımsızlıklarını artırmak ve ulusal ve askeri ekonomilerini desteklemek için Rusya'ya doğru yeni bir güç bulmuşlardır.

Bu nedenle, Arap ülkelerinde ortaya çıkan karma ekonomi, kârın kabul edilmediği, merkezi planlamaya dayalı, halkın üretim araçlarının kamulaştırıldığı sosyalist bir modele doğru evrilmiştir. Bu, o dönemde Arap ülkelerinin Sovyetler Birliği'ne yaklaşmasını sağlamıştır. Sömürgecilerle sömürge halkları arasındaki ilişkilerin tarihi, milli burjuvazinin, entelektüellerin ve yerel orta sınıfların mücadelesine yol açan ekonomik olmayan güçlü bir etkidir.²¹ Bu politikaların benimsenmesinin en önemli sonuçlarından biri, millileştirme deneyimidir.²² Bu deneyim, çok sınırlı ve nadir olarak gerçekleşiyordu, ancak 1956'da Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesiyle büyük bir örneğe dönüştü. Mısır, yüksek baraj projesini finanse etmek için bir kredi talep ettiğinde ve banka bu finansmanı reddettiğinde, Abdunnasır, Süveyş Kanalı Şirketi'ni millileştirdi. *“Süveyş Deniz Kanalı Uluslararası Şirketi, Mısırlı bir anonim şirket olarak kamulaştırılacak ve tüm fonları, hakları ve yükümlülükleri devlete devredilecek ve şu anda idaresinden sorumlu olan tüm kurum ve komiteler feshedilecek.”*²³ Kanalın millileştirilmesi, İngiltere, Fransa ve İsrail'in 1956'daki Mısır'a yönelik askeri saldırısı olan Süveyş Krizi'ne neden oldu.

A.3.2. Millileştirme Deneyimi

Nasır'ın millileştirme deneyimi, Suriye ve Irak dahil olmak üzere Libya gibi Cumhuriyetlerin bazılarında olumsuz etkiler bırakmış ve millileştirme kararları nedeniyle Irak'taki Tahir Yahya (1913-1986) hükümetinin istifasına neden olmuştur. Bankaların ve büyük şirketlerin millileştirilmesinin ardından Irak kamu sektörü, 17 Temmuz 1968'e kadar zayıf kaldı, *“daha sonra hükümet muhalefetin artan baskıları nedeniyle sermayenin yurtdışına kaçmasına neden oldu. Bu durum üretimde azalma ve işsizlikte artışa, uzmanlar, teknisyenler ve şirketleri yöneten yeteneklerin yurtdışına kaçmasına sebebiyet verdi.”*²⁴

²¹ Makauarfa, *et-Takaddum el-İktisadi lil-Muctama' el-İştiraki*, Dar at-Takaddum, s. 21.

²² Özel mülkiyetin devlet mülkiyetine aktarılması ve kamu sektörüne dönüştürülmesi.

²³ Devlet Başkanı Cemal Abdunnasır'ın Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesini açıklayan konuşması, 1956, (suezcanal.gov.eg).

²⁴ Muhammed Said Ahmed, *Irak'ta 1958'den 1969'a Askeri Darbeler: İçsel, Bölgesel ve Uluslararası Faktörler Üzerine Bir Çalışma*, Kültür Kitapları Yayınevi, s. 235-236.

Ayrıca, Suriye'deki ekonomik iklim, Mısır ve Suriye'nin birleşik Arap Cumhuriyeti döneminde, endüstriyel tabakalarda bir değişime yol açtı ve 1963 yılına kadar devam etti. Baas iktidara geldiğinde, burada benzer yasalar çıkarıldı ve sosyal sınıflar değişti. Bu, burjuvaziyi yok etmek ve tarım yasalarını desteklemek amacıyla yapıldığı iddia edilen birçok benzer yasa ile gerçekleşti.²⁵ Bu eylemin açıklanan amacı, ulusal ekonominin devlet mülkiyetine dönüşmesi, kalkınma için gerekli fonların sağlanması ve ulusal plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi için gerekli kontrollerin sağlanmasıydı. Ancak, bu devrimci eylemin gerçek niyeti (eski mülki sınıfı tasfiye etmek ve toplum üzerinde tam kontrol sağlamak) çoğu ekonomik reformun başarısızlığını açıklar.²⁶

A.3.3. Tüketim Değişiklikleri

Suriye, ortak sektöre ve ardından sosyal ekonomi piyasasına doğru ilerlemeye devam etti, yani sosyalist deneyimden yararlanmaya devam etti, ancak ekonomide bir düşüşe tanık oldu ve aynı veriler, piyasa fiyatlarındaki net yurtiçi hasılanın bileşiminin 1970 ile 2008 ve sonrasında bir miktar değiştiğini göstermektedir.

Tarımın katkısı 1970 yılında yaklaşık yüzde 33 iken, bu oran 2000-2008 döneminde yüzde 25'e düşmüştür. Sanayiye gelince, 1970 yılında yüzde 18 olan katkısı 2000 yılında yüzde 29'a yükselmiş, ancak 2008 yılında yüzde 22'ye gerilemiştir. 2000 ve 2004 yılları arasında Suriye ekonomisi (1984-1990 krizinden sonra) en kötü krizine girmiş ve ekonominin ana dallarının çoğunda büyüme durmuştur. Merkezi İstatistik Bürosu verileri ve Devlet Planlama Komisyonu tarafından yapılan analizler, ekonomik büyümenin 1990-1996 yılları arasında yüzde 8,5'ten 1997-2004 yılları arasında yüzde 2,9'a gerilediğini göstermektedir.²⁷

1997-2004 yılları arasındaki düşük büyüme oranının ardında yatan nedenler arasında, hükümetin izlediği deflasyonist politika, özellikle maaş ve ücretlerin

---

²⁵ Asım ed-Dusuki, *Advan es-Selasi ala Misr*, Matbuat Merkez el-Buhus ve Dirasat el-Ictimaiyya, Kahire, 2006

²⁶ Beni Ays Muhammed Said, *Ahmed: El-Inkilabat el-Askeriyye fi el-Irak min 1958 ila 1969*, *Dirasat fi el-'Avamil ed-Dahiliyye vel-Iklimiyye ved-Devliyye*, Dar al-Kitab es Sekafi, s. 235-236.

²⁷ Ahmed, *Tarih el-Maşrik el-Arabi el-Mu'asır*, s. 22-23.

dondurulması, yatırım ödeneklerinin azaltılması, planlanan projelerin hayata geçirilme oranlarındaki düşüş ve bölgedeki çalkantılı siyasi iklim sayılabilir.²⁸

Mısır, Enver Sedat döneminde (1918-1981), kapitalizm yönünde bir dönüşüm yaşamış ve daha sonra Hüsnü Mübarek döneminde (1928-2020) kamu sektörünün özelleştirilmesine doğru bir adım atmıştır. Daha sonra Mısır, 2030 yılına kadar uzanan düşük fiyatlarla İsrail'e gaz ihracı anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre, gaz birim başına 70 sent ile 1.5 Amerikan doları arasında bir fiyatla satılmaktadır, ancak maliyet fiyatı birim başına 2.65 Amerikan dolarıdır. Ayrıca, Mısır hükümetinden İsrail gaz şirketine 2005'ten 2008'e kadar 3 yıllık vergi muafiyeti sağlanmıştır. Bu durum, kamu kaynaklarının israfı olarak değerlendirilmiştir.²⁹

Mısır, Libya ve Tunus'ta, hesap verilebilirlik veya ekonomik müşteriye dayalı sistem, ekonomik faaliyet üzerinde geniş kapsamlı zararlar vermiştir. Ancak, 1990'larda devlete ait tesislerin ve şirketlerin satış mekanizmasının gizemli bir şekilde gerçekleştirildiği ve kamuoyuna duyurulmadığına dair belirsizlikler vardır. Sistemden faydalananlar ve rejime yakın olanlar, mümkün olduğunca kartellerin getirisini gizlemeye ve bazılarını şüpheli projelerin finansmanında kullanmaya çalışmışlardır.³⁰

Sonuç olarak, önümüzde, liberalizme karşı tahrif edilmiş bir otoriter ekonomik model var. Çoğu Arap ülkesi, gerçek piyasa karşısında azınlığın egemenliğini ve kentsel kalkınmanın durmasını sağlayan otoriter yapıların hüküm sürdüğü bir ekonomik modelle karşı karşıyadır. Bu da işsizlik oranlarının artmasıyla birlikte orta sınıfın yok oluşunu başlatmıştır.

A.3.4. Sosyalist Parti İdeolojisi ve Silahlı Kuvvetler

Arap ülkeleri, ülkenin siyasi alanlarında milliyetçilik fikrinden etkilenmiş ve bunun yankısı halk çevrelerinde, slogan ve tezahüratlarda karşılık bulmuştu. Bu durum, siyasi yaşam alanlarında yükselişe geçerek iki cumhuriyetin birleşimine uzandı ancak emekçi ve umutlu kitlelerin hedeflerini gerçekleştirmede başarısız oldu. Partiler rejimleri

---

²⁸ Ahmed, *Tarih el-Maşrik el-Arabi el-Mu'asır*, s. 23.

²⁹ Yusuf Ayya, *Esbab Kıyam Sevrat er-Rabi' el-Arabi*, s. 12

³⁰ Birn, Ben Ali's family and friends, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/13/ben-ali-family-friends-assets>, Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2017.

değiştiremiyordu halbuki ordu bunu yapabilecek güce sahipti, ancak askeri güç mensuplarının kendileri ideolojik yönelimle enfekte olmuştu, bu yüzden ‘ideolojik ordu’ olarak adlandırılmışlardı. “Gerçek şu ki ordu siyasallaşmış, subaylar ve askerler siyasi sadakatlerine göre sol ve sağ arasında bölünmüştü.”³¹

Suriye ve Irak'taki başlıca Baasçı bloklar ve gruplar arasındaki ideolojik tartışmalar genellikle İsrail'e karşı Araplar arası iş birliği ve ortaklık amacıyla iç odaklı bir sosyalist politikaya mı yoksa daha dış odaklı bir Arap milliyetçisi politikaya mı öncelik verileceği sorusu üzerinde yoğunlaşıyordu. 1968'de Suriye ve Irak'ta iki açık eğilim ortaya çıktı: Bunlardan ilki sosyalist dönüşümün gerekliliği ve İsrail'e karşı mücadele pahasına da olsa sağcı gerici olarak nitelendirdiği rejimlerle siyasi ya da askeri iş birliğinin reddedilmesiydi.

İkinci eğilim, sosyalist dönüşüm üzerinde geçici olumsuz etkileri olsa bile, İsrail'e karşı silahlı mücadeleye en yüksek önceliğin verilmesiydi. 1967'deki³² Arap-Yahudi Savaşı'nın ardından, birçok Arap ülkesi, Abdunnasır döneminde yaşanan yenilgi sonrasında, İsrail'e karşı askeri mücadeleyi tercih etti. Bu mücadele, 1973 Yom Kippur Savaşı'nda³³ doruğa ulaştı ve Araplar lehine sonuçlandı. Ancak, Mısır ile 1978'deki Kamp David Anlaşması,³⁴ İsrail ile olan çatışmaları sonlandırdı. Bununla birlikte, Suriye ve Irak, barış ya da savaştan uzak kaldı.

Askeri kurum, içteki iktidarını sağlamlaştırmak ve darbelere karşı korumak için iç politikaya yöneldi. Bu dönemde, İran-İrak Savaşı (1980-1988) patlak verdi ve Irak'ın Kuveyt'i işgali (1991) yaşandı. Bölgedeki bu siyasi ve askeri sarsıntılar, Arap devletleri arasındaki duruşları ve ittifakları değiştirdi. Mısır, Dünya Bankası borçlarını silme karşılığında ABD liderliğindeki Çöl Fırtınası Operasyonu'na katılma gibi önlemler aldı; aynı şekilde Suriye de benzer bir adım attı.

---

³¹ Kemal DİB, *Târîh Sûriye el-Mu'âsir min el-İntidâb el-Fransî ilâ Seyf 2011*, Beyrut, İkinci baskı, 2012, s. 142-143.

³² Suriye ve Ürdün'de 1967 savaşı "Haziran Savaşı" olarak bilinirken, Mısır'da "Nekse", İsrail'de de "Altı Gün Savaşı" olarak anılır. Bu savaş, İsrail, Irak, Mısır, Suriye ve Ürdün arasında gerçekleşmiştir ve İsrail'in Sina Yarımadası, Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Golan Tepeleri üzerinde kontrol sağlamasıyla sonuçlanmıştır.

³³ 1973 Ekim Savaşı ya da Mısır'daki adıyla Ramazan'ın Onuncu Günü Savaşı, ya da Suriye'deki adıyla Ekim Kurtuluş Savaşı ya da İsrail'deki adıyla Yom Kippur Savaşı.

³⁴ Kamp David Anlaşması, Mısır ve İsrail'in ABD'nin arabuluculuğunda 1978 yılında imzaladığı barış antlaşmasıdır.

Arap-İsrail çatışması, Yom Kippur Savaşı'ndan sonra farklı bir döneme girdi. Bu dönüşümle birlikte yaygın olan ulusal propaganda da değişti. Mısır, İsrail ile olan çatışmadan çekilirken, Suriye'nin Irak ve Ürdün ile büyük bir anlaşmazlık içinde olduğu görüldü, bu da bölgesel ilişkilerde bir değişime neden oldu.

Arap-Arap, Arap-İran ve İsrail-Arap savaşları donmuş durumda kalırken iki blok arasındaki çatışma bölge ülkelerini etkiledi. Suudi Arabistan liderliğindeki Arap Barış Planı'nın 2002'de Arap Birliği tarafından sunulmasına rağmen, bölgede barışın sağlanamadığı görüldü.

1990'larda büyük bir kuşatma ve zorluk dönemi yaşayan Irak, 2003 yılında ABD, Arap Körfezi ve Britanya'nın iş birliğiyle doğrudan bir işgal ile karşılaştı. Bu işgal, Irak'ı mandalara geri döndürdü ve Arap dünyasında derin bir şok yarattı, halkın Arap dayanışmasına olan güveni sarsıldı.

A.4. Devrim Kavramı

Araplar da şairler gibi baharı umut eder, değişimi ve iyiliğin yaklaştığını hissederler. Edebiyatlarında baharın sadece bereket değil, aynı zamanda gelecek anlamına da geldiğini görürsünüz; bu nedenle şiirlere ve düşüncelere serpiştirilmiş bahar kelimesi, gelecek ve taşıdığı değişimlere atıfta bulunur.

Mesela şair el-Buhturi bir şiirinde bu konuda şöyle diyor:

أَتَاكَ الرَّبِيعُ الطَّلُقَ يَخْتَالُ ضَا حَكَاً

مِنَ الْحُسْنِ حَتَّى كَادَ أَنْ يَتَكَلَّمَ

'Taze bahar sana gülerek geldi.

O kadar güzeldi ki neredeyse konuşuyordu.³⁵

"Devrim" teriminin tarihle ilişkilendirilmeden kullanılması, terimin anlamının belirsizleşmesine yol açabilir. "Arap Baharı" teriminin kullanımındaki karışıklık da kaçınılmazdır. "Arap Baharı" terimi, geniş çaplı protesto hareketlerine daha yakındır³⁶ ve

farklı Arap medya organları, "Tunus Devrimi", "Mısır Devrimi", "Yemen Devrimi" gibi terimlerle devrim terimini kullanır. Bazı Avrupalı yazarlar Arap uyanışı terimini kullanırken, Amerikalılar genellikle "Arap Baharı" veya "Orta Doğu Devrimleri" terimlerini kullanırlar.³⁷

Hür Subaylar önderliğindeki 1952 Temmuz Devrimi,³⁸ Fransızlara karşı Büyük Suriye devrimi (1925), Cezayir Kurtuluş Devrimi (1954), 1950'lerde Suriye'de Çiftçi Devrimi 1949'dan sonraki hızlı gelişmelerle birlikte Başkentteki reformist siyasi atmosfer ve partilerin teşviki ile, 1950 ve 1951'de ülkenin çeşitli bölgelerinde doruğa ulaşan bir çiftçi karşıtı hareket başladı. Çiftçiler, topraklarındaki feodal beylere hizmeti reddetti ve beylerin mevsimlik ürünlerden aldıkları vergileri ödemeyi durdurdu.

Bu, toprağı kullanmaları nedeniyle beyler tarafından dayatılan kiralara ve vergilere karşı bir isyan olarak kabul edilebilir. Örneğin, Tunus'taki Yasemin devrimi (2011) ve Libya'daki Fetih devrimi (1969) (bir askeri darbe) gibi olaylar, bazı tarihçiler tarafından Arap ayaklanmaları olarak adlandırıldı ve "devrim" kelimesiyle tanımlanmadı.

"Devrim" kavramının net bir tanımı için kesin bir uzlaşma bulunmamaktadır. Hem Batı hem de Arap tanımları dahil olmak üzere çeşitli tanımlamalar arasında bir belirsizlik hakimdir.

Felsefi sözlük, devrimi, toplumun koşullarında temel bir değişiklik olarak tanımlar ve bu değişikliğin anayasal yollar izlenmeden gerçekleştiğini belirtir. Crane Brinton'un "Devrimin Anatomisi" adlı kitabında ise devrim, sosyal yapıdan diğerine geçişi nitelikli bir dinamik süreç olarak tanımlanır.³⁹

Azmi Bişare, felsefi sözlükte belirtilen tanımlamaya yaklaşırken, devrimi geniş bir halk hareketi olarak tanımlar ve mevcut anayasal yapı veya yasalara dayanmayan, devletin yönetim sistemini değiştirmeyi hedefleyen bir hareket olarak tarif eder.⁴⁰

---

³⁷ John R. Bradley, *After the Arab Spring: How Islamists Hijacked the Middle East Revolts*, St. Martin's Press, 3 Ocak 2012.

³⁸ Özgür Subaylar Hareketi: Mısır'ın kontrolünü ele geçirmeyi ve Mısır'ı bir cumhuriyete dönüştürmeyi amaçlayan, ordu içinden çıkan Mısırlı bir askeri örgüt.

³⁹ Crane Brinton, *The Anatomy of Revolution*, Vintage Books, New York, 1965.

⁴⁰ Azmi Bişare, *Fi es-Sevra vel-Kabiliyye li es-Sevra*, Merkez el-Arabi lil-Buhus ve Dirasat es-Siyase, Silsilet Dirasat ve Evrak Bahsiyye, Doha Enstitüsü, Ağustos 2011.

Sosyoloji ansiklopedisi, devrimi ve amacını tanımlarken, toplumun kurumsal yapılarında köklü değişikliklerin olduğunu belirtir. Bu değişiklikler, toplumu belirli bir modelden yeni bir modele dönüştürmeyi amaçlar, bu dönüşüm hem görünüşte hem de esasında gerçekleşir ve devrimin ideolojik değerleri ve hedefleriyle uyumlu olabilir. Devrim şiddetli ve kanlı olabilirken, aynı zamanda barışçıl olabilir. Hızlı ve ani ya da yavaş ve kademeli olabilir.⁴¹ Keza Askeri darbe ile diğer silahlı siyasi şiddet biçimleri arasında ve askeri darbe ile devrim arasında kesin bir ayrım yapılmalıdır.

A.5. Arap Baharı Kavramı

Arap Baharı teriminin ortaya çıkışıyla ilgili olarak Arabic Post tarafından yayınlanan ayrıntılı bir makalede, Foreign Policy bu terimi ilk kez 2005 yılında Lübnan'da Başbakan Refik Hariri'nin öldürülmesinin ardından demokrasi talep eden Arap hareketini tanımlarken kullanmıştır.

Aynı terim 6 Ocak 2011'de aynı gazete tarafından aynı makale başlığıyla tekrar kullanılmıştır: "Obama'nın Arap Baharı". Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin (1936-2019) devrilmesinden sonra The Christian Science Monitor"⁴² Arap Baharı mı Arap Kışı mı?" diye yazmıştır.

Ocak ayının 25'inde, aynı yıl içinde, Mısır'dan muhalif olan Muhammed el-Baradey, Almanya'nın Spiegel dergisi için verdiği bir röportajda(1942), Arap Baharı'nın ilk işaretlerini Çekoslovakya'da gerçekleşen 1968'deki Prag Baharı'na benzediğini belirtmiştir.

“Arap Baharı” kavramı, 2012 yılında İngiliz gazetesi Dpp tarafından da kullanılmıştı. Bu, devrim ile Arap Baharı arasındaki açıklamalar ve bu terimin nasıl kullanıldığıydı. Bu terimin kullanılması, mutlaka olumlu veya başka sonuçlara işaret ettiği anlamına elbette gelmeyecektir.

---

⁴¹ el-Hassan, İhsan Muhammed, *Mevsuat İlmi el-İctimai*, Dar el-Arabiyya lil-Mevsuat, Beyrut, 1999, s. 217.

⁴² Mark Lynch, "Ouster of Tunisia President: An Opportunity for Arab Autocrats to Respond to the People," CSMonitor.com, Erişim Tarihi: 6 Ocak 2011.

Bazı araştırmacılar, bu terimin batı düşüncesinden kaynaklandığını ve Arap düşüncesinden türetilmediğini düşünmekte ve bu terimin, Arap bölgesindeki karışıklıklar ve protestoların anlamını ifade etmek için kullanıldığını belirtmektedir.

Daha önce belirtildiği gibi, Arap Baharı düşüncesi ve sembolizmine ilişkin düşünce tohumlarının var olduğu düşünülmektedir. Nitekim hem eski hem de modern Arap şairleri, yeşillik ve iklim değişikliği nedeniyle değişim ve dönüşümü ifade etmek için bahar terimini kullanmışlardır.

A.6. Arap Baharının Siyasi Nedenleri ve Gerekçeleri

Arap Baharı devrimlerinin patlak vermesinde bir takım siyasi nedenler ve saikler önemli ve belirleyici rol oynadı. Bazı ülkelerde başarıya ulaşan, bazı ülkelerde tökezleyen, bazı ülkelerde ise hala kaderiyle mücadele eden bir halk hareketi başladı.

Arap Baharını, gelecekteki kaderini ve sonrasında ortaya çıkabilecek senaryoları anlamak, bu olayların temel nedenlerini açıklamadan mümkün değildir. Bu nedenler, aslında basit olmayıp, doğası gereği karmaşıktır ve Arap dünyasının uzun süredir yaşadığı ardışık krizlerin bir sonucudur.

Bu bölümde, Arap Baharının bir gereklilik haline gelmesine yol açan sorunların ve nedenlerin birikimi incelendi. Ve şüphesiz bu noktada, birçok Arap düşünürü, yazar ve siyasetçinin görüşlerine yer verilmelidir.

A.6.1. Arap Hükümetlerinin Meşruiyeti

Otoriter rejimin meşruiyeti, devletin vatandaşlara karşı örgütlü terör uygulaması yoluyla zorlamaya⁴³ dayanırken, darbelerin amaçları, o dönemde ilan edildiği gibi kitlelerin arzularına cevap vermekten ziyade, ekonomik çıkarları, hırsları veya ortak projeleri olan devletlerin stratejik çıkarlarına hizmet etmektir. (İngiltere, Bağdat Paktı'nda

---

⁴³ Hasan en-Nakib, Haldun, *ed-Devle et-Tasallutiyye fi'l-Maşrık el-'Arabî el-Mu'âsir, Dirâsât Binâ'iyye Muqârene*, ikinci baskı, Merkez Dirâsât el-Vahde el-Arabiyye, 1991, s. 32.

olduğu gibi,⁴⁴ İngiliz rolü azalmaya başladığında Sovyetler Birliği'nin bölgede bir yer edinmesini önlemek için askeri darbelerle bölgedeki etkisini pekiştirmeye çalıştı.)

Dış güçlerle darbe girişimlerinin çıkarlarının iç içe geçmesi, bu sistemlerin ve ulusal çıkarların üzerinde ortak bir nokta oluşturarak halk ile mevcut hükümet arasında kuşuların doğmasına neden oldu.

Araştırmacı Hassan en-Nakib'e göre Büyük tarihsel gerçek, Arap Doğusu (Şam Bölgesi), genel olarak Ortadoğu, tarihi Balkanlaşma ile başlayan ve bugün Lübnanlaşma ile sona eren, dünyaya egemen olan emperyalist ülkeler tarafından tamamen nüfuz edilmiş bir siyasi ve kültürel sistemi temsil etmektedir.⁴⁵

Bu durum, temel ve esaslı bir mesele olan ve halk arasında baskıcı olayların birikmesinin doğrudan bir nedeni olan yöneticilerin meşruiyeti meselesini ele alan Arap edebiyatında, özellikle de Arap şiirinde görülmektedir. Çoğu lider ve birçok rejim, babadan oğula geçişi, rejimin devamlılığı için en uygun yol olarak görmüştür. Suriye, 1990'larda⁴⁶ Hafız Esad'ın (1930-2000) oğullarını iktidara hazırlamak için başlattığı süreçle miras aktarımını başlatmıştır. Bu süreç, oğlu Basil Esad'ın (1962-1994) tanıtımı, sergileri ve spor etkinliklerinin düzenlenmesiyle gerçekleşmiştir. Ancak süreç, Beşar Esad'ın 2000 yılında Lübnan dosyasını ve ardından Suriye Cumhurbaşkanlığı'nı devralmasıyla tamamlanmıştır. Bu durum, Suriye'nin tarihinde ilk kez cumhuriyetten yeni bir rejime geçtiği anlamına gelmektedir.

Ülkenin adı hala Cumhuriyet olarak kalsa da başkanlık, sanki bir miras gibi devralınmış olmuştur. Bu ilginç karışımın etkisi, 1990'ların sonlarında Mısır'a yayılmış, Hüsnü Mübarek'in oğlu Cemal Mübarek'in babasının yerine geçme hazırlıklarıyla ve 2008'de Muammer Kaddafi'nin oğlu Seyfulislam Kaddafi'nin Londra'dan geri dönüşüyle Libya'ya yayılmıştır. Ancak bu çözüm, Tunus'ta mümkün olmamıştır çünkü Tunus Cumhurbaşkanı'nın oğlu hala çocuktü ve 2006 yılında doğmuştu.

---

⁴⁴ Ahmed, *el-İnkilabat el-Askeriyye fi el-Irak min 1958 ila 1969: Dirasat fi el-Avamil ed-Dahiliyye vel-İklimiyye ved-Devliyye*, s.197.

⁴⁵ Ahmed, *el-İnkilabat el-Askeriyye fi el-Irak min 1958 ila 1969: Dirasat fi el-Avamil ed-Dahiliyye vel-İklimiyye ved-Devliyye*, s. 45.

⁴⁶ Ban Ki-moon, "Complete Text of Ban Ki-moon's Address, 'Crisis in Syria: Civil War, Global Threat'," *asiasociety.org*, <https://asiasociety.org/blog/asia/complete-text-ban-ki-moons-address-crisis-syria-civil-war-global-threat>. Erişim Tarihi: 18 Haziran 2024.

Cezayir ve Sudan'da da⁴⁷ bir varis olmadığı için miras aktarımı mümkün olmamıştır. Irak ise ABD'nin işgali sırasında Saddam Hüseyin'in iktidarda kalmasıyla birlikte bir Amerikan işgaline şahit olmuştur.

Bertrand Badie, İthal Devlet adlı kitabında Arap rejimlerinin dönüşümünü etkileyen şeyin sadece miras olmadığını savunuyor ve kabileciliğin, azınlık gruplarının ve kraliyet aileleri ağlarının yönetim sürecinde önemli bir rol oynadığını belirtiyor.

“Bu sınırların yönetilmesi birkaç faktörün bir araya gelmesi nedeniyle daha kolaydır. İlk olarak, ister siyasi bir sınıf statüsüne ulaşmış bir aşiret grubu olsun, ister klikleri teşvik eden bir bireysel yönetim sistemi olsun, iktidarın kendisi kolektif bir modele dayanmaktadır. İster İran'da devriye gezerek ister Mısır'da felç geçirerek olsun, iktidardakiler özel ve kamusal arasındaki çizgiyi engelsiz bir şekilde geçmelerine yardımcı olan tüm ağlara sahiptir.

Yatay dayanışmaların, özellikle de çıkar örgütlenmelerinin yokluğu ya da zayıflığı dikey ağların büyümesine katkıda bulunmaktadır: Suriye'deki Baas Partisi Arap milliyetçiliğinden yola çıktıktan sonra "Alevi azınlığın" partisi haline gelmiştir; Irak'ta Baas, Tikritli ailelerin partisi olmuştur; Tunus'ta yeni bir modernleştirici siyasi sınıfın yükselişini sağlamak için milliyetçi ve sosyalist ilkelerden ilham alan Yeni Anayasa Partisi giderek sahillilerin hakim olduğu bir partiye dönüşmüştür. Lübnan'da ise aile mantığı, siyasi elitler ile ekonomik elitler arasında aile ittifaklarını beslerken, geleneksel meşruiyet, İran devrimi öncesinde olduğu gibi, monarşiye hâkim olan ailelerin devlet ve iş dünyası üzerinde etkili bir şekilde bütünleşmesine katkıda bulunur.”⁴⁸

“Mısır lideri Abdunnasır'ın (1918-1970) ölümüyle birlikte, Doğu'da ulusal yapı inşası ideolojisi sona erdi. Bölgedeki siyasi sahne bugün, devlet maskesi altında gizlenmiş olan partiler arasındaki çatışmalarla belirlenmektedir. Bu partiler, mutlak ideolojik fikirler noktasında çatışmaktadır.”⁴⁹

⁴⁷ Ban Ki-moon, *Complete Text of Ban Ki-moon's Address, 'Crisis in Syria: Civil War, Global Threat'*

⁴⁸ Bertran Badi, *ed-Devle el-Mustavrede: Tağrib en-Nizâm es-Siyâsî*, çev. Latif Farac, birinci baskı, Dâr Madârât li'l-Abhâs ve'n-Nasr, Kahire, 2016, s. 31-32.

⁴⁹ Mişel Sûrâ, *Sûriye ed-Devle el-Mutavaħhişa*, çev. Emel Sârâ, Mârk Biyâlû, birinci baskı, Şebeke el-Arabiyye li'l-Abhâs ve'n-Nasr, Beyrut, 2017, s. 43.

Bu görüş, Bertrand Badie'nin düşünceleriyle uyumludur. Bu ideolojiler sona erdi ve eskiden olduğu gibi uluslararası ilişkiler oyunundan "Yeni Orta Doğu" başlıklı yeni bir oyuna geçtik. Bu dönem, ABD Başkanı George Bush'un yönetimi altında yaşandı.

Bölgenin siyasi durumu hakkında öngörülerde bulunan önde gelen düşünürlerden biri olan solcu Elias Markus, bölgedeki durumu şu şekilde açıklamıştır: "*Doğu Ürdün'de bir Filistin devrimi gördük, 20 yıl sonra Humus'ta Şamlıların devrimine, Beyrut ve Trablus'ta Güney Lübnanlıların devrimine, Irak'ta Suriyelilerin devrimine, Necd'de Batı Şerialıların devrimine ve bir bütün olarak Arap arenasında herkesin herkese karşı devrimine tanık olabiliriz. Bu devrimci yükseliş Siyonist yayılcı projenin yükselişidir.*"⁵⁰

Bu durum, entelektüelleri ve şairleri öngörmeye ve tahmin etmeye çağıran ve bunu Arap halkının maruz kaldığı durum ve düşüş nedeniyle anlayabildiğimiz bir durumdur. Bu nedenle, Muzaffer el-Nevvab'ın, "Yoksulların Bohçası Patlayıcılarla Dolu"⁵¹ adlı şiiri yazmasının nedenini anlayabiliriz.

تفتش عن بيت يجمع كل الغرباء

الثورة بيت

بقايا مذبح في الأردن

لم يبق سوى وتد واحد

تحزمت قنابل

في جبل من مسد

تتوسط حول حقول النفط...

السهم يشير إلى...

⁵⁰ Markos İlyâs, *el-Muqâveme el-Filistîniyye ve 'l-Mavkıf er-Rehîn*, Dâr el-Hakîka, 1971. s. 111.

⁵¹ Muzaffer en-Nevvâb, *el-Amâl el-Kâmile*, Kaşîdat el-Esâfîl, Dâr Fârûs, 2011, s.370-382.

إذ ذاك بعض التحقيق

ويسقط ريش الحكام جميعاً

Tüm yabancılar için bir yuva aramak...

Devrim bir evdir.

Ürdün'de bir katliamın kalıntıları

Yeryüzünde sadece bir tek kazık kaldı

Bir halata bağlanmış bombalar,

petrol sahalarının etrafına yerleştirilmiş...

Oklar işaret ediyor...

Sonra biraz araştırma

Ve yöneticilerin hepsinin tüyleri dökülüyor.

Lübnanlı siyasetçi Velid Canbolat, 1982'de şu ifadeleri kullandı: "*Arap dünyası, büyük bir şok yaşayacak ve bu şok, birçok Arap rejiminin düşmesine neden olacak. Ne bir kral ne de bir lider, Filistin depreminin etkilerinden kaçamayacak. Hiçbir Arap rejimi, bu Filistin depreminin yıkıcı etkilerinden kurtulamayacak. Bölge tamamen terörün kurbanı olacak.*"⁵²

Yazar Muhammed Cemal Barut, Arap protestolarının ve patlamanın ortaya çıkmasına neden olan sebepleri, benzer protesto olaylarının tarihsel seyrini karşılaştırarak ele aldı; "*Tunus sahnesi tarafından başlatılan protesto hareketleri, Aralık 2010 ile Ocak 2011 arasındaki dönemde, 1980'lerde yeniden yapılanma ve özelleştirme politikalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Cezayir olayları, Ekim 1988'de, Ürdün'deki protestolar 1989'da, Fas ve Türkiye'deki olaylar ise 1990'da gerçekleşmiştir.*

Ancak, Arap protestoları bu önceki olaylardan farklıdır; çünkü demokrasi ve vatandaşlık hakları talepleri açısından ortaya çıkmıştır ve toplumsal ve siyasal taleplerle

---

⁵² Sûrâ, Sûriye ed-Devle el-Mutavaḥḥiṣa, s.63.

bütünleşmiştir. İlk protesto hareketi, bu hareketlerin patlak vermesiyle karşı karşıya kalan egemen Arap rejimlerinden açık ve demokratik nitelikte siyasi tavizler alınmasına yol açtı.

Bu tavizler, siyasi oyun alanının genişletilmesinden ibaretti. 1992 yılının sonunda Kuveyt, Yemen, Tunus, Cezayir ve Suriye'de parlamento seçimleri yapılmış, Bahreyn Emiri bir danışma konseyi kurmuş ve entelektüellerin hareketi, özellikle de yasal haklar hareketi Suudi Arabistan'daki orta sınıflar arasında yayılmıştı.

Bu toplumsal hareketler, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Sovyet sisteminin çökmesi ve İkinci Körfez Savaşı'nın ardından dünyanın küreselleşmesi süreciyle aynı döneme denk geldi.”⁵³

Arap ülkelerinde iktidardaki rejimlerin çoğu, güvenlik güçlerini ve istihbarat birimlerini harekete geçirerek ve toplumu bastırmak ve tektipleştirmek amacıyla toplumu askeri kışlalara dönüştürerek yönetmiştir. Bu durum, en önemlisi meşruiyet sorusu etrafında dönen birçok sorunu gündeme getirmiştir: Tankın sırtına binen ve askeri güçle yönetilen bu rejimler meşru mudur yoksa gayrimeşru mu?

"Arap devletleri, liderliğin hüküm sürdüğü geleneksel mirasa dayanarak ve güçlerini sürdürmek için zorlama araçlarına başvurarak meşruiyetlerini sağladıkları için meşruiyet eksikliğiyle karşı karşıyadır”⁵⁴

Arap rejimlerindeki darbeler sadece önceki hükümet sistemlerini değil, aynı zamanda ülkenin milli anayasasına da darbe vurdu ve ülkenin anayasasını iktidardaki partiye uygun hale getirmek için yeni bir anayasa tasarladı.

Bağımsızlık sonrası Arap rejimlerinin meşruiyetine yönelik tüm bu tarihsel şüpheler, Arap Baharı isyanlarının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Halk hareketlerinin meşruiyeti, bu rejimlere karşı olan halk kitlelerinden türemiştir, zira bu rejimlerin meşruiyeti yönetim süreçleri boyunca azalmıştır.

2010 yılına gelindiğinde, bu rejimlerin meşruiyeti sıfıra inmiş ve halkları önünde çıplak hale gelmişlerdir. Milliyetçilik, ulusal kimlik ve emperyalizme karşı olma gibi milli

⁵³ Muhammad Cemal Barut, *el-Akd el-Ahir min Tarih Suriya: Cedeliyyet ec-Cemud vel-Islah*, el-Merkez el-Arabi li'l-Ebhas ved-Dirasat es-Siyase, 2012, s. 161.

⁵⁴ Ahmed el-Hac Ali Hasan, *el-Enzime el-Arabiyye te'kül eş-Şerîa es-Siyâsiyye*, Hartum, 2012, s. 24.

slogana sahip oldukları iddiaları, halklarının gözünde, yozlaşmayı pekiştiren, toplumsal bölünmeyi ve ulusal kimliklerin yıkımını, mezhepçilik tohumlarını eken ve baskı ve şiddet politikasıyla yöneten rejimler olarak görülmüştür.

“Max Weber'e göre, bir liderin meşruiyet kaynakları üç ana başlık altında toplanabilir: Hukuki ve Anayasal Kaynak: Yani hükümdarın ülkenin anayasasında belirtilen tüm koşulları yerine getirmesi. Geleneksel Kaynak: Yani hükümdarın toplumda kabul gören geleneklere ve miraslara uygun davranışlarıyla meşruiyet kazanması. Karizmatik Lider Kaynağı: Yani liderin örneklik, cesaret ve olağanüstü yetenekler gibi özelliklerine dayanarak meşruiyet kazanması.”⁵⁵

“İslam hukuku ise, hükümdarın meşruiyetini sağlayan kaynaklar konusunda, hükümdarın Allah'ın kitabına, yani Kuran-ı Kerim'e ve Peygamberinin sünnetine olan bağlılığı, İslam hukukundaki hükümlere dair bilgisi ve İslami hükümlerin korunması ve insanların çıkarlarının gözetilmesi ve Allah'ın dininin korunması şartını öne sürer.”⁵⁶

Otoriter askeri hükümetler, meşruiyetlerini halklarının gözünde sağlamak için bu seçeneğe başvurmuştur, bunun bir örneği Tayvan, Malezya ve Singapur'da görülmüştür.⁵⁷

A.6.2. Toplumsal Gelişimin Önündeki Engeller

Arap ülkeleri, sosyal kalkınma düzeyinde belirgin bir gerileme ve zayıflık yaşamaktadır. Sosyal kalkınma, devletin üstlenmesi gereken ve öncelikle onun gerçekleştirmesi gereken bir kavramdır;

- Toplumun ihtiyaçlarına uygun yüksek kaliteli sosyal hizmetlerin sağlanması.
- Eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması ve sınıf farklılıklarının azaltılması.
- Yoksulluk, suç ve işsizlikle mücadele etmek.
- Yatırım oranlarının artırılması ve koşullarının iyileştirilmesi.
- Göç oranlarının azaltılması ve vatandaşların yaşam koşullarının ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi.
- Ulaşım ve bürokrasi gibi gündelik sorunların çözülmesi.

⁵⁵ Hasan, *el-Enzime el-Arabiyye te'kü'l eş-Şerîa es-Siyâsiyye*, s. 63.

⁵⁶ Hasan, *el-Enzime el-Arabiyye te'kü'l eş-Şerîa es-Siyâsiyye*, s. 12.

⁵⁷ Hasan, *el-Enzime el-Arabiyye te'kü'l eş-Şerîa es-Siyâsiyye*, s. 24.

- Devlet ekonomisinin bütçe açığının azaltılması.
- Okuma yazma bilmeyenlerin sayısının azaltılması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve kalitesinin artırılması.
- Toplumsal gerilimi, çatışmayı ve halkın sınıfları arasındaki düşmanlığı en aza indirmek.
- Vatandaşlar arasındaki uyumu arttırmak ve herhangi bir ayrımcılık ve ayrımcılık biçimini önlemek.
- Toplum üyeleri arasındaki ilişkileri geliştirmek için buluşma alanlarının, etkinliklerin ve toplumsal faaliyetlerin artırılması.

*“Toplumsal kalkınma ve canlanma sürecinde, bireyler devletin varlığını gerçekten hissederler. Çünkü devletin sağladığı destek, toplum ve devlet anlamının gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Bu destek, bireylerin kolektif duygusal bağlılık ve toplumsal katılım hissini güçlendirir. Çünkü devlet, vatandaşlarının ortak bir bilinçle bağlanmasıyla gerçek kimliğini kazanır ve onu güçlendirir.”*⁵⁸

Sosyal kalkınmaya olan ilgi, temelde, ekonomik kalkınma çabalarının son yarım yüzyıldır artmasına rağmen, bireyler, topluluklar, aileler, yerel toplumlar gibi temel toplumsal koşulların halen değişmediği gerçeğine dayanmaktadır. Bireyler yoksulluk, kötü konut koşulları, yetersiz beslenme gibi sorunlarla mücadele etmekte ve modern kalkınma çabalarından memnun olmamakta, daha iyi alternatifler ummaktadır. Bu nedenle, ekonomik kalkınmanın sosyal kalkınmayı destekleyen bir faktör haline gelmesi, toplumdaki insanî değerlere daha fazla önem verilmesi gerektiğini göstermektedir.⁵⁹

A.6.3. Siyasi Otoritenin Genişlemesi ve Sivil Toplumun Zayıflaması

Arap devletleri öncelikle güvenlik devletleridir. Güvenlik servislerinin ve istihbarat birimlerinin kültür, sanat ve edebiyatla ilgilenen sektörler de dahil olmak üzere devletin tüm yönlerini sıkı bir şekilde kontrol etmesine dayanan bu rejimler, ülkeyi güç, güvenlik, raporlar ve halkı gözetleme yoluyla yöneterek Arap devletlerinde ‘genişletilmiş bir otorite’ rolüne yol açmıştır.

⁵⁸ el-‘Umrî, İsât, *Mu‘avvikât et-Tanmiyye el-İctimâ‘iyye bil-Muctema el-Mahallî ve Rihanât Fi Tanmavî*, Mecellet Tenmiyye el-Mevârid el-Beşeriyye, cilt 7, sayı 2, Aralık 2016, s. 171.

⁵⁹ Abdulhadi el-Cevheri, *el-Manzûr et-Tanmâvî fi’l-Hidme el-İctimâiyye*, Kahire, Mektebet Nahdet eş-Şurûk, 1988, s. 25.

Arap ülkelerindeki güvenlik hizmetleri, "devlet gelirlerinin yaklaşık yüzde 60'ını aldıkları için ulusal mali kaynakların en yüksek oranına sahiptir."⁶⁰ Dahası, Arap ülkelerindeki güvenlik hizmetlerinin kurumları, aşiret, kabile, mezhep ve etnik bağlılıkların yanı sıra kayırmacılık, siyasi partizanlık ve yolsuzluk kriterlerine dayanmaktadır ve bu da otoriter rejimlerin neden değişime dirençli olduğunu açıklamakta ve halkı onlara karşı harekete geçirmektedir.

Şişirilmiş iktidar ve onun kamusal yaşamdaki baskın rol tekeli, zamanla sivil toplumun ve organlarının gözetim ve hesap verebilirlik konusundaki rolünü ve hareket kabiliyetini azaltmış, devletin siyasi ve ekonomik faaliyetlerinin düzenlenmesinde kilit bir rol oynamasını engellemiştir. Sivil örgütler ve halk organları sonunda kendilerini karar alma sürecine katılım çemberinin dışında bulmuşlardır ve bu da iç durumun patlamasına yol açan ana nedenlerden biri olmuştur. Otorite, askeri kurumlar, parti ve vatan kavramları birleşmiş ve birbirine benzeyen bir yapı oluşturmuştur, bu da onları ayırt etmeyi zorlaştırmıştır.

*"Bu durum, ordunun kamu yararını temsil ettiğini iddia etmesi ile gerçekten kamu yararı olma arasındaki ayrımı, devleti temsil ettiğini iddia etmesi ile gerçekten devlet olma arasındaki ayrımı, ulusal birliği temsil ettiğini iddia etmesi ile gerçekten çeşitliliği temsil etme arasındaki ayrımı da zorlaştırmıştır."*⁶¹

A.6.4. Arap Toplumunda Toplumsal Sözleşmenin Erozyonu ve Yeni bir Sözleşme İhtiyacı

Arap Baharı, Arap toplumları (yönetilenler) ile Arap rejimleri (yönetenler) arasındaki eski sosyal sözleşmenin aşınması olarak görülen acil bir ihtiyaca tepki olarak ortaya çıktı. Bu, toplumu (yönetilenleri) memnuniyet, uyum ve kabul durumuna geri getirecek yeni bir başlangıç bulma ihtiyacından kaynaklanıyordu.

Toplumsal gerilim ve güven eksikliği düzeylerinin artmasıyla birlikte, halk tabanında 'toplum iradesinin kullanılması' konusunda giderek artan bir

---

⁶⁰ Eva Bellin, *Reconsidering the Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Lessons from Arab Spring*, çev. Ali Celâl Mu'vaz, 2012.

⁶¹ Azmî Bişâre, *ec-Ceyş ve's-Siyâse: İşkâliyyât Nazariyye ve Nemâzic Arabiyye, el-Merkez el-Arabî li'l-Ebhâs ve Dirâsât es-Siyâse*, Beyrut, 2017, s. 65.

memnuniyetsizlik belirginleştii. Bu irade, halkın meselelerini ve haklarını güvence altına alacak, yüksek menfaatleri sağlayacak bir politika ve kararlara yönlendirilmemişti.

Bu nedenle, bu iradenin yanlış kararlar ve halkın kolektif haklarını güvence altına alacak yüksek menfaatleri sağlamayan bir yaklaşımla kullanıldığına dair açık bir algı oluştu. Toplumsal sözleşme teorisi tarihsel olarak devletin ortaya çıkışını açıklamak ve adalet, eşitlik arayışında, barış ve özgürlüğe sahip toplumlar inşa etmek için iyi bir düşünsel araç olmuştur. Bu teori, toplumun acılarının neden olduğu çatışmaları aşmayı ve diğer toplumların saldırılarına karşı mümkün olduğunca uzak durmayı amaçlar, yani insan refahını hedefler.⁶²

Arap Baharının en önemli nedenlerinden biri, siyasi güçlerle yönetilenler arasında yeni bir toplumsal sözleşmenin oluşturulma ihtiyacıydı. Bu yeni ulusal sözleşme, siyasi faaliyetin temel ilke ve önceliklerini tanımlayan bir anlaşma olmalı ve ulusal hedef ve kaygılar ile kolektif gücün nasıl kullanılacağına dair ulusal bir tartışmaya dayanmalıydı. Bu, yönetici sınıfın elindeki kolektif gücün genel refah ve kamu yararı lehine nasıl kullanılabilceğine açıklık getirir.

Daha açık bir ifadeyle, yeni toplumsal sözleşme, "*Öncelikle, önceki iktidar yapılarının yarattığı çatışma nedenlerini ortadan kaldırmayı hedefler. Temel olarak, bu yeni toplumsal sözleşme uluslararası özgürlük ve insan haklarıyla ilgili uluslararası ve uluslararası yasalar ve anlaşmalara dayanır.*"⁶³

Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, toplumsal sözleşme kuramının tek bir kuramın adı olmadığı, tamamen farklı iki kuramı ifade ettiğidir. Birincisi, kısıtlı sözleşme kuramı olarak adlandırılan ve İngiliz filozof Thomas Hobbes'a dayanan bir teoridir. İkincisi ise, karşılıklı sözleşme kuramı olarak adlandırılan ve İngiliz filozof John Locke'a dayanan bir teoridir.

İlk teori, insanların (yönetilenlerin) kendilerini yöneten ve emirlerine uyan daha yüksek bir otorite lehine güçlerini, öz iradelerini ve haklarını teslim etmelerine dayanır. Bu sözleşmede birey herhangi bir ek güç elde etmez, ancak tüm üyeleri için ortak iyiyi gerçekleştireceğini umduğu bir hükümet lehine sahip olduklarını verir.

⁶² Habil Sumer, *Resâil fi'l- 'Akd el-İctimâ 'î: el-Akd el-İctimâ 'î beyne 'n-Nazariyye ve 'l-Vâkı,* " Marsad eş-Şark el-Avsat ve Şimâl İfrîkiyye el-İ'lâmî, 2019, s. 8.

⁶³ Sumer, Sosyal Sözleşme Üzerine Yazılar: Kuram ve Gerçek Arasındaki Sosyal Sözleşme, *MENA*, s.9.

İkinci teori, her iki tarafın da korumayı sürdürmeyi ve ihlal etmemeyi taahhüt ettiği bir dizi ilke olduğundan sonunda vatandaşların eşitliğine ulaşmak için hakların haklarla takas edilmesi olasılığına dayanır. Bu nedenle bu sözleşme bireye, diğerinin kendisine herhangi bir zarar verme veya zarar verme gücünü sınırlama karşılığında ona bir tür koruma sağlayan ek güç ekler.⁶⁴

A.6.5. Demokratik Dönüşüm Kavramı ve Tarihsel Zorunluluğu'nun önerilmesi

Arap rejimleri, demokrasi kavramını ulusal egemenliğe bir tehdit olarak öne sürmüş ve bunu batılı emperyalist bir projenin ithali olarak değerlendirmişlerdir. Onlar nezdinde bu proje kınanmalı ve reddedilmelidir. Ayrıca, demokratik dönüşümle ilgili örülen iddialar da reddedilmiştir. Bunların arasında şunlar bulunmaktadır: Demokrasi, komploların demokratik devlete daha kolay sızmasına olanak tanır; Demokrasi ulusal egemenliği zayıflatır, Demokrasi ulusal kararların kaybolmasına ve kaosa, çeşitli ve çelişkili görüşlere yol açar. Demokrasi, ahlakın kaybolmasını ve çürümenin yayılmasını temsil eder; Demokrasi milliyetçilik hayalini dağıtır ve bu hayali yasaların egemenliği, özgürlüklerin yayılması ve adaletin sağlanmasıyla değiştirir; Demokrasi, azınlıkların varlığını tehdit eder ve öncelikli haklarını kaybetmelerine yol açar. Öncelik demokraside değil, İsrail ve emperyalist projenin karşısında mücadelededir.

Arap düşünür Azmi Bişare, bu bağlamda, demokrasiyi yalnızca ulusal egemenliğe bir tehdit olarak değerlendirmenin, yerine konulacak bir alternatif sunulmadığı zaman anlaşılabilir bir ihlal olduğunu söylüyor. Bu, ulusal egemenlik kavramının, onların sözlüğünde, herhangi bir otoriter rejimin kendi sınırları içinde halkına istediğini yapma hakkı anlamına geldiği zaman anlaşılabilir.⁶⁵

Arap rejimlerinin demokrasi kavramını gereksiz ve kaçınılmaz olarak görmesinin aksine, dünya demokrasiye geçişi kaçınılmaz, demokrasi talebini de artık atlanamayacak tarihsel bir talep olarak görüyordu.

⁶⁴ Muhammed el-Vahib, *er-Rabî' el-'Arabî: Akd el-Muvâtana el-Cedîd*, Merkez Afâk li'd-Dirâsât ve el-Buhûs, Kuveyt, 19 Aralık 2011.

⁶⁵ [Azmi Bishara](https://youtu.be/3SzPtHsd-DA) (4 Oca 2022) “*eş-Şa'baviyye vel-Azma ed-Da'ima li'd-Dimukraṭiyye*” <https://youtu.be/3SzPtHsd-DA>, YouTube, Erişim Tarihi: 22 Haziran 2024.

Bu, tüm ülkelerin demokrasi ve ilkeleri üzerinde test edilip değerlendirildiği ve bu nedenle Arap ülkelerinin insanlık tarihindeki bağlamın dışında kalamayacağı anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla, siyasi sistemler genel olarak demokratik veya demokratik olmayan olarak tanımlanır ve değerlendirilir.

Bu durum, demokratik dönüşüm, özgürlüklerin kazanılması, adaletin sağlanması ve hakların geri alınması sloganının, 2010'da başlayan Arap Baharı devrimlerinde temel bir slogan haline gelmesine ve bu halk hareketlerinin arkasındaki en önemli nedenlerden biri olmasına neden oldu.

A.6.6. Özgürlüklerin Kısıtlanması

Arap bölgesinde özgürlüklerin seviyesinin düşmesi, halkta hoşnutsuzluk oluşturan en önemli sebeplerden biridir. Arap ülkelerinin çoğu ifade ve fikir özgürlüğünde bir gerilemeye tanık olmuştur.

2020 yılında Dünya Özgürlükler Endeksi tarafından yayınlanan rapora göre, dünya genelinde özgürlüklerde 14 yıllık bir gerileme yaşanmaktadır. Bu rapora göre, çoğu Arap ülkesi özgür olmayan ülkeler listesinde yer almaktadır. Freedom House'un raporu, Arap dünyasındaki ülkelerin adil seçimlere tanık olmadığını vurgulamıştır. Geçmiş yıllarda, seçimler ya nadiren yapılmış ya da sahte ya da belirsiz bir tarihe ertelenmiştir. Özgürlükler endeksi'ne göre, Yemen ve Bahreyn gibi ülkeler sadece 11 puan almıştır. Libya 9 puan, Suudi Arabistan ve Somali 7 puan ve Suriye ise 0 puan almıştır.⁶⁶

سيكون خراباً .. سيكون خراباً.. سيكون خراباً .. هذه الأمة لا بد لها أن تأخذ درساً في التخريب

*Yıkıcı olacak... Yıkıcı olacak... Yıkıcı olacak... Bu ümmetin, yıkımdan ders alması gerekiyor.*⁶⁷

⁶⁶ Özgürlük ve Demokrasi için New York'ta 1941 yılında kurulan Freedom House adlı kuruluşun hazırladığı yıllık bir rapor. Kuruluş, dünya çapında özgürlük ve demokrasi için özel bir ses olarak kabul edilir. 2020 Özgürlük Raporu, 05/03/2020 tarihinde yayınlanmıştır.

⁶⁷ Muzaffer en-Nevvab, "Beyn Mukarat el-Istibdad ve Dıyaa el-Manafi, Al Jazeera Net, <https://www.aljazeera.net/encyclopedia/2015/8/12/مظفر-النواب-بين-مقارعة-الاستبداد>, Erişim tarihi: 18 Haziran 2024.

A.6.7. Siyasetin Militarizasyonu ve Toplumun Kutuplaştırılması

Çoğu Arap ülkesinde bağımsızlık sonrası dönem, ülkedeki diğer tüm siyasi partiler ve güçler dışlanarak siyasi hayatın tek bir parti tarafından kontrol edilmesi ve tekelleştirilmesi ile karakterize edilmiştir.

Bu dışlama, ya güvenlik takibi ve diğer partilerin destekçilerinin tutuklanması yoluyla ya da taciz, baskı ve ülke dışına sürgün politikası yoluyla ortadan kaldırma noktasına ulaşmıştır. Sadece bu da değil, iktidar rejimleri, toplumun tüm kesimlerini partizanlaştırma ve vatandaşlarının çoğunu parti örgütlerine üye yapma eğilimine girmiştir.

Buna ek olarak, iktidar partileri, orduyu partizanlaştırıp siyasallaştırarak ülkeye ya da halka değil, sadece iktidar partisine sadık hale getirmeye çalışmaktaydı; böylece ordunun birincil görevi rejimin varlığını savunmak, korumak ve güçlendirmek olmuştur.

Yirminci yüzyıl, son derece politize ve hatta militarize ordular tanıdı. Bu ordular, belirli ideolojilere bağlı hükümet partilerinin hizmetine adanmıştı. Suriye'deki durum (Baas Partisi) ve Saddam Hüseyin'in yönettiği Irak, tek parti tarafından ordunun politikleştirilmesinde parti örgütleri ve askeri istihbaratın başarıyla kullanıldığı durumlardan bazılarıydı.⁶⁸ Suriye'de ordu, ordu tarafından değil, toplumsal baskı, kontrol ve bireylerin tektipleştirilmesinin bir aracı olarak rejim tarafından yönetilmektedir.⁶⁹

A.6.8. Milliyetçiliği Yok Etmek ve Mezhepçiliği Bir Alternatif Olarak Sunmak

Çoğu modern Arap rejimi, ulusal bir kimlik inşa etme çabalarını başarısızlığa uğratmakla kalmadı, aynı zamanda kimliği mezhepçi, parti tabanlı veya milliyetçi bir temelde güçlendirmek için çaba harcadı. Bununla da kalmayıp ötesine geçerek bir devletin halkını birleştiren, önceliklerini netleştiren, vatana aidiyeti diğer tüm aidiyetlerin üzerinde tutan ve Arap vatandaşını ulusal karar alma süreçlerinin gerçek bir ortağı haline getiren, bağımsız egemenliğe sahip özgür bir vatana, vatandaşının gurur duyduğu, korunan ve onurlandırılan bir kimliğe özlemlerini gerçekleştirmeye yönelik her türlü çabaya alternatif olarak mezhepsel, partizan ve ulusal temelde kimlik kavramını teşvik etmiştir.

⁶⁸ Bişâre, *ec-Ceyş ve 's-Siyâse: İşkâliyyât Nazariyye ve Nemâzic Arabiyye*, s. 30.

⁶⁹ Bişâre, *ec-Ceyş ve 's-Siyâse: İşkâliyyât Nazariyye ve Nemâzic Arabiyye*, s. 36.

“Suriye örneğinde, Suriye devleti, Suriyeliler için ulusal bir kimlik oluşturma çabasına girmemiştir. Bunun nedeni, birleşik bir ulusal kimlik oluşturma korkusunun, hükümet için bir tehdit oluşturabilecek bir birlik oluşturma korkusudur. Çünkü kimlik devlet dışında büyümeyi veya belirginleşmeyi; aslında devlet, bağları kurar, ortak noktaları oluşturur ve devlet ile vatandaşlar arasında bir tür yakınlık yaratır. Ancak o zaman, devlete ve politik ve coğrafi varlığına ait bir aidiyet kimliği ortaya çıkar.

Suriye’de, Hafız Esad’ın vurgulamaya çalıştığı kimlik, Suriyelilerin diğerlerinden korkması üzerine kurulmuş negatif bir kimliktir. Bu, ulusal bir aidiyet duygusunu ve Suriyeliler arasındaki ortak endişeleri ve beklentileri güçlendiren bir kimlik değildir. Bu kimlik, ya komşu Arap rejimlerine ya da İsrail’e yönlendirilmiştir.”⁷⁰

Bu gerçekten de Irak, Lübnan ve Suriye’de net bir şekilde yaşanan durumun ta kendisidir; Mezhepsel varlığın herhangi bir ulusal varlık pahasına güçlendirilmesi ve mezhepçiliğin siyasi eylemde bulunan ve kota sistemi aracılığıyla devletten pay almaya çalışan siyasi bir mezhepçilikten, devletin tüm yapısının siyasi çoğulculuktan ziyade mezhepsel çoğulculuk mantığına dayandığı mezhepçi bir sisteme dönüşmesi.

Mezhepçilik, genel anlamıyla, bir insan topluluğuna, yani insanların bir tayfa veya fraksiyonuna aşırı derecede bağlılık ve bu bağlılıklara dayalı olarak diğerlerine karşı tavır almayı içerir. Bu, inanç bağı ile birbirine bağlı bir topluluğa duygusal olarak bağlılık demektir, bu bağlılık inançlarına inanmayı veya onları pratiğe dökmeyi gerektirmez. “Temelde, mezhepçilik, dini bağlılık yerine bir topluluğa bağlılığın öne çıkması anlamına gelir.”⁷¹

Mezhepçiliğin tehlikesi, “mezhepçiliğin ilk görevinin, bireyin mezhepsel bağlılığını diğer mezheplerle ilişkili olarak ortaya koymak, yani ‘biz’e karşı ‘onlar’ın oluşturulması olduğu gerçeğinde yatmaktadır.”⁷²

---

⁷⁰ Aşid el-Hâc Şâlih, *el-Huviyye el-Vataniyye ve ‘d-Devle fi Sûriyâ ma ba ‘d es-Sevra*, Merkez Hârmûn li ‘d-Dirâsât el-Muaşıra, Temmuz 2020.

⁷¹ Azmî Bişâre, *et-Tâ ‘ife et-Tâifiyye: et-Tavâ ‘if el-Muhayyele, el-Merkez el- ‘Arabî li ‘l-Abhâs ve ‘d-Dirâsât es-Siyâse*, birinci baskı, Beyrut, 2016.

⁷² Bişâre, *et-Tâ ‘ife et-Tâifiyye: et-Tavâ ‘if el-Muhayyele, el-Merkez el- ‘Arabî li ‘l-Abhâs ve ‘d-dirâsât es-Siyâse*, s.21.

Başka bir deyişle, vatandaşın savunması artık vatani savunmak değil, sadece kendi ait olduğu mezhep grubunun haklarını savunmaktır. Bunun yanı sıra, mezhepçilik beraberinde bu grubun etkisini artırmak için dış desteği çağırma eğilimindedir, bu da diğer grupların aleyhine olur ve sonuç olarak devletin birliğini zayıflatır.

B. Bir Portre Olarak Suriye ve Suriye Devrimi

B.1. Günümüz Suriye'sinin Kısa Tarihçesi

Birinci Dünya Savaşı (1914-1918): 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. 1916 yılında, Büyük Britanya İmparatorluğu ile Fransa arasında imzalanan Sykes-Picot anlaşmasıyla Orta Doğu'nun sınırları çizilmiş ve Lübnan ile Suriye Fransa'ya verilmiştir. 1917'de, Bilad-ı Şam olarak bilinen bölgede önemli değişiklikler öngören ve bir Yahudi devletinin kuruluşuna zemin hazırlayan Balfour Deklarasyonu yayımlanmıştır. 1918'de, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüyle birlikte, İngiliz destekli Arap birlikleri, Şam'ın kontrolünü ele geçirmiştir ve Emir Faysal liderliğindeki bu birlikler Suriye'yi yönetmek üzere 2 yıl sürecek olan Genel Suriye Kongresi'ni toplamıştır. 1920 yılında ise Emir Faysal, Suriye'nin kralı olarak tahta geçmiştir.⁷³

Fransız Mandası Dönemi (1920-1946): 1920 yılında, Fransa, Kral Faysal'a, Arap Krallığı'nı feshetmesini ve Fransız mandasını kabul etmesini talep eden bir ultimatom verdi. Aynı yıl içerisinde, Suriye ordusu Fransa'ya karşı Maysalun Savaşı'nda mağlup oldu. Fransa, Britanya ile ittifak kurarak Şam'ı işgal etti ve günümüz Lübnan'ı, Suriye'si ve Türkiye'nin güneyindeki Hatay vilayetinin kontrolünü ele geçirdi. Bu süreçte, Kuzey Suriye'de Fransa'ya karşı olan Halep ayaklanması başlatıldı ve Kral 1. Faysal, Fransa'nın baskısıyla Suriye'yi terk etmek zorunda kaldı. Suriye ordusu dağıldı ve Suriye'deki monarşi sona erdi. Suriye Başbakanı ve Şura Meclisi Başkanı, Faysal bağlıları tarafından öldürüldü.

1921 yılında, Fransa'nın Suriye'deki politikası, bölgeyi böl-parçala-yönet stratejisi doğrultusunda yönlendirmiştir. Bu strateji çerçevesinde, Aleviler için Alevistan, Dürzîler

---

⁷³ Kral Faysal Osmanlı devletine karşı İngilizlerle iş birliği yaparak büyük bir parçalanma ve zarara neden olan Şerif Hüseyin'in oğludur. İttihat ve Terakki'nin uygulamaları Şerif Hüseyin'e bahane vermiş ve İngilizlerin desteğini de ardına alarak Osmanlıya ihanet etmiştir. Savaş sonrası Şerif Hüseyin'in bir oğlu Ürdün, diğer oğlu da Irak ve Suriye emiri olmuştur.

için Dürzistan, Sünniler için Halep ve Şam ve Hatay için İskenderiye olmak üzere dört ayrı otonom bölge oluşturulmuştur. 1922'de Fransa, Şam, Halep ve Lazkiye bölgelerini birleştirerek Suriye Federal Meclisi'ni kurmuş ve Milletler Cemiyeti Fransız mandasını resmen tanımıştır. 1924 yılında Suriye'de Komünist Parti'nin kurulması, siyasi çeşitliliği artırmış ve 1925'te Suriyeliler, Fransız işgaline karşı milli bir isyan başlatmıştır. Fransız ordusu, isyanı bastırmak için sert önlemler almış ve Şam şehrini 48 saat boyunca uçaklarla bombalamıştır. Halk Partisi'nin 1925'te kurulmasıyla birlikte, Suriye'nin iç siyasi dinamikleri daha da karmaşık hale gelmiştir. 1926'da Fransız ordusu Şam çevresinde saldırılar düzenleyerek yaklaşık 200 sivil katletmiştir. 1928'de Taceddin el-Hasani başbakan olarak atanmış ve 1932'de Suriye Cumhuriyeti, Muhammed Ali el-Abid'in başkanlığında kurulmuştur. 1936'da Milli Blok'un Fransa'nın anayasayı feshetmesini protesto etmek amacıyla 60 günlük greve gitmesi, ülkenin siyasi atmosferini de etkilemiştir. Bu grev, Suriye ekonomisini olumsuz etkilemiş ve yüzlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. 1936'da Fransız-Suriye bağımsızlık anlaşması imzalanmış ve başkan Muhammed Ali Abid istifa etmiş, yerine Hâşim el-Etâsî Bağımsız Suriye'nin ilk seçilmiş başkanı olarak gelmiştir. 1939'da II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, İskenderun özerk bölgesinin Türkiye'ye ilhak edilmesi, Suriye'de büyük bir protesto dalgasına yol açmış ve Hâşim el-Etâsî'nin istifasına neden olmuştur.

1940 yılında, II. Dünya Savaşı'nın Fransa'nın Almanlara yenilgisiyle sonuçlanmasıyla birlikte, Almanya Fransa'yı işgal etmiş ve Fransa'nın kontrolünde olan sömürge imparatorluğu üzerinde Vichy hükümetini kurmuştur. 1941 yılında, Özgür Fransa Ordusu ve Britanya ordusu, Lübnan ve Suriye'nin kontrolünü ele geçirmiş ve Fransa, Arap bağımsızlığı vaadi vermiş olsa da, Fransız lider General Charles De Gaulle'nin bu sözünden kısa bir süre sonra vazgeçtiği gözlemlenmiştir. Bu dönemde, siyasi belirsizliklerin yaşanmasıyla birlikte, İngiliz ve Özgür Fransa orduları Suriye'nin bağımsızlığını tanımıştır. 1941 yılında Taceddin el-Hasani Fransa tarafından başkanlığa atanmıştır. Ancak 1943 yılında Başkan el-Hasani'nin ölümüyle birlikte, milliyetçi partiler Suriye parlamento seçimlerinde galip gelmiş ve Suriyeliler, Fransız işgaline karşı çıkan milliyetçi bir lider olan Şükrü el-Kuvvetli'yi cumhurbaşkanı olarak seçmişlerdir. 1944 yılında, Fransız dili Suriye okullarının müfredatından çıkarılmış ve Suriye, bağımsız bir cumhuriyet ilan etmiştir. Ancak Fransa, Fransız birliklerinin desteğiyle hala bir sömürge gücü olarak

varlığını sürdürmüştür. 1945 yılında, Suriye devlet başkanı Şükrü el-Kuvvetli'nin Nazi Almanyası'na savaş ilan etmesiyle birlikte ülke, II. Dünya Savaşı'na girmiştir. Ancak savaş kısa bir süre sonra sona ermiştir.

Bağımsızlık ve Cumhuriyetin İlk Seneleri (1946-1966): 1945 yılında, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından Fransa'nın Suriye üzerindeki etkisini sürdürme çabaları devam etti ve Şam'a saldırarak kitlesel gösterilere yol açtı. Fransız askerleri şehre sert müdahalelerde bulunarak parlamento binasını tahrip etti ve yüzlerce sivilin ölümüne neden oldu. Ancak milliyetçi hareket, Fransızlara Suriye'nin bağımsızlığını kabul ettirmeyi başardı.

Aynı yıl içinde, Suriye Arap Birliği'nin kurucu üyesi oldu ve Birleşmiş Milletler'in ayrıcalıklı üyeleri arasına katıldı. 1946 yılında Fransız askerleri Suriye'yi terk ederken, Baas Partisi sol bir parti olarak kuruldu ve Michel Eflak liderliğinde faaliyet gösterdi. 1948 yılında, İsrail'in Britanya'nın da desteğiyle bağımsızlığını ilan etmesi ve Suriye ordusunu mağlup etmesi, Suriye'de siyasi bir krize neden oldu ve üç askeri darbe yaşandı. 1949'da Şükrü el-Kuvvetli yeniden başkan seçilirken, General Hüsnü ez-Zaim bir darbe düzenledi ve cumhurbaşkanı ile başbakanı tutukladı.

1950'de Hâşim el-Etâsî başkan seçilirken, 1951'de General Edip Çiçekli bir askeri darbe ile iktidarı ele geçirdi ve sivil özgürlükleri ciddi şekilde kısıtladı. Ardından, 1954 yılında askeri cunta Çiçekli'yi istifaya zorlayarak el-Etâsî'yi yeniden göreve getirdi. 1956 yılında, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi üzerine Britanya, Fransa ve İsrail'in Mısır'a saldırmasıyla Suriye, Mısır'ın yanında yer aldı. 1958'de Suriye ve Mısır, Pan-Arabizm ideolojisini benimseyerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurdu ancak Abdunnâsır'ın siyasi partileri feshetmesi Baasçılar ve diğerlerinin tepkisine neden oldu.

1961 yılında Suriye Ordusu, Mısır'ın egemenliğine karşı çıkararak kontrolü ele geçirdi ve Suriye'nin bağımsızlığını ilan etti. Bir askeri darbenin ardından, Baas Partisi iktidara geldi ve Emin el-Hafız cumhurbaşkanı oldu. Irak ile birleşme girişimleri Baas'ın Irak kolunun dağılmasıyla sona erdi.

Esed Ailesinin İktidara Yükselişi (1966-2011): 1966 yılı, Suriye'nin siyasi arenasında önemli bir değişimi işaret eder. Bir askeri darbe sonucunda Suriye, Baas Partisi'nin liderliğinde yönetilmeye başlandı ve Nureddin el-Attasi Başbakan vekili

olarak atandı. Ardından 1967 yılında, Suriye İsrail ile 6 Gün Savaşı'na girdi. Bu savaş, İsrail'in Suriye, Mısır ve Ürdün ile karşı karşıya gelmesine neden oldu. Savaşın sonucunda İsrail, Golan Tepeleri de dahil olmak üzere stratejik toprakları ele geçirdi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 242 sayılı kararı kabul ederek, taraflar arasında barışın sağlanması ve işgal edilen toprakların geri verilmesi çağrısında bulundu.

1970 yılında, Hafız Esed, Başkan Nureddin el-Etâsî'yi devirerek iktidara geldi ve 7 yıllığına başkan seçildi. 1973 yılında, Yom Kippur Savaşı'nda Suriye, Mısır ile birlikte İsrail'e karşı savaştı ve Golan Tepeleri'nin küçük bir kısmını geri aldı. Ancak, İsrail'in kontrolü büyük ölçüde devam etti.

1976 yılında, Suriye, Lübnan'daki iç savaşa müdahale etmek üzere Arap Birliği'nden onay aldı ve muhafazakâr Maronit Hristiyan liderleri destekledi. 1978'de İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi, Suriye'nin bölgedeki güç dengesini değiştirdi. Ayrıca, 1979'da Sünni çoğunluk ile Alevi rejimi arasında yaşanan çatışmalar, Suriye'deki iç istikrarsızlığı artırdı. Bu dönemde, İran-İrak Savaşı'nda Suriye'nin İran'ı desteklemesi ve İsrail'in Golan Tepeleri'ni ilhak etmesi gibi olaylar da dikkat çekicidir.

1980'lerde, Hafız Esed'in liderliğindeki Alevi rejime karşı Sünni çoğunluğun tepkisi, Müslüman Kardeşler Hareketi ve diğer İslami gruplar tarafından başlatılan devrim hareketiyle belirginleşti. Bu dönemde, Esed'in bir Müslüman Kardeşler üyesinin düzenlediği suikast girişiminden kurtulmasının ardından, Suriye ordusu bir dizi tutuklama ve katliam gerçekleştirdi. Aynı dönemde, İran-İrak savaşı başladı ve Suriye, mezhebi yakınlığı nedeniyle Irak'la olan savaşında İran'ı destekledi.

1981'de İsrail, Golan Tepeleri'ni askerden sivile yönetim otoritesini değiştirerek resmi olarak topraklarına kattı. Ardından, 1982'de Suriye rejimi Hama kentinde büyük bir katliam gerçekleştirdi ve binlerce sivil öldürüldü veya tutuklandı. Aynı yıl, İsrail'in Lübnan'ı yeniden işgal etmesiyle Suriye, bölgedeki topraklarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kaldı. İsrail'in desteğiyle sağcı Lübnanlılar tarafından gerçekleştirilen Sabra ve Şatilla mülteci kamplarındaki katliamlar, bölgedeki tansiyonu artırdı.

1985'te Hafız Esed tekrar başkanlığa seçildi ve rejiminin otoritesini pekiştirdi. 1986'da İngiltere ve ABD'nin Suriye'yi uluslararası terörizmi desteklemekle suçlaması, ülkenin uluslararası arenadaki konumunu zayıflattı. Aynı dönemde, Suriye'nin Lübnan

üzerindeki kontrolünü sağlaması ve Körfez Savaşı'nda ABD'nin yanında yer alması, ülkenin bölgesel politikadaki rolünü güçlendirdi.

1990'larda, Suriye'nin Lübnan'daki varlığı ve İsrail-Filistin barış sürecindeki rolü önemli hale geldi. Ancak iç politikadaki baskılar ve insan hakları ihlalleri uluslararası toplumun dikkatini çekmeye devam etti. 2000'lerin başlarında, Hafız Esed'in oğlu Beşar Esed'in başkanlık koltuğuna oturmasıyla birlikte, ülkede bazı iç politika değişiklikleri yaşandı. Ancak, baskıcı rejimin devam etmesi ve insan hakları ihlalleri, uluslararası alanda eleştirilerin odağı oldu.

Son olarak, 2010'larda Suriye'deki iç savaşın patlak vermesi ve ülkenin terörle mücadele çabaları, uluslararası ilişkilerini daha da karmaşık hale getirdi. Batı'nın terörizmi destekleme ve kimyasal silah iddialarıyla ilgili yaptırımları, ülkenin ekonomisini olumsuz etkiledi. Ayrıca iç politikadaki bazı yasaklar ve kısıtlamalar da uluslararası toplumun eleştirilerine neden oldu. Bunların arasında, peçenin üniversitelerde yasaklanması da yer alıyor.⁷⁴

B.2. Suriye Arap Cumhuriyeti Tarihçesi

Suriye, Arap milliyetçiliğine dayanan, merkezi bir yönetim ve laik bir yapıya sahip bir ülkedir. Ülkeye tek parti olarak Baas Partisi hakimdir ve cumhurbaşkanı devlet ve ordunun başıdır. Başbakan ise hükümetin lideridir. Anayasa, devlet başkanına olağanüstü hal ilan etme, anayasayı geçici olarak askıya alma, askeri yetkilileri ve bakanları atama veya görevden alma gibi geniş yetkiler tanır. 2012 yılında Beşşâr Esed rejimi, reform yapıldığı yönünde mesaj vermek amacıyla devlet başkanını doğrudan halkın seçmesini sağlayan bir yasa çıkarmış ve yapılan seçimde Beşşâr Esed devlet başkanı seçilmiştir. Bu dönemde %70'inin muhalif güçlerin kontrolünde ya da yoğun etkisinde bulunduğu ülkede yapılan seçimler, muhalefet tarafından tiyatro olarak nitelendirilmiştir.

Suriye, kriz döneminde halka yönelik şiddet, baskı ve sindirme politikalarına sıkça başvurması nedeniyle uluslararası topluluklar ve devletler tarafından dışlanmıştır. Bu dönemde, Suriye, birçok uluslararası birlikten çıkarılmıştır. Örneğin, 15 Ağustos 2012'de

---

⁷⁴ "Maps of Syria," *WorldAtlas*, <https://www.worldatlas.com/maps/syrian-arab-republic>. Erişim tarihi: 18 Temmuz 2024.

İslam İşbirliği Teşkilatı'ndan çıkarılmış⁷⁵ ve Kasım 2012'de Arap Birliği'nden çıkarılarak ülkenin Arap Birliği'ndeki temsil yetkisi muhaliflere verilmiştir.⁷⁶ Arap Birliği'nin Suriye'yi ihraç etme kararı, uzun süredir uygulanan devletlerin içişlerine müdahale etmeme politikasında önemli bir değişimi işaret etmektedir.⁷⁷

İslam literatüründe "Bilad-ı Şam" olarak anılan ve Müslümanlar tarafından dini önem atfedilen toprakların⁷⁸ büyük bir kısmının Suriye'de bulunması, Suriye'nin Müslümanlar için özel bir konuma sahip olduğunu belirtmektedir. İslam kaynaklarında, kıyamete yakın dönemde Bilad-i Şam'da Müslümanlar ile Rumlar arasında büyük bir savaş olan "Melhame-i Kübra"nın gerçekleşeceğine dair atıflar ve rivayetler bulunmaktadır. Bu durum, Suriye krizini dini açıdan da hassas bir konuma getirmektedir.

Suriye'nin kısa sürede bir cihat merkezi haline gelmesi ve dünya çapında İslami grupların ilgisini çekmesi, ülkenin Şam diyarının merkezi olmasının önemli bir sonucudur. Ayrıca, direnişin meşru olarak kabul edilmesinde de bu durum etkilidir. Suriye savaşının dini bir motif kazanması, "Melhame-i Kübra" veya diğer adıyla "Armageddon" beklentisiyle ilişkilendirilebilir ve oldukça etkilidir.

Bilad-ı Şam terimi, günümüzde Filistin, Ürdün, Lübnan ve Suriye'yi içeren bölge için kullanılan ortak bir isimdir. Bu bölgenin dini açıdan kutsal kabul edildiği ve kıyamete yakın büyük bir savaşın burada yaşanacağına dair Hz. Muhammed'e dayandırılan rivayetler bulunmaktadır.⁷⁹ Bu bölgeler, 1. Dünya Savaşı sonrasında 4 ayrı ulus devlete bölünmüş olmalarına rağmen, ortak tarih, kültür, kimlik, din, dil ve devam eden aşiret ilişkileri nedeniyle birbirleriyle sıkı bir etkileşim içindedirler.

---

⁷⁵Esma el şerif, *Organization of Islamic Cooperation Suspends Syria*, Reuters, <https://www.reuters.com/article/world/organisation-of-islamic-cooperation-suspends-syria-idUSBRE87E19F/>, Erişim tarihi: 18 Temmuz 2024.

⁷⁶The Guardian, "Syria Suspended from Arab League," The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league>, Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2024

⁷⁷Müjge Küçükkeleş, "Arab League's Syrian Policy," *SETA / Foundation for Political, Economic and Social Research*, Nisan 2012, www.setav.org, Brif No: 56.

⁷⁸Mawlana Asif Iqbal Attari Madani, "Virtues of Shām (Syria)," <https://www.dawateislami.net/magazine/en/pages-of-the-history/virtues-of-sham>, Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

⁷⁹GF Haddad, *Merits of al-Sham al-Sharif: Forty Narrations on The Immense Merits of al-Sham*, derleyici ve çevirmen, https://www.livingislam.org/mshsh_e.html. Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

Bu bölgelerden herhangi birinde yaşanan krizin, geleneksel Şam bölgesi içinde bulunan diğer bölgeleri de etkilediği görülmektedir. Örneğin, adı geçen 4 bölgenin de geçmişte Arap-İsrail savaşlarında veya Filistin sorununda önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

Suriye'nin başkenti Şam (Dimeşk), Emevi döneminde önemli bir merkez olarak öne çıkmıştır ve aynı zamanda ilim şehri olması sebebiyle sembolik bir değere sahiptir. Miladi 634 yılında, Halid bin Velid liderliğindeki ordunun Suriye'yi fethetmesiyle bu bölge, Emevilerin yönetim merkezi haline gelmiştir. Ancak, 750 yılında Abbasilerin iktidara gelmesiyle halifeliğin başkenti Bağdat'a taşınmıştır. Bu dönemden itibaren Suriye, çeşitli dönemlerde farklı egemenlikler altına girmiştir. Haçlı seferleriyle başlayan dönemde istikrarsızlık yaşanmış, ardından Selçukluların egemenliği altına girmiştir ve en sonunda 1175 yılında Selahaddin Eyyubi tarafından ele geçirilmiştir.

Suriye, 1260 yılında Moğol istilasına uğramış, ancak Moğolların Çin'deki iç sorunlarla meşgul olması nedeniyle istilaları etkili olmamıştır. Ardından, Ayn Calut savaşı gibi önemli bir dönemeçte Moğolların yenilgiye uğramasıyla Suriye, istiladan kurtarılmıştır. Memlüklerin kontrolüne geçen Suriye, 1400 yılında Timur'un saldırılarına hedef olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1516 yılında Suriye'yi kontrol altına almasıyla birlikte bölgede Arapça diline müdahale edilmemiş ve farklı etnik ve dini grupların özgürce yaşamasına izin verilmiştir. Suriye, Osmanlı egemenliğinde kaldığı süre boyunca çeşitli dönemlerde farklı tarihî olaylara tanıklık etmiştir. 1920'de Fransız mandası haline gelmeden önce, Balfour Deklarasyonu (2 Kasım 1917) ve Sykes-Picot Anlaşması (16 Mayıs 1916) gibi uluslararası belgelerle teoride Bilad-ı Şam olarak adlandırılan bölge, İngiliz ve Fransızlar arasında paylaşılmıştır.

B.3. Fransız İşgali Sonrası Suriye

Haziran 1922'de Milletler Cemiyeti, Fransa'nın modern Suriye ve Lübnan üzerinde manda yetkisini kabul ederken, İngiltere'nin de bugünkü İsrail, Filistin, Ürdün ve Irak üzerinde hak sahibi olduğunu belirlemiştir. Fransa'nın Suriye'deki etkileri, tarihi bir geçmişi olan ve günümüze kadar süren etnik ve mezhebi gerginliklerin temelini atmıştır. Fransa, Suriye'deki işgal ordusunu oluştururken, Dürziler, Hristiyanlar ve Aleviler gibi

azınlıkları da içine alarak, çoğunluğu oluşturan Sünnilere karşı bu azınlıkların güçlenmesini sağlamıştır. Bu durum, bölge halkının işgale karşı birlik içinde direnmesinin önünü kesmiştir. Suriye'deki mezhep temelli gerginlik, 2011'deki devrimle birlikte daha net bir şekilde ortaya çıkmış olsa da, bu gerginliklerin kökenleri tarihî bir geçmişe dayanmaktadır.

Son yüz yılda Alevi kimliğinin ön plana çıkmasında Fransa'nın önemli bir rolü vardır. Fransız mandası döneminde, Suriye'nin gelecekte iç bütünlüğünün sağlanmasını zorlaştırmak amacıyla Aleviler gibi azınlıkları ve laik Sünnileri güçlendirme politikası izlediği uzmanlar arasında genel bir kabul görmektedir. Fransız mandası altındaki Suriye, Lazkiye merkezli Alevi bölgesi, Dürzi Dağı (Cebel-i Durzi) merkezli Dürzi yönetimi ve Şam merkezli Sünni yönetim olmak üzere bölünmüş⁸⁰ ve bu durum ulusal birliğin engellenmesine ve kolay bir şekilde sömürülmesine zemin hazırlamıştır.⁸¹ Bu dönemde Hafız Esed'in babası ve diğer Alevi liderler, Fransız yetkililere Müslüman Arap toplumu ile aynı devlette yaşamak istemediklerini ifade eden bir risale yazmışlardır.

B.4. Arap Milliyetçiliği, BAAS Partisinin Kuruluşu: Birleşik Arap Cumhuriyeti (Mısır-Suriye)

Arap milliyetçiliği, Suriye'nin tarihinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle 12. yüzyılda yaşanan Haçlı savaşlarında Suriye, önemli bir rol oynamıştır. Şam ve Halep gibi şehirler, Haçlı birlikleri ile yoğun çatışmalara sahne olmuştur. Suriye, Orta Doğu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olmasına rağmen, birçok kenti Fransız mandası döneminde inşa edilmiştir. Suriye, Osmanlı egemenliğinden ayrıldıktan sonra bir süre Fransız mandası olarak kalmış ve 17 Nisan 1946'da son Fransız askeri birlikleri ülkeyi terk etmiştir. Bu tarihte Suriye, bağımsızlık kazanarak Suriye Cumhuriyeti adıyla kurulmuş⁸² ve 17 Nisan, Suriye'nin kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır.

---

⁸⁰ *Martin W. Lewis*, "Greater Syria and the Challenge to Syrian Nationalism," *Geocurrents*, 2 Nisan 2011, <https://www.geocurrents.info/blog/2011/04/02/greater-syria-and-the-challenge-to-syrian-nationalism/> (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2024).

⁸¹ Frederic C. Hof, *Sectarian Violence in Syria's Civil War: Causes, Consequences, and Recommendations for Mitigation*, The Center for the Prevention of Genocide, <http://www.ushmm.org/m/pdfs/20130325-syria-report.pdf>. Erişim tarihi: 14 Temmuz 2024.

⁸² "Observations on the Air War in Syria," *Airpower*, Maxwell, Mart 2013, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA576045.pdf>. Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

Bu devlet kuruluşunda, çoğunluk Sünni nüfus tarafından yönetilmiş, Alevi ve Dürzi unsurların ordu içindeki ağırlığı var olsa da Hafız Esed'in iktidara gelmesine kadar ulusal bir kimlik oluşturma çabalarında başarı sağlanmıştır. Bu dönemde Filistin davası, ortak bir Arap bilincinin oluşmasına katkıda bulunmuş ve Baas ideolojisinin gelişimiyle birlikte Arap milliyetçiliği temelinde Suriye'nin ulusal bütünlüğünün sağlanmasına yardımcı olmuştur.⁸³

Mişel Eflak, Selahaddin el-Bittar ve Zeki el-Arsuzi tarafından 1947'de kurulan Arap milliyetçisi Baas Partisi, Suriye'nin siyasi ve sosyal dokusunda derin etkilere sahip olmuştur. Bu parti, 1954 seçimlerinde⁸⁴ önemli bir ivme kazanmış ve 1963'te gerçekleştirilen bir darbeyle iktidara gelmiştir. Baas Partisi'nin yükselişi, bölgedeki siyasi dengeyi etkilemiş ve Suriye'nin iç politikasında belirleyici bir rol oynamıştır.

İsrail'in kuruluşu, bölgedeki Arap milliyetçiliğini artırmış ve özellikle Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdunnasır'ın liderliğindeki pan-Arabizm hareketi, Suriye'de de güç kazanmıştır. Abdunnasır'ın fikirleri ve politikaları, Suriye'de geniş bir destek bulmuş ve Baas Partisi'nin ideolojik temelini güçlendirmiştir.

Bu dönemde, ABD ve Batı'nın İsrail'e verdiği destek, bazı Arap rejimlerini Sovyetler Birliği'ne yaklaştırmıştır. Bu yaklaşma süreci, özellikle Baas Partisi içinde sosyalizm etkisinin artmasına neden olmuştur. 1956'daki Süveyş Krizi, bölgedeki siyasi dengeleri kökten değiştirmiştir. Cemal Abdunnasır'ın artan Arap milliyetçiliği ve Sovyetler Birliği ile yaklaşma politikası, ABD'nin bölgedeki politikalarını yeniden değerlendirmesine yol açmıştır.

ABD, Sovyet etkisini dengelemek amacıyla bölgeye müdahale etme kararı almış ve 1957'de (Eisenhower döneminde) Senato'dan bağımsız olarak askeri müdahale yetkisi almıştır. Bu karar, özellikle Nasır'ın politikalarına ve Sovyet kazanımlarına karşı bir tepki olarak değerlendirilmektedir.

---

⁸³ C. Hof, *Sectarian Violence in Syria's Civil War: Causes, Consequences, and Recommendations for Mitigation*.

⁸⁴ Taha Özhan, "The Baath Regime is Committing Suicide," <https://www.setav.org/en/opinion/the-baath-regime-is-committing-suicide>. Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

Cemal Abdunnasır'ın Sovyet yanlısı ve İsrail karşıtı politikaları, diğer Arap ülkelerinde de etkili olmuş ve bölgedeki siyasi dengeleri şekillendirmiştir. 1958'de Suriye ile Mısır'ın birleşmesiyle kurulan Birleşik Arap Cumhuriyeti, bu politikanın somut bir örneğidir. Ancak, bu birlik kısa süre sonra bir darbeyle sona ermiştir.

1963'teki darbeden sonra Suriye'de iktidara gelen Hafız Esed, ülkeyi 48 yıl boyunca olağanüstü hal rejimiyle yönetmiştir. Bu dönem, Suriye'nin iç ve dış politikasında önemli değişikliklere yol açmış ve bölgesel dengeyi etkilemiştir.

B.5. Alevi Azınlığının İktidarı ve Sünni Topluma Yapılan Zulümler

Tedmur ve Katliamı: Darbe sonrası dönemde, Suriye'de 12 Mart 1971'de devlet başkanı olan Hafız Esed, Baas rejimi içindeki muhalifleri hızla tasfiye ederek, rejimin kilit noktalarına Alevi mensuplarını yerleştirmiş ve böylelikle rejimin temel yapı taşlarını güçlendirmiştir. Bu politikalar, Sünni çoğunluğun aleyhine olan bir rejimin oluşumunu tetiklemiş ve beraberinde ülke genelinde yükselen İslami hareketlerin karşı koymasıyla sonuçlanmıştır. Rejim, 1980 yılına kadar süren dönemde, çeşitli çatışmalar, kitlesel tutuklama kampanyaları ve suikast girişimleriyle karşılaşmıştır.

Hafız Esed'e yönelik 1980'deki başarısız suikast girişimi sonrasında, kardeşi Rıfat Esed, Tedmür Palmira hapishanesinde tutulan binlerce Müslüman Kardeşler Hareketi üyesini infaz etmiştir. Bu eylem, rejimin Sünnilere karşı acımasız bir tavrının belirgin bir örneği olmuştur. Ancak, rejimin en karanlık ve vahşi yüzü, 1982'de Hama şehrinin tamamen yok edilmesiyle gerçekleşmiştir.

Hama katliamında⁸⁵, en az 40.000 kişi⁸⁶ katledilmiştir. Ebu Mus'ab es-Suri'nin aktardığına göre, Hama katliamı öncesinde ve sırasında toplam ölen insan sayısı 50.000'e ulaşmıştır. Ayrıca, hapishanelerde işkenceyle öldürülen 25.000 kişi olduğu belirtilmektedir. Bu olaylar sırasında, Halep gibi şehirler kuşatma altına alınmış, Şam ve Dera gibi diğer şehirlerde muhalifler tutuklanmış ve öldürülmüştür.

---

⁸⁵ "Suriye Devriminin Tarihsel İzleri: Ebu Halid el-Suri'nin Hatıraları – Suriye Gündemi Özel," *suriyegundemi.com*, <https://www.suriyegundemi.com/suriye-devriminin-tarihsel-izleri-ebu-halid-el-suri-nin-hatiralari-suriye-gundemi-ozel>. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2024.

⁸⁶ *The Guardian*, 1982: Syria's President Hafez al-Assad Crushes Rebellion in Hama," <https://www.theguardian.com/theguardian/from-the-archive-blog/2011/aug/01/hama-syria-massacre-1982-archive>, Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2024.

Bu süreçte, ülkenin en güçlü İslami hareketi olan Müslüman Kardeşler, rejime karşı ayaklanmıştır. Ancak, rejim bu ayaklanmaya sert bir şekilde karşılık vermiş ve 27 gün süren operasyonlar boyunca 20 ila 40 bin kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.⁸⁷ Hama katliamı sırasında, rejimin siyanür gibi kimyasal silahlar kullandığına dair Amnesty International raporları ortaya çıkmıştır.

Bu raporlar, rejimin Sünnilere karşı işlediği vahşi ve insanlık dışı eylemlerin uluslararası alanda da teyit edilmiş bir örneğini oluşturmuştur. Bu acı olaylar, Suriye'de rejim ve muhalefet arasındaki kanlı mücadelenin bir yansıması olmuş ve ülkenin siyasi ve sosyal dokusunu derinden etkilemiştir.

Hama'daki korkunç katliam, dönemin İran lideri Ayetullah Humeyni'nin sessizliği ve hatta dolaylı destek vermesiyle birlikte, İran'ın Suriye'ye silah yardımı sağladığı bilgileriyle anılmaktadır. Bu döneme ilişkin pek çok hatırat, canlı tanıklıklar ve belgeler mevcuttur ki, bu belgeler Hama Katliamı'nın derinliklerine inmek için önemli birer kaynaktır.

Ayrıca, Batılı araştırma kurumları tarafından yapılan detaylı incelemeler, katliamın insani boyutunu aydınlatmıştır. Özellikle Aron Lund'un kaleme aldığı çalışma, Hama katliamına dair önemli bilgiler içermektedir.⁸⁸ Bununla birlikte, dönemin Batılı Şam elçiliklerinin ve önemli bürokratlarının hatıratları da katliamın arka planını anlamak açısından önemlidir.⁸⁹

Suriye rejimi, 40 yıl boyunca despotik, azınlıkçı ve mezhepçi politikalarla yönetilmiş ve bu politikaları genellikle Sünni çoğunluğa karşı uygulamıştır. Rejim, toplu katliamlar, kitlesel tutuklamalar ve baskı yöntemleriyle muhalefeti bastırarak, geriye kalanları ise siyasi temsilden ve temel haklardan mahrum bırakarak ötekileştirmiştir.

Hafız Esed yönetimi, sadece Sünni çoğunluğunu hedef almamış, aynı zamanda Kürt azınlığı ve seküler muhalif grupları da hedef olarak belirlemiştir. Kürtlere siyasi

---

⁸⁷ Michael Clarke, "Syria Crisis Briefing: A Collision Course for Intervention," 25 Temmuz 2012, <https://www.rusi.org/downloads/assets/SyriaBriefing.pdf> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024).

⁸⁸ Aron Lund, "The Ghosts of Hama," <http://silc.se/wp-content/uploads/2011/06/The-Ghosts-of-Hama-by-Aron-Lund1.pdf> Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

⁸⁹ "Like Father, Like Son - Tyranny in Syria, A Massacre in Hama," *Association for Diplomatic Studies and Training*, <https://adst.org/2015/06/like-father-like-son-tyranny-in-syria-a-massacre-in-hama/> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

temsil hakkı tanınmamış ve birçok Kürt vatandaşlık haklarından mahrum bırakılmıştır. Ayrıca rejim, Baas Partisi ile ihtilaf yaşayan Komünist Parti'yi yasaklamış ve liderlerini hapishanelere atmıştır. Sosyalist, Komünist ve diğer seküler muhalif liderler ve üyeler de uzun yıllar süren sürgün ve hapis cezalarıyla karşı karşıya kalmışlardır. Suriye muhalefetine laik kanadından önemli isimlerden biri olan George Sabra da bu zulüm döneminin kurbanlarından biridir.

Saydnaya Hapishanesi, Beşşar Esed dönemi, Suriye'de insan hakları ihlalleri, toplu katliamlar ve baskıcı politikaların hüküm sürdüğü bir dönem olarak bilinmektedir. Özellikle 2007 yılında, Esed'in iktidarı sırasında, Saydnaya şehrinde bulunan İslami Hareket mensubu mahkûmlara yönelik gerçekleşen katliamlar, rejimin zalim yüzünün bir göstergesi olmuştur. Bu tür olaylar, rejimin basına yansımayan ancak insanlık dışı uygulamalarının sadece bir kısmını temsil etmektedir.

Uluslararası İnsan Hakları Örgütü ve Amnesty International gibi kuruluşlar, Saydnaya hapishanesindeki toplu katliamlara dair çeşitli araştırmalar yapmış ve raporlar yayınlamışlardır.⁹⁰ Saydnaya Hapishanesi'ndeki vahşet, sadece bir örnek olup, rejimin insanlık suçlarıyla dolu geçmişinin sadece bir parçasıdır. Suriye'deki devrimin önde gelen liderlerinden bazılarının, Saydnaya hapishanesinde işkence görmüş olması, rejimin insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı göstermediğini açıkça ortaya koymaktadır.

El Cezire gibi medya kuruluşlarının hazırladığı belgeseller⁹¹ ve diğer haberler, Saydnaya Hapishanesi'nde yaşanan dehşeti detaylı bir şekilde ele almıştır. Rejimin Saydnaya hapishanesindeki vahşet, devrim sonrasında da devam etmiş ve 2013 yılında en az 420 mahkûm idam edilmiştir.⁹² Bu olaylar, Beşşar Esed döneminin insan hakları ve adalet açısından ne kadar karanlık bir dönem olduğunu göstermektedir.

---

⁹⁰ "Syria: Investigate Sednaya Prison Deaths," *Human Rights Watch*, Temmuz 2008, <https://www.hrw.org/news/2008/07/21/syria-investigate-sednaya-prison-deaths> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

⁹¹ "sy Syria: The Roots of Tyranny | Al Jazeera World," *Al Jazeera English*, 15 Mayıs 2017, <https://youtu.be/F-yiwmWw48g> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

⁹² "Us Cable on Syria: 'Sednaya Prisoners Sent to Fight in Iraq'," *Al Jazeera English*, 3 Eylül 2011, https://youtu.be/4RHZr_pyj-0 Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

Beşşar Esed dönemi aynı zamanda, Suriye halkının özgürlük ve adalet taleplerinin bastırılmasıyla karakterizedir. Halkın demokratik haklarını arayışı, rejim ile halk arasında derin bir güven krizine yol açmış ve Arap Baharının etkisiyle geniş kapsamlı protestolara dönüşmüştür. Ancak, rejimin sert müdahalesi ve uluslararası toplumun yetersiz tepkisi, Suriye'yi iç savaşın pençesine sürüklemiştir. Bugün Suriye, belirsiz bir gelecek ve devam eden çatışmalarla karşı karşıyadır.

B.6. Arap Baharı: Suriye Devriminin Başlaması

Suriye rejimi, 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve farklı ülkelere yayılan devrim dalgasını gözlemlemiş olmasına rağmen, diğer ülkelerdeki yönetim değişikliklerinden ders çıkarıp reform yapmak yerine, halkın devrim hareketine girişini engellemek için baskıcı yöntemlere başvurmuştur.

Devrimin başlangıcına ilişkin popüler hikayelerden biri, Der'a kentinde iki kadın doktor arasında geçen bir konuşmadır. Bu konuşmada, biri diğerine "Mübarek devrildi" demiş, arkadaşı ise "darısı bizimkinin başına" cevabını vermiştir. Telefonları dinlenen bu doktor kadınlar, tutuklanmış ve işkence görmüşlerdir.

Saçları sıfıra vurularak cezalandırılmışlardır. Bu olayın ardından, doktorların akrabaları olan onbeş çocuk, 6 Mart 2011'de Der'a ilinde duvarlara "Halk rejimin düşmesini istiyor" (Eş Şa'b Yurid İsqat'un-Nizam) sloganını yazdıkları için tutuklanmış ve ağır işkenceye maruz kalmıştır

Der'a aşiretleri, çocuklarını kurtarmak için kolluk kuvvetlerine başvurduklarında ağır hakaretlere maruz kalmışlardır. Merkezi yönetimin bu olaya müdahale etmemesi üzerine, 15 Mart 2011'de protestolar başlamıştır. Suriye'de aşiretlerin yaklaşık %20'lik bir etkisi vardır ve aşiretlerin tamamı silahlidir.⁹³ Der'a aşiretleri, bu protestoların en güçlü olduğu bölgelerdendir.

Protestoların nasıl başladığına dair farklı yorumlar ve iddialar da bulunmaktadır. Bazı kaynaklar, Suriye'nin Haseke bölgesinde yaşayan Hasan Ali Akla adlı bir gencin, kendisini Tunuslu Muhammed Buazizi gibi yakmasının ilk protesto olduğunu iddia

---

⁹³ Judith S. Yaphe, Next Steps in Syria, 1 Aralık 2013, <https://inss.ndu.edu/news/Article/699457/next-steps-in-syria/> Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

etmektedir. Ancak, bu iddia hiçbir resim, video veya tanıklıkla doğrulanmamıştır. Ayrıca, Haseke'de başlayan protestolar veya bu tür bir kendini yakma olayı sonrası yaşananlar hakkında herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Der'a olaylarından önce, 11 Şubat 2011'de Şam'da bir esnafın polis tarafından dövülmesi üzerine 1500 kişi protesto gösterisi yapmış ve "Suriye halkı aşağılanamaz" sloganları atmıştır. Bu, Suriye'de rejime karşı yapılan ilk protesto gösterisidir. Bu tür bir eylem, Arap Baharı öncesi Suriye için, 1982'deki Hama katliamı sonrası hiç görülmemiş bir hak talebi örneğidir.

Şam'da başlayan ve öncelikle Der'a kentinde etkili olan protestoların tüm ülkeye yayılmasında, birkaç faktör etkili olmuştur. İlk olarak, 48 yıl boyunca devam eden baskıcı uygulamaların neden olduğu öfke ve intikam duygusu protestoların başlamasında etkili olmuştur. Rejimin olaylara sert müdahalede bulunması ve seri tutuklama operasyonlarına başlaması da protestoların yayılmasında önemli bir faktördür. Ayrıca, Arap Baharının cesaret verici etkisi de Suriye halkının harekete geçmesinde etkili olmuştur. Rejimin muhalefeti tanımaması ve reform taleplerini cevapsız bırakması da protestoların yayılmasını hızlandırmıştır.

Suriye'deki devrim süreci, tarihi boyunca birçok faktörün etkileşimiyle şekillenmiştir. Mart 2011'de başlayan geniş çaplı protestolar, uzun yıllar süren baskıcı yönetim altında biriken öfke ve hoşnutsuzlukların sonucuydu. Özellikle Alevi kimliğe dayalı Esed rejimi, Sünni çoğunluğunun tepkisiyle karşılaştı. Bu protestoların hızla yayılmasında, rejimin şiddetle karşılık vermesi, binlerce kişiyi tutuklaması ve hatta işkenceye maruz bırakması etkili oldu. Bu durum, Arap Baharının cesaretlendirici etkisinin yanı sıra, rejimin talepleri ciddiye almaması ve reform yapmaktan kaçınmasıyla da ilişkilendirilebilir.

Suriye'deki ilk protestoların Der'a kentinde gerçekleşmesi ve buna rejimin sert müdahalesi, daha geniş çaplı bir ayaklanmanın fitilini ateşledi. Hızla diğer illere yayılan ve geniş halk kesimlerinden destek bulan bu protestolar, Esed rejiminin sert tavrı karşısında daha da güçlendi. Bu süreçte, bir aktivistin Esed'i tanrı gibi görmeye zorlanması ve bunu reddetmesi sonucunda diri diri toprağa gömülmesini gösteren korkunç bir video, dünya çapında viral oldu ve büyük tepki uyandırdı.

Suriye'deki krize dış müdahalede bulunan ilk ülke İran oldu.⁹⁴ İran, rejime açık destek verdi ve hatta askeri yardım sağladı. Bu, İran'ın stratejik ve ideolojik çıkarlarını koruma amacıyla attığı bir adımdı. Ancak, bu müdahale ve destek, Suriye'deki krizi daha da karmaşık hale getirdi ve uluslararası toplumun dikkatini çekti. Tüm bu faktörler, Suriye'deki devrimin başlangıcından itibaren krizin giderek derinleşmesine ve iç savaşa evrilmesine yol açtı.

Protestoların barışçıl talepleri, zamanla silahlı çatışmalara dönüştü ve ülke çapında büyük bir insani krize neden oldu. Bu süreç, uluslararası toplumun dikkatini uzun süre boyunca çekti ve birçok ülkenin diplomatik, askeri ve insani müdahalesine neden oldu.

Eylül 2011'de Lübnan basını, Suriye'de bazı Hizbullah üyelerinin öldürüldüğünü rapor etti ve rejimden ayrılan subaylar, Hizbullah keskin nişancılarının Zebadani'deki sivillere ateş açtığını iddia ettiler. Ayrılan bir pilot ise 2011 Ağustos ayında, İranlı askeri uzmanların rejime ait havaalanlarına gruplar halinde gelerek kontrolü ele geçirdiklerini açıkladı.

B.7. Barışçıl Gösterilerden Silahlı Direniş

Suriye devrimi, uzun yıllar süren baskıcı rejim altında biriken hoşnutsuzluğun, halkın taleplerine cevap vermeyen bir yönetim ve hayal kırıklığı yaratan reform vaatlerinin bir sonucudur. Özellikle 2001 yılında Beşşar Esed'in iktidara gelmesiyle birlikte ortaya konulan reform umutları, zamanla gerçekleşmeyen vaatler haline gelmiş ve halk arasında güvensizlik ve öfke oluşturmuştur. Bu hayal kırıklığı, Arap Baharının Suriye'deki etkisini artırmış ve halkın değişim taleplerini daha güçlü bir şekilde ifade etmesine yol açmıştır.

Diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi, Ürdün gibi benzer politikalar izleyen ülkeler Arap Baharının etkilerini önceden fark ederek önlemler almışken, Suriye'deki rejim bu talepleri bastırmak için şiddete başvurmuştur. Suriye halkı, uzun süredir yaşadığı baskıyı normalleştirmiş ve olağanüstü koşulları benimsemiştir. Bu nedenle, Dera'da başlayan isyan, halkın birbirine olan dayanışmasını ve rejime karşı birlikte hareket etme isteğini gösteren önemli bir olay olmuştur.

---

⁹⁴ Mariam Fam ve Benjamin Harvey, Egypt to Let Iran Warships Transit Suez Canal on Way to Syria, 18 Şubat 2011, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2011-02-18/iran-seeks-clearance-for-warships-to-use-suez-canal-egypt-official-says> Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024.

Dera'daki aşiretlerin yaşadığı hakaret, sadece oradaki halkın değil, tüm Suriye halkının ortak bir tepkisini tetiklemiştir. Bu durum, farklı etnik ve dini grupların, ortak bir düşmana karşı bir araya gelerek tepki gösterme eğilimini ortaya koymuştur. Suriye'de devrim, sadece mevcut baskıcı rejime karşı bir isyan olarak değil, aynı zamanda gelecekteki belirsizlik ve baskıya karşı bir direniş olarak da algılanmıştır.

Devrimin başlangıcında dile getirilen sloganlar, giderek artan bir kararlılık ve sertlikle birlikte devrimin doğasına dair önemli ipuçları vermiştir. Rejimin baskıcı politikalarının sürmesiyle birlikte, halkın talepleri daha radikal bir şekilde ifade edilmiş ve rejime karşı silahlı direnişe geçilmiştir. Bu süreçte, devrimci hareketin hedefi, sadece rejimi devirmek değil, aynı zamanda yapısal ve kalıcı reformlar gerçekleştirmektir.

Rejim, çeşitli şehirlerde uzun süren katliam ve kuşatma operasyonları gerçekleştirmiş ve bunları halen sürdürmektedir. Bu operasyonlara ilişkin görseller, sosyal medya platformlarına yoğun bir şekilde yansımış ve içerdikleri vahşet görüntüleri, zamanla alışılabilir bir durum haline gelerek normalleşmiştir.

Başlangıçta barışçıl bir hak mücadelesi olarak ortaya çıkan hareket, zaman içinde giderek daha fazla cihat çağrısına dönüşmüştür. Suriye halkı, başlangıçta uluslararası toplumdaki yardım umarak hareket etmiş olsa da, sonradan uluslararası toplumun sadece seyirci kaldığını düşünerek giderek daha fazla İslami gruplara ve Nusra Cephesi gibi örgütlere yönelmiştir.

Başlangıçta, farklı etnik ve dini grupları içeren bir devrim olarak başlayan hareket, rejimin Alevi kartını oynaması, Hristiyanların rejimle ilişkisi, laik Kürt gruplarının bazen rejimle işbirliği yapması gibi etkenler nedeniyle giderek daha fazla Sünni halkın hak mücadelesine dönüşmüştür. Sloganlardaki değişim, bu dönüşümü yansıtmaktadır;

- *Suriye halkı aşağılanamaz.*
- *Hepimiz Dera' dayız.*
- *Silmiyyeh Silmiyyeh (Barışçıl Devrim, Barışçıl Devrim)*
- *Hepimiz Kürdüz. Suriye halkı yekvücuttur.*
- *Ey Beşşâr çekil.*
- *Ey Mahir Esed! Ey vahşi katliamcı.*
- *Halk rejimin düşmesini istiyor.*

- *Hiçbir görüşme ve pazarlık yok.*
- *Hepimiz ölsek de rejim devrilecek.*
- *Halk İslâmi bir nizam istiyor.*
- *Halk hilafet istiyor.*
- *Ey Obama! Bu devrim İslâmi'dir. Sen istemesen de İslâmi'dir*⁹⁵

Binlerce protesto arasından hangi protestoda ve hangi dönemde hangi söylemlerin dile getirildiğini belirlemek elbette zordur. Farklı şehirlerde, daha sert ve öfkeli ifadelerin kullanıldığı protestoların olduğu da doğrudur. Ancak, başlangıçta sadece reform talep eden Suriye halkının, zamanla yaşanan katliamlar ve reformların uygulanmaması üzerine, daha sert ve köklü değişim talep eden bir söylem benimsemeye başladığı bilinmektedir.

İlk protestoları organize eden Yerel Koordinasyon Komiteleri'nin bir açıklamasında, devrimin barışçıl yollarla sürdürülmesi gerektiğine dair güçlü bir vurgu yapılmıştır. Açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir:

*"Rejimin devrilmesi ve devrim sonrası Suriye'nin nasıl şekilleneceği, kullanılacak yöntemlerle doğrudan ilişkilidir. Eğer silahlı çatışma veya uluslararası müdahale yaşanırsa, bu gelecekte meşru ve onurlu bir Suriye'nin kurulmasını da imkansızlaştıracaktır."*⁹⁶

Rejimin uyguladığı katliam politikası, halkı zamanla ancak silahlı mücadele ile kendilerini savunabilecekleri inancına yönlendirmiştir. Suriye halkı, Batı ülkelerinin yayınladıkları katliam videolarının sadece haber değeri taşıdığını ve ancak kendi mücadeleleriyle sonuç alabileceklerini bir süre sonra kavramışlardır.

---

⁹⁵ Abdulkadir Şen, *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, Yapı Bozum Yayınları, İstanbul, 2016, s. 60.

⁹⁶ Zachary Laub ve Jonathan Masters, "Syria's Crisis and the Global Response," <https://www.cfr.org/backgrounder/syrias-crisis-and-global-response> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

BİRİNCİ BÖLÜM

SURİYE DEVRİMİNDE ŞİİRİN PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI

1.1. Modern Suriye Edebiyatı

Modern Edebiyat dönemi, 1798 yılında Napoleon Bonaparte ve Fransız askerlerinin Mısır'a düzenlediği seferle başlamıştır. Bu sefer, Avrupalı güçlerin İslam dünyasında siyasi, ekonomik, entelektüel ve toprak üstünlüğü kurma çabalarının bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Bu olay, tarihsel bir dönüm noktası oluşturmuş ve modernizasyon sürecini başlatmıştır.⁹⁷ Dünya edebiyatında dönemlendirme yapılırken genellikle ülkelerdeki siyasi olaylar belirleyici bir faktör olmuştur.⁹⁸

Napoleon ve keşif heyetinin Mısır'da başlattığı yeni girişimler arasında medreseler, kütüphaneler, laboratuvarlar, eğitim kurumları, opera binaları, gazeteler, rasathaneler ve matbaalar bulunmaktadır. Bu girişimler sayesinde halk, Avrupa'nın yaşam tarzı, eğlence anlayışı, sosyal ilişkileri ve eğitim faaliyetleri hakkında gözlem yapma ve daha yakından tanıma fırsatı elde etmiştir.⁹⁹

Mısır'da başlayan yenilik hareketleri, 19. yüzyılın başlarında Mehmet Ali Paşa'nın liderliğinde gerçekleşmiş ve Orta Doğu'da modernleşme sürecinin belirgin bir örneğini oluşturmuştur. Mehmet Ali Paşa, Mısır'ı Avrupa standartlarına uygun bir şekilde dönüştürmek amacıyla çeşitli reformlar gerçekleştirmiştir. Bu reformlar arasında, Bulak'ta kurulan ilk matbaa ve Asvan'da açılan ilk askeri okul gibi önemli adımlar bulunmaktadır. Matbaa, basın özgürlüğünün gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkıda bulunmuş, askeri okul ise modern bir ordu ve eğitilmiş bir subay sınıfının oluşturulmasını sağlamıştır.

---

⁹⁷ Ecehan Somuncuoğlu, "On Dokuzuncu Yüzyılda Nahda Hareketi: Modern Arap Düşüncesinin Oluşumu, Kapsamı ve Sınırları," *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, III (1), 2015, s. 103-120.

Nevzat Hafız Yanık, Mahmud Sâmî el-Bârûdî, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum 1991, s. 2-5.

⁹⁸ Rahmi Er, *Modern Mısır Romanı-I (1914-1944)*, Hece Yayınları, Ankara 2015, s. 13.

⁹⁹ Ahmet Savran, *19. Yüzyıl Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1991, s. 7.

Mehmet Ali Paşa'nın reform çabaları sadece eğitim alanında değil, aynı zamanda kültürel alanda da etkili olmuştur.

Avrupa'ya gönderilen öğrenciler, Batı'nın bilim, teknoloji ve kültür alanındaki ilerlemelerini öğrenmiş ve dönüşlerinde bu bilgileri ülkelerine taşımışlardır. Bu süreçte önemli bir isim olan Rıfâa Râfi' et-Tahtâvî, Avrupa'da eğitim gördükten sonra Mısır'a dönerek François Fenelon'un "Telamak" adlı eserini Arapçaya çevirmiş ve Arap edebiyatında yeni bir akımın başlamasına öncülük etmiştir. Mehmet Ali Paşa'nın çabaları sadece Mısır ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda bölgedeki diğer yöneticileri de etkilemiştir. Özellikle Lübnan Emiri Beşîr Şihâbî, Mehmet Ali Paşa'nın reformlarını yakından takip ederek Lübnan'da benzer girişimlerde bulunmuş ve modern eğitim kurumlarının ve matbaaların kurulmasına öncülük etmiştir.¹⁰⁰

Doğu ve Batı arasındaki etkileşim, sadece tercüme faaliyetleriyle sınırlı kalmamıştır. Bu etkileşim, Arap yazarların Batı edebiyatından eserler çevirerek yeni bir edebi akımın başlamasına öncülük etmesinin ötesine geçmiştir. Ayrıca, Arap yazarlar Batı edebiyatından aldıkları eserlerden ilham alarak kendi orijinal eserlerini üretmiş ve bu sayede Doğu edebiyatının bir sentezi olan yeni bir edebi tarz ortaya çıkmıştır. Bu süreç, Doğu edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini artırmış ve kültürel alışverişin önemli bir örneği olmuştur.

Arap edebiyatında modern hikaye geleneği, önemli bir dönemeç olan Muhammed Teymûr'un "Fi'l-Kıtar" adlı eseriyle başlamaktadır. Bu eser, 1917 yılında, I. Dünya Savaşı sırasında, Arap edebiyatının modernleşme ve millileşme sürecinde önemli bir adım olarak kabul edilmektedir. Teymûr'un eseri, savaşın getirdiği dönüşümlerle birlikte kültürel değerleri yeniden tanımlamak ve edebiyatta milli bir kimlik oluşturmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu dönemde, Yahya Hakkı, Mahmûd Tâhir Laşin, İbrahim el-Mısrî, Mahmûd Teymûr ve Hüseyin Fevzi gibi birçok yazar, "el-Medresetü'l-Hadîse" adını verdikleri bir grup oluşturarak modern hikaye geleneğinin oluşumuna katkı sağlamışlardır. Bu yazarlar, eserleriyle geleneksel Arap edebiyatından ayrılarak yeni bir edebi tarzın temellerini atmışlardır. 1930'lu yıllardan itibaren, hikaye türüne ayrılan dergi ve gazetelerin sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. Özellikle, hikayelerin yayımlanması için özel olarak

---

¹⁰⁰ Savran, *19. Yüzyıl Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, s. 7.

tasarlanmış dergilerin ortaya çıkması, Arap edebiyatının hikaye geleneğinin gelişimine önemli bir ivme kazandırmıştır. Bunlardan biri olan "er-Rivâye", tamamen hikayelere ayrılmış bir dergi olarak dikkat çekmektedir. Daha sonra ise 1960'lardan itibaren sadece hikaye yayımlayan "el-Kıssa" dergisi, Arap hikayesinin uluslararası alanda tanınmasına ve değer görmesine büyük katkı sağlamıştır.¹⁰¹

Modern Arap öyküsü, XIX. yüzyılın ikinci yarısında belirgin bir şekilde gelişmeye başlamış ve XX. yüzyılın başlarında olgunluğa erişmiştir. Bu dönemde, romantik düşüncenin etkisi altında olan eserler mevcudiyet göstermiştir. Romantik öyküler, hem biçimsel hem de içeriksel açıdan Arap hikaye geleneğine yeni bir bakış açısı getirmiş ve genellikle gerçekçi öğelerle harmanlanmıştır. Bununla birlikte, ticari nitelikteki hikayelerin popülerleşmesiyle birlikte öykü türü, geniş kitlelere ulaşmış ve popüler bir edebi form haline gelmiştir. Üçüncü olarak ise, sosyal gerçekçilik temalarını işleyen eserler, özellikle sosyalist romantiklerin öyküleri, toplumsal ve siyasal eleştirileri içeren önemli eserler ortaya koymuştur.¹⁰² Bu çeşitlilik ve derinlik, modern Arap öykü geleneğinin zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın durgunluğu, edebiyat alanında da belirgin değişimlere yol açmış ve gerçekçi bir edebi tavrın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönemde, siyasi konular, kadın hakları, sosyal sınıf farklılıkları ve toplumdaki çeşitli tutarsızlıklar gibi temalar öncelik kazanmıştır. Mısır ve Arap dünyasının önde gelen isimlerinden biri olan Taha Huseyn (1889-1973), bu dönemde kaleme aldığı "el-Eyyam" (Kahire-1972) adlı eseriyle halkın yaşadığı zorlukları sade bir dille anlatarak geniş yankı uyandırmıştır.¹⁰³

Bu türün öncülerinden bir diğeri ise, Mısır milliyetçiliğini eserlerinde ele alan Mustafa Lutfi el-Menfelûti (1876-1924) olmuştur; özellikle "en-Nazarât" (Kahire-1910) ve "el-Abarât" (Kahire-1915) gibi eserleriyle tanınmıştır.¹⁰⁴ Mısır'da doğan modern Arap edebiyatı, zamanla Suriye, Lübnan ve diğer Ortadoğu ülkelerine de yayılarak etkisini

---

¹⁰¹ Yûsuf Hâsen Nevfel, *el-Kıssa ve 'r-Rivâye Beyne Cili Tâhâ Huseyn ve Cili Necîb Maḥfûz*, Kahire, Dâr en-Nahḍa el-'Arabiyye, 1977, s. 85-86; Hüseyin Yazıcı, "Hikâye," *DİA*, Ankara, 1998, XVII, s. 479-484.

¹⁰² İlnur Emekli, "Mısırlı Öykü Yazarı Fuad Kandil ve Ercü Ella Yedume'z-Zalam Öyküsü," *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, IV (12), 2017, s. 875-889; Sabri Hafız, "Modern Arap Kısa Öyküsü I," (çev. Azmi Yüksel), *Nûsha: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, IX, 2003, s. 77-96.

¹⁰⁴ Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl)*, (çev. Bedrettin Aytaç), Gündoğan Yayınları, İstanbul 1994, s. 19-20.

genişletmiştir. Klasik dönemden modern döneme geçiş sürecinde, edebi türlerin üslupları, yazım tarzları ve konuları önemli ölçüde değişmiş ve gelişerek modern kültürün özgün eserlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreç, Arap edebiyatının zenginliğini ve çeşitliliğini artırmış, aynı zamanda modern dünya edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur.

1.1.1. Hikâye

XIX. yüzyılın sonlarına doğru başlayan millî uyanışla birlikte, öykü türü de eski ve yeni kavramların karşılaştırılmasından doğan sosyal bir içerik kazanmıştır. Suriye'deki Arap öyküsü, genel olarak Fransız edebiyatının etkisinde kalmış ve Alexandre Dumas, Duhamel, Gide ve özellikle Maupassant gibi yazarların izlerini taşımıştır.¹⁰⁵

Na'ım el-Yâfi, Suriye hikâyeciliğini dört dönemde incelemektedir: el-Fetretu'l Bidâiyye (1930-1936), el-Fetretu'l İntikâliyye (1937-1941), Fetretu'l Muhâvele (1946-1950) ve Fetretu'r-Riyâde ve't-Tekvîn (1950'den günümüze).¹⁰⁶

Modern Arap anlatı türünün ilk örneklerini veren yazarlar arasında Francis el-Marraş, Rızkullah Hassûn, Selim el-Bustânî, Ahmed Fâris eş-Şidyâk, Nu'mân el-Kusatli, Abdullah Nedîm ve Şükrî el-'Aseî bulunmaktadır. Bu yazarlar, modern Arap edebiyatının temellerini atmış ve çeşitli anlatı tekniklerini deneyerek yeni bir edebi türün oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Özellikle eş-Şidyâk'ın es-Sak 'ala's-Sak Fî Mâ Huve'l Faryak adlı anlatısı, modern Arap anlatı türünün ilk örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁷

Corcî Cebrâil Buleyt el-Halebî (1670-1732), Batı'dan ilk çeviri yapan edebiyatçı olarak tanınmakta ve Racu'l Zû İmreeteyn (1871) adlı hikâyesiyle bu alandaki öncülüğünü ortaya koymaktadır. Bu çeviri, Batı edebiyatının etkilerini Arap edebiyatına taşıması açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Ali Hulkî (1911-1984) ise er-Rabî' ve'l-Harîf (1931) adlı hikâyeleriyle ilk modern öykü koleksiyonunu yayımlayarak modern öykünün

¹⁰⁵ Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl)*, s. 19-20.

¹⁰⁶ İlknur Emekli, *Çağdaş Suriye Romancılığında Halim Berekat ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2013, s. 21.

¹⁰⁷ Mevlut Kula, *Modern Suriye Hikâyesinde Konu (1946-1967)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s. 7.

öncüsü olmuştur. Halkî'nin çalışmaları, Suriye öykücülüğünün modernleşme sürecinde önemli bir adım olarak değerlendirilir.¹⁰⁸

1930'lu yıllarda öykülerde vatan temasının işlendiği, 1940'lı yıllarda ise milliyetçilik ve Arapçılık temalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu dönemlerde yazılan öyküler, dönemin siyasi ve sosyal olaylarının birer yansıması olarak değerlendirilmelidir. Suriye'de millî kimliğin ve bağımsızlık arzusunun artması, öykülerin temasına ve içeriğine de yansımış, bu konular etrafında şekillenen güçlü anlatılar ortaya çıkmıştır.

Suriye'deki öykü yazımının evrimi, toplumsal ve siyasi değişimlerle yakından ilişkilidir. İlk dönemlerde daha çok bireysel ve toplumsal eleştiriler ön planda iken, zamanla siyasi temalar ve ideolojik çatışmalar öykülerin merkezine yerleşmiştir. Bu süreç, Suriye'deki öykü yazarlarının, yaşadıkları dönemin ruhunu ve sorunlarını edebi eserlerine yansıtma çabalarının bir göstergesidir.

Sonuç olarak, Suriye'deki Arap öyküsü, tarihi süreç içerisinde çeşitli etkilerle şekillenmiş ve gelişmiştir. Fransız edebiyatının etkisi, millî uyanışın getirdiği sosyal içerik ve modern öykü tekniklerinin benimsenmesi, bu gelişimin temel dinamiklerini oluşturmuştur. Suriye öykücülüğü, bu unsurların birleşimiyle zengin bir edebi miras yaratmış ve Arap edebiyatının önemli bir parçası haline gelmiştir.

1.1.2. Tiyatro

XIX. yüzyılda modern Arap edebiyatına tiyatro sanatı da dâhil olmuştur. Bu dönemde, Arap edebiyatında ilk özel tiyatro, tiyatronun sahnelendiği ilk ülke ve ilk modern Arap tiyatrosunun gösterimi Lübnan'da gerçekleşmiştir.¹⁰⁹

Lübnan, Arap tiyatrosunun doğuşuna ve gelişimine ev sahipliği yaparak, bu sanatın Arap dünyasında kök salmasına zemin hazırlamıştır. Suriye'de tiyatronun gelişiminde ise Ahmed Ebû Halil el-Kabbânî (1833-1903) önemli bir rol oynamıştır. El-Kabbânî, Suriye tiyatrosunun öncüsü olarak kabul edilmekte ve bu sanata müzikal unsurlar ekleyerek yeni bir tür yaratmakla tanınmaktadır. Arap edebiyatında müzikal tiyatronun kurucusu olarak

---

¹⁰⁸ Hüseyin Yazıcı, "Suriye'de Kısa Öykü", *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*, 19 (2), 2011, s. 119-142.

¹⁰⁹ Aysel Ergül, *Çağdaş Mısır Tiyatrosu'nda Tevfik el-Hakim ve Üç Entelektüel Tiyatrosu*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1995, s. 40-50.

bilinen el-Kabbânî, aynı zamanda opera türünü sahneleyen ilk kişi olarak da tarihe geçmiştir. El-Kabbânî'nin en bilinen eserleri arasında Unsu'l-Celîs, Cemil ve Cemile ve Antara b. Şeddâd yer almakta olup, toplamda altmıştan fazla müzikal tiyatro eseri bulunmaktadır.¹¹⁰

Bu eserler, onun müzikal tiyatro türüne yaptığı katkıları ve bu alandaki yenilikçi yaklaşımını yansıtmaktadır. Ahmed Ebû Halil el-Kabbânî'nin sanatsal vizyonu, Suriye'de tiyatronun gelişmesine ve zenginleşmesine büyük katkı sağlamıştır. El-Kabbânî, müzikal tiyatronun kurucusu olmasının yanı sıra, Arap dünyasında bu türün yaygınlaşmasına öncülük etmiştir. Onun tiyatro eserleri, yalnızca sanatsal değer taşımakla kalmamış, aynı zamanda dönemin toplumsal ve kültürel dinamiklerini yansıtarak geniş bir izleyici kitlesine ulaşmıştır. El-Kabbânî'nin çalışmaları, Arap tiyatrosunun modernleşme sürecinde kritik bir rol oynamış ve tiyatro sanatının Arap kültüründe önemli bir yer edinmesine yardımcı olmuştur.

1.1.3. Roman

Modern Arap edebiyatında roman türünün kökenleri, Elf leyle ve leyle gibi masallar, Kelile ve Dimne gibi fabllar ve makâmeler gibi türlere dayanmaktadır. Modern anlamda roman, XIX. yüzyılın sonlarında Batı edebiyatından yapılan çevirilerle ortaya çıkmış ve gazete ile dergi yayınlarının artmasıyla tanınmaya ve yayılmaya başlamıştır. Diğer edebi türlerle kıyaslandığında, romanın sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik sıkıntıları anlaşılır bir dille ele alması, hem yazarlar hem de halk arasında bu türe olan ilgiyi artırmıştır. Hikâyede olduğu gibi, modernleşme sürecinde romantizmden realizme geçiş yaşanmış ve özellikle Suriye'de sosyalizmin etkisiyle toplumcu gerçekçilik, roman türünde belirleyici olmuştur.¹¹¹

Arapça romanın ilk özgün örneği, Suriye'de Antun es-Sakkal tarafından yazılmış olan el-Eshûmu'n-Nariyye adlı eserdir. Bu roman, Arap dünyasında modern anlamda yazılmış ilk roman olarak kabul edilmektedir. Antun es-Sakkal, bu eseriyle Arap edebiyatında yeni bir türün kapılarını aralamıştır. Suriye'de tarihî romanın öncüsü ise Ma'rûf el-Arnâvut olup, 1929 yılında Hz. Muhammed'in hayatını konu alan Seyyidu

¹¹⁰ Ergül, *Çağdaş Mısır Tiyatrosu'nda Teyfik el-Hakim ve Üç Entelektüel Tiyatrosu*, s. 40-50.

¹¹¹ Rahmi Er, "Roman (Arap Edebiyatı)", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, s. 164-166.

Kureyş isimli ilk romanını yayımlamıştır. Bu eser büyük yankı uyandırmış ve el-Arnaut, ardından Ömer, Tarık b. Ziyad ve Fâtıma isimli romanlarını yazmıştır. el-Arnaut, kendisinden sonra gelen edebiyatçılar için bir örnek teşkil etmişti.¹¹²

Şekib el-Câbirî'nin *Nehm* (1937) isimli eseri, Suriye'de yazılmış ilk roman olduğu olmadığı konusunda bazı araştırmacılar iddia sahibi olmaktadır. Ancak genel kabul gören görüş, *Nehm*'in ilk roman olmadığı yönündedir. Bununla birlikte, bu eser romantizm akımı içinde özgürlüğü vurgulayan önemli bir eser olarak kabul edilmektedir. Şekib el-Câbirî'nin *Nehm* adlı eseri, Suriye edebiyatında romantizm akımının etkili eserlerinden biri olarak değerlendirilir. Bu eser, özgürlük kavramını ele alması ve romantizmin temel öğelerini barındırmasıyla önemli bir konuma sahiptir.¹¹³ Dolayısıyla, *Nehm* Suriye edebiyatında romantizmin gelişimine katkıda bulunan ve dikkate değer bir eser olarak kabul edilmektedir.¹¹⁴

Suriye'de modern roman, bağımsızlığın ilan edilmesiyle ivme kazanmıştır. Bu dönem aynı zamanda romantizmden realizme geçişi de içermektedir. Modern Suriye romanında sosyalizm ve realizmin öncüsü addedilen Hanna Mina'nın *el-Mesabihuz-Zurk* (1954) isimli eseri, bu türün ilk denemelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, bu eserin deniz yaşamını konu edinmesi, romanın ilklerden sayılmasında etken olmuştur. Hanna Mina, deniz yaşamını konu alan romanlarıyla, Arap edebiyatında kendine özgü bir yer edinmiştir. Bu nedenle, Suriye devleti her yıl Hanna Mina'nın anısına "Hanna Mina Roman Ödülü" yarışması düzenleyerek başarılı roman yazarlarını ödüllendirmektedir.¹¹⁵

Suriye hikâyeciliğinin öncü yazarlarından Abdusselâm el-Uceyli aynı zamanda roman alanında da önemli eserler vermiştir. Onun *Basime Beyne'd-Dumû* (1959) adlı

---

¹¹² Na'îm el-Yâfi, "et-Ta'avvuru'l-Fennî li Şekli Kışşati'l-Kaşîreti," *Jurnal el-Adab el-'Arabî*, 28, 2018, *İttihadü'l-Kuttabi'l-Arab*, Dımaşk 1986, s. 92-96; Ömer İshakoğlu, *Suriye Tarihi: Osmanlı Dönemi Suriye 'sinde Edebi ve Kültürel Hayat (1800-1918)*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 209.

¹¹³ Akaydın, s. 498.

¹¹⁴ Er, "Roman (Arap Edebiyatı)" s.155.

¹¹⁵ Mehmet Bilir, *Hanna Mina'nın Nihayetu Raculin Şucain Adlı Romanının İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır 2006, s. 4-10.

eseri, toplumun aynasını yansıtan önemli bir romandır. el-Uceyli, bu eseriyle Suriye'deki toplumsal ve sosyal değişimlere ışık tutmuştur.¹¹⁶

Halim Berekat (d.1933), Tairu'l-Hum romanıyla "En İyi 100 Arap Romanı" listesine girmiş önemli bir Suriye edebiyatçısıdır. Sosyolog olarak da tanınan Berekat, Suriye toplumunun yaşadığı duyguları, sorunları ve sevinçleri ayrıntılı bir şekilde romanlarına yansıtmış, böylece okurlarının bölgeye ve dünyaya daha objektif bakmalarını sağlamıştır. Berekat, toplumsal olayları ve bireysel deneyimleri bir araya getirerek güçlü ve etkileyici anlatılar oluşturmuştur.¹¹⁷

Edip en-Nahvi'nin Meta Ye'ûdu'l-Matar (1958) isimli eseri, çiftçi ve toprak sorunlarını gündeme getiren ilk roman olarak dikkat çekmektedir. Bu eser, Suriye'nin kırsal kesiminde yaşanan sorunları ve toplumsal sınıf farklarını ele alarak, sosyal adaletsizlikleri gözler önüne sermektedir. Irk ayrımı ve sınıfsal farklılıkları konu edinen Beyrut 75 (1975) isimli romanın sahibi Gade es-Semmân (d.1942) da, Suriye edebiyatında yerini alan önemli kadın yazarlar arasındadır. es-Semmân, bu eserinde Beyrut'un toplumsal ve siyasi dinamiklerini derinlemesine incelemiş ve okuyuculara etkileyici bir hikâye sunmuştur.¹¹⁸

Roman türü, Suriye edebiyatında önemli bir yer tutmakta ve yazarların toplumsal ve siyasal konuları geniş bir çerçevede ele almalarına olanak sağlamaktadır. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Batı edebiyatından yapılan çevirilerle başlayan bu tür, zamanla Suriye'de özgün bir şekilde gelişmiş ve birçok önemli eserin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Sosyal, siyasal ve kültürel konuları ele alması, romanı diğer edebi türlerden ayıran en önemli özelliklerden biri olmuştur. Suriye'deki roman yazarları, bu tür aracılığıyla toplumun sorunlarını ve bireylerin yaşantılarını detaylı bir şekilde anlatma fırsatı bulmuşlardır.

---

¹¹⁶ Dursun Hazer, Abdusselâm el-Uceyli'nin Edebi Kişiliği ve Bâsime Beyne'd-Dumû Adlı Eseri, *Dini Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 2004, s. 311-326.

¹¹⁷ Betül Akaydın, "Suriye Savaşı'nda Bir Kadın Edebiyatçı: İbtisam Şakuş, Hayatı, Eserleri ve 'Beynel Hıyam (Çadırlar Arasında)' Adlı Eseri Üzerine," *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 92, 2019, s. 490-494.

¹¹⁸ Emekli, Çağdaş Suriye Romancılığında Halim Berekat ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi", s. 33-60.

Sonuç olarak, modern Suriye romanı, tarihî gelişimi ve toplumsal etkileriyle, Arap edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Roman türü, yazarların toplumsal ve bireysel deneyimlerini geniş bir çerçevede ele almalarına olanak sağlamış ve Suriye edebiyatının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu türün gelecekte de Suriye edebiyatında önemli bir yer tutmaya devam edeceği öngörülmektedir.

1.1.4. Şiir

Modern dönem Suriye şiiri, klasik şiir formunu terk ederek dil, üslup, ahenk ve tarz bakımından yenilikçi bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreçte, Batı edebiyatının etkisiyle hür şiir, mensur şiir ve nesir kasidesi gibi yeni şiir türleri gelişmiştir.

Suriye'de şiir ve edebi hareketler, kronolojik olarak birkaç farklı dönemde incelenebilir. Bu dönemler, birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmamış olsalar da, dönemin sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamları göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Her edebi dönem arasında yaklaşık on beş ile yirmi yıl gibi bir zaman dilimi bulunmaktadır. Bu dönemlerin temel özellikleri ve en önemli temsilcilerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

"Er-Ruvvâd" olarak bilinen ilk dönem, Suriye edebiyatının diğer Arap ülkelerinden bağımsız olarak kendi temellerini attığı ve kendine özgü bir kimlik kazandığı bir evre olarak kabul edilir. 1914-1918 yılları arasında süregelen 1. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı İmparatorluğu, yüzyıllardır egemenliği altında tuttuğu Arap topraklarından çekilmek zorunda kalmıştır. Bu gelişme, Osmanlı'yı sömürgeci ve zalim olarak gören Suriye aydınları arasında memnuniyetle karşılanmış ve bağımsızlık düşüncesini daha da pekiştirmiştir. 1920'de Fransızlara karşı girişilen Meyselun Savaşı, bağımsız bir Suriye devleti kurma hayalini güçlendirmiş ve bu hayal, edebiyatın merkezinde özgürlük temasının yer almasına neden olmuştur. *"Bu dönemde yaşayan Suriyeli yazar ve şairlerin eserlerine bakıldığında, Osmanlı karşıtı duyguların ve Arap milliyetçiliğinin belirgin bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Dönemin edebiyatı, sömürgeye karşı direniş, bağımsızlık mücadelesi ve vatan sevgisi üzerine kurulmuştur. Bu dönemde, Suriye edebiyatının temel amacı, atalarının kullandığı fasih ve klasik Arapçaya geri dönmek ve bu yolla geçmişi*

özlenen ihtişamını yeniden canlandırmaktı.'¹¹⁹ Bu dönemin şiirlerinde dört temel farklılık göze çarpmaktadır:

Bu dönemde Suriye, şiirin ve şairin önemini fark etmiş ve şiiri, sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel değerleri dile getiren bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Şiir, toplumsal meselelerin ve özgürlük mücadelesinin bir ifadesi haline gelmiştir.

Şiir, dönemin sosyo-ekonomik ve siyasal değerlerini yansıtan önemli bir enstrüman olmuştur. Şairler, şiirlerinde toplumsal sorunları, bağımsızlık arzusunu ve direniş ruhunu işlemişlerdir.

Suriye edebiyatı, komşu Arap ülkelerindeki edebi gelişmeleri dikkatle izlemiş ve bu gelişmelere uyum sağlamıştır. Bu sayede, Suriye edebiyatı bölgesel edebi hareketlerle entegre olmuş ve bu hareketlerin bir parçası haline gelmiştir.

Bu dönemde yazılan şiirlerde bedii sanatlar yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Söz sanatları, şiirlerin estetik değerini artırmış ve edebi zenginliğini pekiştirmiştir. Bu durum, şiirlerin sanatsal kalitesini ve etkisini artırarak, onları daha etkileyici ve unutulmaz kılmıştır. Bu dönemin öncüleri arasında Halil Şeybûb, Reşid Selim el-Hûrî, Şefik Cebri, Muhammed el-Bizm gibi isimler örnek gösterilebilir.¹²⁰

"el Bunât" olarak adlandırılan ve kurucular anlamına gelen ikinci dönemde (1935-1948) bağımsız Suriye edebiyatının temellerini atan isimler öne çıkmaktadır. Bu dönem, Suriye'nin sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel olaylarını edebi bir biçimde ele alarak irdeleyen ve çözüm sunmaya çalışan bir yapıya sahiptir. Bu dönemin şiirinde, klasik romantizm akımının belirgin etkileri görülmekle birlikte, Ömer Ebû Rişe, Nedim Muhammed ve Enver el-Attar gibi şairler öncülüğünde "klasik romantikler" adı verilen yeni bir edebi hareket ortaya çıkmıştır. Bu akımın temel özelliği, klasik Arap şiirini tamamen reddetmek yerine onu günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda yorumlamak olmuştur. Bu dönemde Suriye şiirinin dikkat çeken üç temel özelliği bulunmaktadır:

Bu dönemde şairler, klasik şiir tarzında devam etmek ile ortaya çıkan yeni akımlar arasında kalmışlardır. Bu durum, şairlerin neden, nasıl ve nereye gibi soruları sıkça

¹¹⁹ İbrahim Usta, *Direniş Şiirleri Antolojisi Suriye*, AKDEM Yayınları, Eylül 2019, s. 15.

¹²⁰ En-Neşâvî, Nesîb, *Medhel ila dirâseti'l-medarisil-edebiyeye fi şî ri'l-'Arabîyyil-muasır*, Dîvânu'l-matbû'âti'l-câmi'iyye, Cezair, 1984, s. 44.

sormalarına yol açmış ve zihinlerinde bir bulanıklık ve duygusal bir karışıklık yaratmıştır. Klasik şiirin mirasını sürdürme arzusu ile modern akımları benimseme isteği arasında bir gerilim yaşanmıştır.

Bu dönem, Suriye'nin bağımsız bir devlet olarak yeni kurulduğu bir dönemi yansıtmaktadır. Dolayısıyla, yeni kurulan bu devlette yaşayan toplumun duygu ve düşüncelerini nasıl ve ne şekilde ifade edecekleri konusunda şairler bir belirsizlik içerisinde. Yeni yaşam tarzını ve beraberinde getirdiği zorlukları nasıl yansıtacakları konusunda net bir fikir birliği bulunmamaktadır.

Şairler, atalarının tarzı olan klasik şiir ile romantizm, realizm ve sembolizm gibi yeni akımlar arasında sıkışmışlardır. Bu durum, şiirlerinde bir geçiş döneminin izlerini taşımasına neden olmuş ve yeni ile eski arasında bir köprü kurma çabası olarak değerlendirilmiştir.¹²¹

Bu dönemin edebi sahnesine yön veren önemli yazar ve şairler arasında Enver el-Attâr (1908-1972), Nedim Muhammed (1908-1994), Ömer Ebû Rîşe (1910-1990) ve Vasfî Kurunfulî (1911-1972) bulunmaktadır. Bu isimler, Suriye'nin edebi kimliğinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamış, klasik şiirin estetik değerlerini modern temalarla harmanlayarak yeni bir edebi dil oluşturmuşlardır. Özellikle Enver el-Attar ve Ömer Ebû Rîşe, hem klasik hem de modern unsurları başarıyla birleştirerek, Suriye şiirinin evrensel bir boyut kazanmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu dönem, Suriye edebiyatının kendi özgün kimliğini bulma ve geliştirme yolunda attığı önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.¹²²

1967'e kadar olan bir sonraki yani "el-Müceddidûn" olarak bilinen dönem, Arap dünyasında derin izler bırakan önemli olaylarla şekillenmiştir. 1948'de İsrail'in kurulması (Büyük Felaket), 1958'de Mısır ile Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin oluşturulması, 1963'te Arap Sosyalist Baas Partisi'nin darbeyle iktidarı ele geçirmesi, 1967'deki Altı Gün Savaşları ve bu dönemde yaşanan bir dizi askeri darbe, Arap toplumlarında büyük travmalara ve toplumsal değişimlere yol açmıştır.

¹²¹ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s.16-18.

¹²² el-Keyâlî, *el-Edebü'l-Arabiyyu'l-Mu'âsır fi Suriye*, s. 241-249; el-Cündî, Edhem, *A'lâmu'l-Edeb ve'l-Fen*, Matbaatu Mecelleti Savti Suriye, I-II, Dimaşk, 1956, s. 209-211.

Bu çalkantılı dönemde, şairler ve yazarlar da bu olaylardan derinlemesine etkilenmiş ve eserlerinde bu olayları yansıtmıştır. Bu dönemde şiir, sosyal ve politik meselelerin ifadesinde önemli bir araç haline gelmiştir. Sosyalist Baas Partisi'nin etkisiyle sosyalist ve devrimci temalar, Batı'nın kapitalist ve laik değerlerine yönelik eleştiriler, İslami perspektifler ve Filistin davasına odaklanan milliyetçi söylemler şiirin temel konuları arasında yer almıştır.

Şiir bu dönemde, bir yandan klasik Arap şiirinin estetik değerlerini korurken, diğer yandan modern edebi akımların etkisiyle yenilikçi bir tarz benimsemiştir. Bu dönemde öne çıkan iki önemli edebi figür Nizâr Kabbânî ve Adonis'tir. Nizâr Kabbânî, kadın ve siyaset temalarını şiirlerinin merkezine alarak, özgün bir üslupla Arap şiirine yenilik getirmiştir. Kadın şairi olarak tanınan Kabbânî, 1944'te yayımladığı ilk şiir kitabı "Kalet li Semra" ile dikkat çekmiş ve birçok şiiri bestelenip seslendirilmiştir. Kabbânî'nin şiirleri, geleneksel kalıpları aşarak, kendisinden sonraki şairlere ilham kaynağı olmuştur.¹²³

Adonis olarak tanınan Ali Ahmed Sa'id, şiirlerinde klasik Arap edebiyatının temelleriyle devrimci modern anlatım tarzını birleştirmiştir. Temmuzi Şiir Hareketi'nin önemli figürlerinden biri olarak, hem modern Arap edebiyatında hem de özelde Suriye edebiyatında güçlü bir etki yaratmıştır. Şu anda Paris'te yaşayan Adonis, 2001 yılında Goethe Madalyası'nı kazanmıştır. 1971 yılında Suriye-Lübnan En İyi Şair Ödülü'nü almış ve Uluslararası Nazım Hikmet Şiir Ödülü'nün ilk kazananı olmuştur. Adı sık sık Nobel Edebiyat Ödülü adayları arasında anılmaktadır. Önemli eserleri arasında "Kaleti'l-Erdü" (1952), "The Blood of Adonis" (1971) ve "Ha Ente Eyyuhe'l-Vakt" (1993) bulunmaktadır.¹²⁴

Nizar Kabbânî, şiirlerinde kadın ve siyaset temalarını merkezine alarak özgün bir üslupla yazmıştır. Kabbânî, taklitten uzaklaşarak kendine özgü bir dil geliştirmiş ve genç nesil şairlere ilham kaynağı olmuştur. Genellikle kadın şairi olarak nitelendirilen Kabbânî'nin ilk şiir kitabı "Kalet li Semra" (1944) yayımlanmıştır. Şiirlerinin birçoğu bestelenmiş ve geniş kitlelerce seslendirilmiştir. Modern Suriye şiirinde yenilikçi

---

¹²³ Nasuhi Ünal Karaarslan, "Şair", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, s. 298-301; İsmail Durmuş, "Şiir", *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX, s. 144-154.

¹²⁴ Nurullah Yılmaz, "Adonis'in Şiirleri'nde Kadın Haklarını Sorgulamacı Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXXI, 2013, s. 63-74.

hareketlerin temelini atan bu şairler, Batı edebiyatının etkilerini Arap şiirine adapte ederek, yeni anlatım biçimleri ve temalar geliştirmişlerdir. Bu dönüşüm, Suriye şiirinin küresel edebiyat sahnesinde daha geniş bir yer bulmasına katkıda bulunmuştur.¹²⁵

"el-Muhdisûn" olarak anılan 2000'lere kadarki modern şiir dönemi, Suriye'deki edebi atmosferi derinden etkileyen belirli tarihi olaylarla şekillenmiştir. Bu dönemdeki şiirin öne çıkan iki önemli etkeni vardır. İlk olarak, 1967'de yaşanan İsrail-Suriye savaşı ile 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi arasındaki süreç etkili olmuştur. 1963'te Arap Sosyalist Baas Partisi'nin darbeyle iktidara gelmesi, diktatörlük rejiminin şiir alanında da kendini göstermesine neden olmuştur. Bu dönemde, yönetimi destekleyenler ve muhalifler arasında iki farklı grup belirgin hale gelmiştir. Altı gün savaşlarının ardından mağlup olan Suriye'de, güneydeki Kunaytra ve Golan gibi bölgelere yönelik göç dalgaları, halk ve şairler arasında derin acılara yol açmış ve şiir dünyasını göç temasıyla tanıştırmıştır. Ayrıca, 1978'de Mısır ile İsrail arasında imzalanan Camp David Anlaşması ve Lübnan'daki iç savaş, şiiri etkilemiş ve göç temasının yanı sıra politik ve toplumsal endişeleri de yansıtmıştır.¹²⁶

Son olarak, Hafız Esed'in 1982'de Müslüman Kardeşler'e karşı gerçekleştirdiği katliam da, göç konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Bu dönemde, şiirde belirgin bir şekilde sembolizm ve sürrealizm akımları öne çıkmıştır. Bu akımlar, şairlerin duygularını ve düşüncelerini daha soyut ve imgelerle dolu bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımıştır. Bu dönemdeki şairler, geleneksel şiir formlarından uzaklaşarak, daha deneysel ve özgür bir dil kullanmışlardır. Ayrıca, toplumsal ve siyasal gerilimlerin yoğun olduğu bir dönemde, şiir, bir tür direniş ve ifade aracı olarak öne çıkmıştır. Bu şekilde, "el-Muhdisûn" dönemi, Suriye şiirinin evriminde önemli bir aşamayı temsil etmiş ve şairlerin yaşadıkları toplumsal ve siyasal zorluklara yanıt verme biçimlerinde önemli değişimlere işaret etmiştir. Bu dönemin en bariz şahsiyetlerini arasında Muhammed el-Mâğût (1934-2006), Nihâd Rıdâ (1927), Ve- cîh el-Bârûdî (1906-1996), Hüseyin Hamavî gibi isimler zikredilebilir.

---

¹²⁵ Büşra Göktaş, *1990-2008 Yılları Arasında Arapçadan Türkçeye Yapılan Edebi Eser Çevirileri Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 105-106; Süleyman Tülücü, "Nizar Kabbânî", *DİA*, İstanbul 2016, EK-1, s. 699-700.

¹²⁶ Usta, *Direniş Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 21-25.

"Edebu's-sevra" veya "Edebu'l Mukâveme" olarak da bilinen bu dönemin öne çıkan özellikleri arasında rejime muhalefet ve iç savaşın Suriye toplumu üzerindeki etkilerini yansıtan eserlerin yoğunluğu ön plana çıkmaktadır. Bu dönemin temel konuları arasında özgürlük, göç, sürgün, vatan özlemi, rejim eleştirisi ve savaş manzaraları bulunmaktadır. Eserler genellikle makale, roman, hikaye, hatırat ve şiir türlerinde kaleme alınmıştır. Ancak, çoğu eser basılamamış ve genellikle sosyal medya platformlarında görüntülü veya PDF formatında ücretsiz olarak paylaşılmıştır. Şiirlerin yapısına baktığımızda genellikle söz sanatlarından uzak ve yalın bir dil kullanıldığını görmekteyiz. Bu durumun birkaç sebebi olabilir: Birincisi, eserlerin genellikle doğaçlama şeklinde kaleme alınması ve düzeltme fırsatının olmamasıdır. İkincisi ise, halkın daha kolay anlayabilmesi için basit bir dil tercih edilmiştir.

*“Bu dönemin öne çıkan şahsiyetleri genellikle savaş öncesi tanınmış şairler ve savaşla birlikte ortaya çıkan genç şairler olarak iki kategoride değerlendirilebilir. Savaş öncesi tanınan şairler arasında Ömer Hezza, Muhammed İbrahîm el-Harîrî, Abdurrahmân Selîm ed-Dayh, Abdülkadir Abdüllatîf, Abdülmecîd el-Ferîc, Enes Duğaym, Mevd Ebû Râs, Salah İbrâhîm el-Hasen, Muhammed Nâdir Ferec, Muhammed Hişâm el Hassânî, Abdurrahmân Ebû Râs, Hasan en-Nîfî, Mustafâ ez-Zâyd ve Yasir el-Atraş gibi isimler yer alırken, savaşla birlikte ortaya çıkan genç şairler arasında Mûsâ es-Suveydân, Ahmed Yusuf Ubeyd, Eymen el Cebelî, Hâlid Câsim el Muheymîd, Haydar Muhammed el-Hûrî, İbrahim Mustafa Ca'fer, Muhammed Cihâd Şîd, Muhammed el-Emîn, Müeyyed Hicâzî, Nart Hasen eş-Şeyh, Safiyye ed-Duğaym, Abdulbâsit Sârût ve Vâil el Esved gibi isimler öne çıkmaktadır.”*¹²⁷

2011'de başlayan iç savaşın ardından ortaya çıkan direniş edebiyatı, savaşın etkilediği insanlar arasında şiirsel bir ifade aracı olarak ortaya çıkmıştır. Şairler, duygu ve düşüncelerini çoğunlukla anlık olarak, doğrudan yaşadıkları deneyimler veya gördükleri manzaralar karşısında kâğıda dökmüşlerdir. Bu şiirler genellikle irticali olarak adlandırılır ve savaşın zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, yazmak isteyenler başka bir zorlukla karşılaşmaktadır. Özgür iradeleriyle düşüncelerini ifade eden kişiler, zamanla suikast tehditleriyle karşı karşıya kalmakta veya bu tehditleri yaşamaktadırlar. Savaş sona

---

¹²⁷ Usta, *Direniş Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 21-25.

erdikten sonra yazdıkları nedeniyle hapsedilme riskiyle de karşılaşabilirler. Bu nedenle, ölüm veya hapis korkusu yaşayan birçok kişi, ya hiç yazmamış ya da müstear isimler kullanmıştır. Bazıları ise gerçek isimlerini kullanmış veya isimsiz çalışmalar yapmıştır. Direniş edebiyatı, makaleler, romanlar, hikâyeler ve şiirler aracılığıyla kendini göstermiş ve sosyal medya platformlarında paylaşılarak mücadeleye devam etmiştir. Ancak, yapılan edebi çalışmalar genellikle basılamamıştır, bu nedenle çoğu kez sosyal medya üzerinden dijital formatta ücretsiz olarak paylaşılmıştır.

Şiirlerin konuları genellikle vatan özlemi, göç, uzakta yaşanan zorluklar, hükümetin Suriye halkına uyguladığı baskılar ve insanlık dışı muameleler ve son olarak rejimi eleştirmek şeklinde sıralanabilir. Şiirlerin yapısı genellikle belagatten uzak ve yalın bir dille yazılmıştır. Bunun iki olası sebebi vardır: Birincisi, halka daha anlaşılır olması için basit bir dil kullanılması; ikincisi ise, irticali olarak yazılan şiirlerin genellikle düzeltilmeden veya revize edilmeden doğrudan internet ortamında yayımlanmasıdır. Direniş şiir edebiyatıyla birlikte, nesir edebiyatının da önemli bir yeri bulunmaktadır.¹²⁸

1.2. Devrim ve Şiir İlişkisi

Şiir ve devrim arasındaki ilişki yakın ve etkileşimli bir ilişkidir; devrim, gerçekliğin tüm olumsuzluklarını reddeden kitlesel bir eylemdir. İnsanların ağzını kapatan ve onları haklarından mahrum bırakan bir sistemi değiştirmek amacıyla güçlü bir mesajdır. Şiir, olumsuz duruma karşı ayağa kalkmış bir insanın, gerçekliği okumak, imgelerini bir araya getirmek ve yarını öngörmek için özel bir yetenekle donatılmış bir insanın, alıcıları etkileyebileceği etkili bir ifade yeteneğine sahip bir insanın mesajıdır, bu nedenle devrim ve şiir hem eleştiri hem de katılığın reddidir. Her ikisi de insan haklarını savunmak, talep etmek ve müdafaa etmek için bilinci uyandırmayı amaçlar, bu nedenle bazen devrimin patlak vermesinin nedeni, kışkırtıcısı, ateşleyicisi, sloganının yazarı ve hedeflerinin ressamı şiirdir. Bazen şiir kitlelerin hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkar, bu nedenle devrim, şairin malzemesini aldığı, onu ve olaylarını ifade ettiği kaynak ve ilham kaynağıdır.

---

¹²⁸ Usta, *Direniş Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 21-25.

Şiir, devrimin en önemli ve en etkili tezahürlerinden biridir. Çünkü siyasi devrim nihayetinde edebiyatın neden olduğu zihinlerin, kalplerin ve ruhların devrimine bir yanıtıdır ve diğer devrimler edebiyatla gerçekleşir.¹²⁹

Genel olarak edebiyat, özel olarak da şiir, yeryüzünde gerçekleşen her devrimde bilinmeyen ve gizli asker rolünü oynamış, olayların kuru ve bazen taraflı tarih ve gazetecilik kayıtlarından uzak, sanatsal bir biçimde habercisi, savunucusu ve aktarıcısı olmuştur; çünkü edebiyat, ruhların, kalplerin ve zevklerin hayatını tarihin tasvir edemeyeceği, kaydedemeyeceği veya bize doğru ve isabetli bir şekilde aktaramayacağı bir şekilde tasvir eder.¹³⁰

Şiir, çağlar boyunca, farklı dillerde, dinlerde ve medeniyetlerde, insanların nefes aldığı bir araç olarak kalmıştır. Bir kişinin ifade edemediği duyguları dile getirir. Bu nedenle, Nizar Kabbani'nin dediği gibi, "*Bazen bir halk açıkça ağlayamaz, bu yüzden bir şiir gelir ve onun için ağlar.*"¹³¹ Şiir, edebiyatın en etkili ve doğrudan kitlelerle etkileşime girebilen sanat dallarından biridir. İnsanın iç dünyasını ifade etme konusunda büyük bir yeteneği vardır, Galip Şükrü'nün de dediği gibi: "*Genel olarak direnişin sanatıdır.*"¹³²

Şair, doğası gereği devrimci biridir ve bu da onu devrimci hareketle daha fazla ilişkilendirir. Bu nedenle, tarih boyunca, şairlerin devrimleri anlatan ve devrimleri anlatan şiirler oluşturduğuna şahit olunmaktadır. Homeros olmasaydı, Truva Savaşı ve Yunan destanları bilinmeyecekti. Ebu Temmam olmasaydı, Arapların Amorion Savaşı'na dair bilgisi olmayacaktı. El Mütenebbi olmasaydı, Seyfuddevle'ye dair hikayeleri hatırlamayacaktık. Şiir devrimi yazar ve onun ateşini alevlendirir. Devrim ise şiirin dozunu ateşler, onu bilgi ile Besler ve çeşitli canlı imgelerle donatır.

1.3. Devrimci Şiir

Devrim, genel olarak entelektüeller, özel olarak da şairler için gerçek bir ikilem ve aynı zamanda insani, ulusal ve şiirsel ilkelerinin ciddi bir sınavını temsil eder; samimi bir şair devrim zamanlarında tarafsız bir pozisyon almaz. Daha ziyade, devrimin hedeflerine

¹²⁹ Taha Hüseyin, *el-Hisam ve'n-Nakd*, Beyrut, Daru'l Alam el-Malayin, 1985, s. 157-158.

¹³⁰ Hüseyin, *el Hisam ve'n Nakd*, s. 45.

¹³¹ Neval Mustafa, *Nizar ve'l-Kasaid Memnua*, 2. baskı, Kahire, Daru'l Raya, 2000, s. 106.

¹³² Galip Şükrü, *Edebu'l-Mukaveme*, Kahire, Daru'l Maarif, 1970, s. 302.

ulaşmasını sağlayacak belirli bir konum ve düz bir yol arar. Ancak, devrim farklı taraflar arasında çekişmeye ve hatta düşmanlık edenlere maruz kalır; bazıları devrime inanmazken, bazıları onu gözetler ve ona saldırmak isteyenler olur. Bazıları devrimi kendi çıkarları için kullanmak ister, bazıları rüyalar aleminde yaşayan, gerçeğin doğasını ve karmaşıklığını anlamayan hayalperest kimselerdir.

Elbette bunların arasında sadece halka ait olan ve sadece devrimin başarısı ve hedeflerinin gerçekleştirilmesiyle ilgilenen samimi bir grup vardır. Bu keskin çatışmalar ve devrimin maruz kaldığı tehlikeler göz önüne alındığında, şair durumun ikilemini yaşar, aidiyet ikilemini yaşar. Bu durumda, hangi taraflara ait olduğunu ve hangi toplulukların hedeflerini ifade ettiğini düşünür. Gerçek bir şair ulusal ve insani inançlara sahiptir, kendisiyle ve ilkeleriyle tutarlı olmalı, kimi düşman edeceğine bakmaksızın gerçek devrimin hedeflerini ifade etmelidir. Vatanın ve sanatın görevleri, özgürlüğü savunmak ve ona bağlı olanları ifade etmek için ona zaferi dayatır.

Milli bir duruşa ve insani bir vicdana sahip gerçek bir şair, kısıtlamaları reddeden, teslim olmayı ve rejimin ağılarına düşmeyi reddeden özgür bir şairdir, rejimin cazibesine veya kılıcına boyun eğmeyi reddeden muhalif bir şairdir. Ancak şiirsel muhalefeti politikacıların muhalefetinden farklıdır, konuşması siyasi makalelerden ve konuşmalardan farklıdır, yüksek retorikten kaçınır, önceden hazırlanmış ölü kalıplardan ve sloganlardan kaçınır.

O, estetik bir dilde muhalefet eder, sembollerle, ima ederek, geleneksel kullanımı ve görsel anlatımı tercih eder. Bu nedenle, şair, şiirin ilkelerini savunmak için olduğu kadar devrimin ilkelerini savunmak için de mücadele etmek zorundadır. Çok sayıda şair, bu dengeyi sağlamakta zorlanmaktadır. Şairler ve eleştirmenler arasında, devrim sırasında yazılan şiirin edebi değeri konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı eleştirmenler ve şairler, devrimci şiirin edebi bir değeri olmadığını iddia etmiş ve onun varlığını reddetmişlerdir. Diğerleri ise bu tür şiiri takdir etmiş, ona övgüler yağdırmış ve onun, şiirin en yüce amaçlarından biri olduğunu savunmuşlardır. Devrimin şiire zafer kazandırması, bazılarına göre, şairlerin edebi ilkelerine ihanet etmeleri ve şiirin gerçek rolünden kaçmaları anlamına gelirken, diğerleri için tam tersi geçerlidir.

Taha Hüseyin, devrimin alevleri sürerken devrimin edebiyat üzerindeki etkisinin zayıf olduğunu savunur. Çünkü edebiyat ne birdenbire yerden biter ne de birdenbire gökten iner; “*Devrim ne kadar tehlikeli ve bireylerin ve toplumların hayatlarında derin etkilere sahip olursa olsun, edebiyatı aniden değiştirmez; sanatın doğasını aniden değiştirmez, ancak çoğunlukla onu doğal eğilimlerinden uzaklaştırır ve onu yaşam gerçeklerine daha az zorlayıcı bir şekilde uyum sağlamaya zorlar.*”¹³³

1.4. Suriye Devriminde Şiir

Şiir, Suriye devriminin başlangıcından itibaren birçok önemli rol oynadı. Şairler, devrimin başlangıcında halkın hislerini ve duygularını ifade etmek için şiiri bir araç olarak kullandılar. Bu, insanların duygusal bağ kurmasına ve devrime katılma isteğini artırmasına yardımcı oldu.

Devrim sırasında şiir, toplumsal adaletsizliklere, baskılara ve hükümetin zulmüne dikkat çekmek için bir platform sağladı. Şairler, halkın maruz kaldığı sorunları dile getirerek kamuoyunu bilgilendirdi ve harekete geçirdi.

Devrimci şiir, halk arasında dayanışma duygusunu güçlendirdi ve mücadeleci ruhu canlandırdı. Şiir, insanları devrime katılmaya teşvik etti ve hükümete karşı direnişin bir parçası haline getirdi.

Birçok devrimci şiir, Suriye halkının mücadelesini anlatan bir tür anıt haline geldi. Şairler, devrimin sembolik figürleri haline geldi ve halkın sesi oldu. Ancak Suriye devrimi sırasında, şairler ve diğer sanatçılar, hükümet tarafından hedef alındı ve sık sık tutuklandı, sürgüne gönderildi veya öldürüldü.

Suriye devrimi sırasında şairlerin ve sanatçıların rolü, sadece duygusal ve sembolik değil, aynı zamanda politik ve sosyal bir boyuta da sahipti. Şiir, halkın duygularını ifade etmenin yanı sıra, devrimci fikirleri yayma ve hükümete karşı muhalefeti cesaretlendirme konusunda etkili bir araç olarak görüldü.

---

¹³³ Hüseyin, *el Hisam ve'n Nakd*, s. 92.

Bazı şairler, devrimci eylemleri ve hükümetin zulmünü doğrudan eleştiren şiirler yazdılar. Bu şiirler, halkı devrime katılmaya ve değişim talep etmeye teşvik etti. Diğer şairler, umut, dayanışma ve direniş temalarını işleyerek moral ve motivasyon sağladılar.

Suriye'deki devrimci şiirin bir diğer önemli yönü de, halk arasında bir bağ ve dayanışma duygusu oluşturmaya idi. Şiir, halkın yaşadığı acıları ve zorlukları paylaşarak insanların birbirlerine destek olmasını sağladı. Bu, devrimci hareketin güçlenmesine ve yayılmasına katkıda bulundu.

Ancak, devrimci şiirin etkisi sadece Suriye'de değil, uluslararası alanda da hissedildi. Birçok uluslararası şair ve yazar, Suriye'deki devrimi desteklemek için şiirler yazdı ve halkın yanında olduğunu ifade etti. Bu, uluslararası toplumun Suriye'deki duruma dikkat çekmesine ve hükümetin insan hakları ihlallerini kınamasına yardımcı oldu.

1.5. Suriye Devriminde Şiirleriyle Öne Çıkan Şairler

Suriye devrimi yalnızca siyasi ve toplumsal değişimlere değil, aynı zamanda güçlü sanatsal ve edebi ifadelerin doğuşuna da tanık oldu. Bu dönemde şiir insanların acısını, umudunu ve direnişini ifade etmenin önemli bir aracı haline geldi. Şairler, devrimin sesini tüm dünyada, hem Suriye'de hem de diaspora topluluklarında duyurmuşlardır. Şiir, sosyal medya ve sokak protestoları gibi çeşitli platformlarda paylaşarak büyük etki oluşturdu. Bu şairler ve sanatçılar, Suriye devriminin hem duygusal hem de siyasi boyutlarını ele alarak, halkın yaşadığı travmaları ve umutlarını şiirleriyle dünya kamuoyuna taşımışlardır.

1.5.1. Enes İbrahim ed-Dığaym

Şair Enes İbrahim ed-Dığaym, 13 Şaban 1399 / 8 Temmuz 1979 tarihinde İdlib vilayetine bağlı Ma'rret el-Numan'ın Cercenaz kasabasında doğdu ve aralarında Şeyh Hasan ed-Dığaym, Halid ed-Dığaym, şairin akrabası Safiye ed-Dığaym ve eski Tedmur mahkûmu Mahmud ed-Dığaym'ın de bulunduğu 14 kişilik ortalama bir köylü ailesinde büyüdü.¹³⁴

Enes ed-Dığaym, eğitimin farklı aşamalarını kasabasındaki okullarda okumuş ve lise diplomasını üstün başarıyla almış, ardından Şam Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Fakültesi'ne girmiş, ancak buradaki eğitimini tamamlamamış, Mühendislik

¹³⁴ "من هو أنس الدغيم" *Manhom*, <https://manhom.com/أنس-الدغيم/>. Erişim tarihi: 25 Haziran 2024.

Fakültesi'nden çok Şeriat ve Sanat Fakültesi'ne devam etmiştir. Daha sonra 2004 yılından itibaren Ürdün'de yüksek öğrenimini tamamlamış ve 2008 yılında Philadelphia Üniversitesi'nden eczacılık alanında lisans derecesi almıştır.¹³⁵

Mezuniyetinin ardından ülkesine dönen Enes ed-Dığaym, iki buçuk yıl eczacı olarak çalıştıktan sonra teğmen rütbesiyle zorunlu hizmet kapsamında Suriye Silahlı Kuvvetlerine katılmış ve 2011 yılının başında görevine başlamıştır. Aynı yılın onuncu ayında Suriye krizi sırasında ordudan ayrılmış ve köyüne dönmüştür. Suriye Eczacılar Sendikası'nın kurucu organının başkanlığını da yapmaktadır.

Şiire lise yıllarında, özellikle de siyasi edebiyat alanında başladı. Makaleleri ve şiirleri birçok Arapça web sitesinde yayınlandı. İlk günlerinde, 2011 yılında Halep'te şiir ve kısa öyküler için ilk Nesiller Buluşması Edebiyat Festivali'ne katıldı ve "Enesname" adlı şiiriyle üçüncü nesilde birincilik kazandı. Daha sonra Arap ülkelerinde ve Suriye'de birçok uluslararası festivale katıldı. Ayrıca bazı edebiyat festivallerinde ve şiir yarışmalarında jüri üyesi olarak görev yaptı. Kendisi aynı zamanda Uluslararası İslami Edebiyat Derneği üyesidir.

Evli ve üç çocuk babası olan Dığaym, 2015'ten beri Türkiye'de mülteci olarak yaşamaya başlamıştır. Devrimin ilk günlerinden bu yana şiirleri ile Suriye'deki mücadeleyi edebiyat dünyasında gündemde tutmaya çalışan Dığaym, bir süre muhalif güçlerin siyasi heyet üyeliğinde de bulunmuştur.

Türkiye'de ikamet etmeye başladığı 2015 yılından itibaren de devrimi rafa kaldırmamış Türkiye'de çeşitli konferanslar aracılığıyla devirme üzerine yazdığı şiirleri dile getirmeye devam etmiştir.

Dığaym'ın bazı şiir kitapları şöyledir; el-Mecalis (المجالس), el-Cudi (الجودي), Divan-u İbrahim (إبراهيم), Sukkaru'n Mine'l Hicaz (سكّر من الحجاز). İlk kitabı Huruf Emame'n' Nar (حروف أمام النار) 2002'de, ikinci kitabı 'Menfa' (منفى) ise 2017'de yayımlandı. Muasırlarda Muhammed İkbâl'den büyük ölçüde etkilendiğini, eskilerden de el-Mütenebbi ve Ebu Tammam'dan müteessir olduğunu belirtmiştir. Dığaym, Modern şairler Muhammed Mehdi el-Cevahiri, Ahmed Şevki, Ebul Kasım eş-Şabi, el-Fituri, ez-

---

¹³⁵ "من هو أنس الدغيم" *Manhom*, <https://manhom.com/أنس-الدغيم/>. Erişim tarihi: 25 Haziran 2024.

Zübeyri de dahil olmak üzere büyük Arap şairlerinin yazılarını okuduğunu ifade etmiştir.¹³⁶

دماً بدم

ما بدمٍ ونمشي لا نَمَلُّ

لنا قَدَمٌ ولا قلبٌ يَضِلُّ

ونعلُنُ حُبْنَا نَهْرًا فَتَجْرِي

زنا بَقُ حَوْلُهُ وَيَضْوَعُ فُلُّ

حملناها قلوباً من جلالٍ

وفيها من جمالِ الشَّامِ سَبِيلُ

فنبتُ حيثما وصلتُ حُطانا

وكانت (عزّة) أو قامَ نخلُ

وجيلٌ خلفَ جيلٍ

خلفَ جيلٍ مشيناً والمدى يعلو

ويعلو فكلُّ دَمٍ إذا الأقصى دعانا

رخيصٌ دُونَهُ والموتُ سَهْلُ

فيا غيماً نأى من ألفِ عامٍ

تعال فإنّ هذا العُمَرُ مَحْلُ

وأمطرنا بيسمِ اللهِ شعراً

يغنيهِ بيسمِ الشَّعْبِ طِفْلُ

ويرسمُهُ على الجدرانِ حِفْلًا

¹³⁶ "من هو أنس الدغيم" *Manhom*, <https://manhom.com/> أنس-الدغيم. Erişim tarihi: 25 Haziran 2024.

كذلك يكتب التاريخ حقل
فما طعم الحياة إذا دمشق
كسا زيتونها الأموي دُل؟
كرام ما حيننا يا بلادي
فإن متنا فإن الموت نُبل

‘‘ Kana kan,
yılmadan yürürüz
Ayaklarımız ve kalbimiz vardır ki sapmaz bu yoldan
Sevgimizi ilan ettiğimizde bir nehre
Zambaklar akar çevresinde ve yaseminler yayılır
Şerefli bir kalp taşırız içimizde
İçerisinde Şam'ın güzelliğini sel gibi
Adımlarımız nereye ulaşırsa hemen bitiveririz
Gazze'de yağarız bir yağmur gibi
Nesilden nesile biz hep böyle olduk
Biz yürüdük ve hedef arttıkça arttı
Mescid-i Aksa bizi çağırdığında
Akan kanlar ucuz ve ölüm basittir
Benden bin yıldır uzakta duran bulut
Gel artık hayatım solmaya yüz tutu
Yağdır bize şiirinden Allahın adıyla
Halkımın çocuklarının adıyla terennüm edip
Resmetsin bu çocuklar duvarlara
Bahçeleri ise tarih kaydetsin
Artık hayatın bir tadı da kalmadı çünkü
Şam Emevi karasını zillet olarak giydi giyeli
Eğer yaşarsak ey ülkem, bu izzettir

Ve ölürsek eğer, ölüm bizim için bir şeref¹³⁷.....

1.5.2. Hasan en-Nifi

1963'te Menbiç şehrinde doğdu ve basit bir köylü ortamında büyüdü. İlkokul, hazırlık ve liseyi Menbiç okullarında okuduktan sonra Halep'e taşındı ve üniversitede Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nde okudu.

İlk divanının yayınlanmasından birkaç ay sonra, henüz üniversite dördüncü sınıftayken siyasi görüşleri nedeniyle tutuklandı ve bu tutukluluk 2001 yılının sonuna kadar devam etti, Hasan genç yaşlardan itibaren şiir ve Arap edebiyatına tutkuyla bağlıydı. 1983 yılında Halep Üniversitesi'nde Arap dili eğitimi alma hayalini gerçekleştirmeyi başardı ve 1985 yılında üçüncü sınıf öğrencisiyken "Hevacis ve Eşvak (هواجس وأشواق)" adlı ilk şiir kitabını yayınladı. Bu kitap, şairin o dönemdeki duygusal ve entelektüel özlemlerini somutlaştırıyordu.

2003 yılında İdlib Valiliği'nde düzenlenen Ömer Ebu Rişe Şair Yarışması'nda ikincilik ödülü kazandı. Suriye'de birçok edebi ve entelektüel faaliyete katkıda bulunmuş olup, şiirle ilgilenmenin yanı sıra edebi eleştirel çalışmalar da yazmaktadır. Bazı edebi eserleri Suriye dergi ve gazetelerinde yayımlandı.¹³⁸

Üniversitede siyasi ve kültürel aktivizme de katılan Hasan, üniversite yıllarıyla ilgili "*Bizler, Suriye tarihinin çok tehlikeli bir aşamasına, yani Müslüman Kardeşler ile iktidar arasındaki şiddet dalgasına ve kanlı çatışmalara tanıklık eden 1980'lerde bilinçleri açılan bir kuşağız. Bu çatışma sadece Müslüman Kardeşler ile sınırlı kalmadı, pek çok sendikanın katıldığı bir sivil itaatsizlik durumuna dönüştü ve iktidarın dışlarını nasıl gösterdiğini ve halka karşı en ağır şiddeti uyguladığını ilk kez gördük*"¹³⁹ ifadelerine yer vermektedir.

Hasan, zindan yıllarında zihninde yazdığı şiirlerini devrim sonrasında güçlü bir dille ifade etmiş ve çeşitli medya kuruluşları aracılığıyla devrimin edebiyat yönünü temsil etmiştir. Hasan'ın üniversite de çıkarmış olduğu Hevacis ve Eşvak (Şiir), Dar'u

¹³⁷ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 68.

¹³⁸ "ترجم/43143-الشاعر-حسن-النفي", Odabasham.net, www.odabasham.net/النفي-حسن-النفي. Erişim tarihi: 27 Nisan 2024.

¹³⁹ "حسن-النفي", Tarikhi.org, tarikhi.org/interview/النفي-حسن-النفي/?lang=ar. Erişim tarihi: 27 Nisan 2024.

Mecelletu's Sekafe, Şam, 1986, şiir kitabının yanında zindanda ele aldığı Remadu's Sinin (Şiir), Daru'l Vay'i'l Arabi, Halep, 2004 baskılı bir şiir kitabı daha bulunmaktadır.

عيدُ بنيسان أم جرحُ بنيسانِ
حبلان في عنقي، عيدي وأحزاني
عقيمة كسراب كل أمنيّة
مثل المهجير على أهداب ظمآن
أسبعة من جنى نيسان عاطرة
أم تسعة داهمت بالنار أغصاني؟
فأيتها أنعشت روعي بنفحتها
وأيتها باغتت بالذلّ وجداني؟
أدركتُ صحوي بعد الموت حين بدتُ
يدي تفتش عني بين أكفاني
تفجر العمرُ في صحراء غربته
وانسابت الروح بجرّاً دون شطآن
ترقد الحلم يا نيسان ما سطعتُ
إلا الفواجع من نجدٍ لتطوان
مليون ذي قار في أسفارنا انتحبت
يلوكها الخوف في صمتٍ وكتمان
يا سيدي يا عراق الخير ما رويتُ
ظمأى النفوس سوى من ثغرك الحاني

جادت عليك خواني الشوق من عمري

وأشعلتلك حنيناً ألف بركان

فأورق القلب نخلاً ملء صبوته

وأخصب الروح لحناً ملء تخناني

نسيته خلف جراحي كل مؤلمة

ورحمت أضمري في سرّي وإعلاني

غداً ستشرب عذب النيل أوردتي

ويستشيط بجرحي رمل نجران

غداً أحطم مرآتي لأبصرني

حلماً توقد في أنظار إخواني

غداً ستشرق شمس الأهل في رثتي

غداً أغني (بلاد العرب أوطاني)

ما يشبه الحلم لا بل كالسراب بدا

سعدت بتيه على فسطاط شروان

وفي غد أمتي طافت مشيعة

أشلاء أحلامها في شرّ إذعان

لا العاديات على بطحائها ضبحت

ولا أضواء وميض نفع أشجاني

إني تركت ورائي كل مُبهم

وجئت أهلك سرّي فوق جثماني

أنا العراقُ يُقالُ اكتنظَ في جسدي
نصال من رضعوا من فيض إحساني
المالئين كؤوساً من جنى رطبي
الحملين على أنداء غدراني
الغادرين وما يدرون إذ غدروا
متى ستدرکہم سكينۃ الجاني
تناسل الشرُّ حتى من أظافركم
أطماعُ صهيون أم أحقاد ساسان؟
على جراحي يُستعدى وقد جمعوا
حولي حباثلهم من كلِّ شيطان
وجمعوا كيدهم، بُعداً لما قذفوا
بئستُ ثعابينهم تسعى بقيعاني
فبوركت في لظى الهيجا حرايبكم
رؤيتموها ولكن من دمي القاني
وداهمتُ جرحي المفجور غضبتكم
وليتها داهمتُ ظلماً تغشاني
وحدي مشيتُ وجرحي واحدٌ ودمي
ملء الفرات يروِّي كلَّ شريان
وقفنُ والموت لا حدُّ يباعدنا
وليس يربط قلبي غير إيماني

سموتُ فوق جراحي وامتشقتُ دمي

رميْتُ خلف ضلوعي كلَّ أضغاني

“Nisan Zambakları

*Nisan bayramı mı yoksa nisan yarası mı?
Boynumda iki urgan, bayramım ve kederim
Tüm umutlarım bir serap gibi kısır
Kırpikleri suya hasret bir hicran gibi
Yedi nisan mıydı kokuların toplandığı
Yoksa dokuzu muydu dallarımı ateşle basan
Hangisi direnmişti ruhuma üfleyerek
Ve hangisi asi olmuştu vicdanımdaki zillete
Uyanışımı fark ettim ölümümden sonra
Ellerim kefenlerimi kontrol ederken
Ve ömür uyandı gurbet sahrasında
Ruh sahillere doğru bir deniz gibi aktı
Küle döndü rüyalar nisan sabahında
Tatvan'dan Necd arasındaki facialar hariç
Kitaplarımızda milyon defa Zi kâr seçildi
Suskunluk ve sessizliğin çiğnediği korku
Yaralarımı acı vermesine rağmen unuttum
Ve gizlemeye devam ettim gizli ve aşikar
Yarın özlediğin tatlı Nil suyundan içeceksin
Savaşacaksın yaralarınla Necran çöllerinde
Yarın beni görmesi için aynamı kıracağım
Yanan rüyalar kardeşlerimin nazarında
Yarın güneş köyümün üzerine doğacak
Yarın vatanım şarkısını söyleyeceğim
Tüm belirsizlikleri arkamda bıraktım
Cesedim üzerindeki sırrımı yırtarak geldim
Ben ve yaralarım yalnız yürüyerek geldik*

*Kanım Fırat'ın tüm damarlarını suladı
Durdum, ölüm bize sınırsız beyat etmiyor
Kalbimi inacımdan başka bir şey tutamıyor
Yaralarım la yükseldim göğ e kanım akarak
Tüm hırsımla kaburgalarım arkasına attım.”¹⁴⁰*

1.5.3. Yasir el Akraa

Şair Yaser el-Akraa Humus'un Deyr Baalba mahallesinde doğdu. İlk ve Ortaokulu mahallesinde okuduktan sonra Liseyi Abdulhamid Al-Zahrawi Okulu'nda birincilikle tamamladı. “Hulmu't Tufuleti” adlı öyküsüyle kısa öykü yarışmasında birincilik kazandı. Aynı yıl ilk şiiri el-Masirah gazetesinde yayımlandı.

Lise diplomasını aldıktan sonra hukuk okumak için Lübnan'a gitti. Ancak asıl amacı, büyük ölçüde fikir ve ifade özgürlüğüne sahip olan Lübnan basınına erişim sağlamaktı. Şair daha sonra şiirsel yeteneğ in araçlara ve geniş bir dilsel ve edebi dengeye ihtiyaç duyduğunu fark etti ve Humus'taki Sanat Fakültesi'ne geri döndü.

1998'de Arap dili diploması aldı. Keza 1988, şiirlerini yayınladığı yılı. İlk divanı (Ğeden Temhuki Zikrati) Humus'ta Daru'l-Tevhidi tarafından yayımlandı. Lisansüstü çalışmalarına devam etti ve 1999 yılında Edebiyat Bölümü'nde Arap dili diploması aldı. 1999 yılında ikinci divanını (Aynaki Kullu Luğati'l Aşk) yayınladı. Şiir yazmaya da devam etti. 2001 yılında üçüncü kitabı eş-Şiir'u Beyne'l Kıbleteyn'i yayınladı.

Sonrasında öğretmenlik mesleğiyle meşgul oldu ve Halep iline bağlı Menbic şehrinde öğretmen olarak atandı. Ancak bazı gazetelerde ve internet sitelerinde şiirler yayımlamaya devam etti. 2007 yılında memleketi Humus'a geri döndü ve 2008 yılında Humus'taki İrşad Yayınevi'nden "el Hubbu İnde Şuarai'ş Şam fi'l Asri'l Emevi" ve "Ahsenu'l Kısas; Ru'yetun Beyaniyetun Cedidetun Fi Kısati Yusuf Aleyhisselam" adlı iki kitabı yayımlandı.

Şair, bu dönemden sonra edebi faaliyetlerine ara verdi, ancak o dönemde basında yayımlanan bazı şiirleri istisna teşkil etmektedir. Daha sonra doktora derecesi almak için

---

¹⁴⁰ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 91.

hazırlıklara başladı, ancak Suriye'deki gelişmeler bu süreci tamamlamasına ve tezini savunmasına engel oldu.¹⁴¹

Ülkesini terk etmek zorunda kaldı ve Ürdün'ün başkenti Amman'a yerleşti. Burada edebi ve şiirsel faaliyetleriyle dikkat çekti; Şiir dinletileri, radyo ve televizyon programları düzenlendi ve internet sitelerinde birçok şiiri yayımlandı.

2017 yılında Kahire'de basılan "Arap Şairlerin Seçkinleri" kitabında, Şam'ın en iyi 100 çağdaş şairinden biri olarak seçildi. 2018 yılında Amman, Ürdün'deki Fadahat Yayınevi'nden altıncı divanı "İza Kıyle Enti" yayımlandı. Aynı yıl, "Arap Şairlerin Seçkinleri" dizisi kapsamında, Suriyeli seçkin şairler arasında yer aldı.

Yasir, Amman'a taşındıktan sonra Suriye devrimini şiirleriyle uluslararası gündemde tutmaya çalışmış ve basın yayın kuruluşları aracılığıyla bunu dile getirmiştir. Yaptığı toplantılarda ve konferanslarda Suriye'yi gündeme taşımaya çalışan şairin eserlerinde vatan hasreti çektiği görülmektedir.

دعني لأهديك بعض الشيء من قبلي

واقبل سلاماً إذا ما جاء من قبلي

أرسلته اليوم مع مَنْ كنتُ أحملهم

في صغرهم إذ بهم شبّوا على كَلّلي

روائح العيد فاحت حول خيمتنا

لا طعم للعيد قل للعيد والعُطَل

يا أيّها الموطن الأولى بأدمعنا

تشتاقك الرّوح حيث القلب منك صليّ

حاولت إرسالها عن كلِّ معترِبٍ

حمّلتها لم يقم من حملها جمل

الإصدار-،مقفل-من- /Afaqhorra.com, <https://www.afaqhorra.com/>, "السيرة الذاتية والأدبية للشاعر السوري حسن النيفي" ¹⁴¹ /دليل-آفاق-خُرة-ال/السيرة-الذاتية-والأدبية-للشاعر-السور-8- Erişim tarihi: 27 Nisan 2024.

أرجعتها في جرار الشوق أحفظها

ورحثُ أثل من تخميرها جُملي¹⁴²

*“Sana biraz sevgimi armağan edeyim
Ve selamımı kabul et, eğer sana benden geldiyse*

*Bugün eskiden taşıdıklarımınla birlikte gönderdim.
Küçükken omuzlarımda büyüdükleri gibi.*

*Bayram kokuları çadırımızın her yerinde
Bayramın ve tatillerin tadı yok, bayrama söyle*

*Ey gözyaşlarımızla sulanan ilk vatan
Ruh sana hasret, kalp senden yana yanar.*

*Her gurbetçi için göndermeye çalıştım
Ben taşıdım ama devem taşıyamadı.*

*Hasret kavanozlarına geri koydum ve ezberledim.
Ve mayalanmasından sarhoş oldum.”*

1.5.4. Bera eş Şami

1974 yılında Halep'te dünyaya gelen şair, şu anda Riyad'da ikamet etmektedir. "Mecmû'a-tu'n-Nuhbeti's-Sekâfiyye" isimli kültürel topluluğun kurucusudur. Bin Arap şairinin biyografilerini ve eserlerini içeren "Şu'arâu'l-Elf" adlı kapsamlı bir ansiklopediyi derlemiştir.

Bunun yanı sıra, "el-Mübdi'ûne'l-'Arab 1000" adlı çalışmasıyla güzel sanatlar, resim, heykel, karikatür, şiir ve roman gibi çeşitli sanat dallarında öne çıkan Arap sanatçıları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

¹⁴² عبد القادر عبد اللطيف, "خذني إليك", Alshaeralarabi.blogspot.com, https://alshaeralarabi.blogspot.com/2017/06/blog-post_97.html. Erişim tarihi: 27 Nisan 2024.

Şairin, "Bilâ Vatan", "Rubâ'iyât Sâhira" ve "Tağrîdât Şi'riyye" isimlerinde üç şiir divanı bulunmaktadır. Sosyal medyada aktif olarak yer almakta ve çeşitli televizyon kanallarında görünerek sanatını ve düşüncelerini geniş kitlelere ulaştırmaktadır. Hem edebi hem de sanatsal faaliyetleriyle tanınan bu şair, Arap kültürü ve sanatına önemli katkılarda bulunmaktadır.

مدينة الحبِّ في الدنيا تعاتبني
وتشتكي من فراقِ العاشقِ التَّعبِ
تقولُ هذا حبيبٌ لم يزلُ أملاً
لدى الحبيبةِ فاقراً أبلغَ الكتبِ
ألم ترَ الوجهَ في أوراقِه وجعٌ
وفيه بعضٌ من الإشراقِ لم يغبِ
كأنها تفتدي من باتٍ يحضنها
بناعسيها وقالت ضُمَّمٌ واقترَبِ
أراهُ كالطائرِ الوردِيّ ظللها
تحتَ الجناحِ وسراً همَّ بالهربِ
بها يطيرُ ودمعُ العينِ يسبقه
والجرخُ يحملُ بشرى عيشِ مغتربِ
مدينةُ الحبِّ ما زالت تعاتبني
تشكو إليّ وتنعى نخوةَ العربِ
ماذا أقولُ وهذا السيلُ أغرقني
فالحبُّ هاجرَ دارَ الكلِّ في حلبِ
ماذا أقولُ لعشاقِ تُحدِّقُ بي

وقلبُها ناطقٌ بالصمتِ والعجبِ
شعري يئنُّ وغابَ الحرفُ عن كلمي
ولم أجدُ غيرَ قولٍ فيه جادَ أبي
بنيَّ فيها سيفني كلُّ ذي رمقٍ
والحبُّ باقٍ مدى الأيامِ كالذهبِ
فلا تلومي فؤاداً كادَ يقتلهُ
طول انتظارٍ ليلقى ساعةَ الغضبِ¹⁴³

“Dünyadaki aşk şehri bana sitem etmekte
Şikayet etmekte aşğının ayrılık yorgunluğunu
Diyor ki; bu kişi sevgilisinin yanında
Umudu kalmamış bir aşıktır, söz sanatları oku
Kağıt üzerinde yüze vuran acıları görmedin mi?
Ve henüz kaybolmamış bazı parlaklıkları
Sanki o, yumuşacık sarılanı feda etmektedir
Ve sonra dedi ki; yaklaş ve sarıl ona
Onu kanatları gölgesinde gizli bir
Flamingo gibi görmekteyim kaçmaya çalışan
Uçmaya çalışırken gözyaşları onu geçmektedir.
Yaraları gurbet ve yaşam müjdesi taşıyan
Aşk şehri bana sitemine devam etmekte
Arap kibrinden şikayet edip rahatsız olmakta
Bu sel beni boğarken ne söyleyebilirim ki
Ve tüm aşk evleri terk etmişken
Haleb'i Şimdi ne diyeceğim bakış atan aşıklara
Konuşması suskunluk ve hayranlık dolu kalp

¹⁴³ شعر/91431-حلب-مدينة-الحب-والحرب/ Odabasham.net, <https://www.odabasham.net>, "حلب: مدينة الحب والحرب" 143
Erişim tarihi: 30 Nisan 2024.

*Şiirim acı çekiyor, harfler kaybolmakta sözümden
Babamın sözü gibi başka konuşacağım kalmadı
Der ki; ey oğul her hayat yok olacaktır
Aşk ise bir altın gibi her daim baki kalacaktır
Beni azarlaman kalbimi öldürmekte
Uzun bekleyiş gazap saatime denk gelir’’¹⁴⁴*

1.5.5. Eymen el Cebeli

1984 yılında Medine'de doğan şair, Halep Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olmuştur. Şiire olan ilgisi çocukluk yıllarında başlayan şair, bu dönemde birçok klasik divanı ezberlemiş ve edebi birikimini derinleştirmiştir. Lise yıllarında başladığı yazı hayatına günümüzde de aktif olarak devam etmektedir. Şair, şu anda Mersin'de ikamet etmekte olup, hem ulusal hem de uluslararası birçok edebiyat cemiyeti ve topluluğuna üyedir.

Edebi çalışmaları yalnızca şiirle sınırlı kalmayan şair, aynı zamanda tiyatro oyunları, kısa hikayeler ve senaryolar da kaleme almaktadır. Bu geniş yelpazede ürettiği eserlerle, edebiyat dünyasında kendine özgü bir yer edinmiştir. ‘Ala atabat el-vatan’ isimli şiir kitabı, şairin en bilinen eserleri arasında yer almakta ve hem eleştirmenler hem de okurlar tarafından büyük ilgi görmektedir. Şairin edebi eserleri, derin anlamları ve etkileyici üslubu ile dikkat çekmektedir.

Şairin yazıları, duygu ve düşüncelerini ustalıkla ifade etmesi nedeniyle geniş bir okur kitlesine hitap etmektedir. Şiirlerinde ve diğer edebi eserlerinde işlediği temalar, hem bireysel hem de toplumsal konuları ele alarak okuyuculara zengin bir düşünsel ve duygusal deneyim sunmaktadır. Bu özellikleriyle şair, çağdaş edebiyat dünyasında önemli bir yere sahiptir.¹⁴⁵

في الأزقة التي تعبق برائحة الصمود

على الأسطح التي هدها الطغيان. وما رضخت

¹⁴⁴ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 64.

¹⁴⁵ Al Hiwar TV (15 Ekim 2021), إليكم أبرز مؤلفات الشاعر السوري أيمن الجبلي, YouTube video, <https://www.youtube.com/watch?v=Qb7GDpSkfvw>. Erişim tarihi: 30 Mayıs 2024.

بين الأبواب الشامخة. شموخ الفرسان

عبر النوافذ الحرة. بلا قيود

هناك.. في حلب

رائحة من شمها يدرك معنى الإباء

حين يزغرد البارود لحن العز

فتنطلق الحناجر لتكسر جدار الخنوع

لن نركع. لغير الله لن نركع

تدرك وقتها أي جيل سيتخرج من مدرسة الحرية

ليتحول أطفال حلب الحرة

إلى أبرع أساتذة التاريخ

في درس الرجولة

“ORADA...

Sokaklarda sebat kokusu yayılmakta

Zalimlerin kükrediği çatılarda boyun eğmediler

Yüksek kapılar arasında, yüce savaşçılar

Özgür pencereler boyunca. zincirsiz

Orada.. Halep'te...

Kokladığında iğrenmenin anlamını idrak edecek bir koku yayılmakta

Zılgıt attığında barut, onur bestesiyle

Gırtlaklar fırlamakta, esaret duvarlarını yıkmak için

Bizler Allah'tan başkasına boyun eğmeyeceğiz.

Vaktini biliyor, özgür okullardan mezun her hangi bir nesil.

Halep'i özgürleştirmek için

Halep'in çocukları

Ve öğrenecekleri bunu en kudretli tarih öğretmeninden... Adamlık dersini... ”¹⁴⁶

1.5.6. Enver Muhammed el Hacci

Şair Enver Muhammed el-Hacci, 1955 yılında Suriye'nin Şam kenti yakınlarındaki Kara mahallesinde doğdu. İlk ve ortaokulu mahallesinde okuduktan sonra 1976 yılında lise diplomasını üstün başarı ile aldı. Daha sonra Halep Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazandı ve 1983 yılında mezun oldu. Enver, 20 yıl boyunca Kara Hastanesi'nin müdürü olarak görev yaptı. Kara Spor Kulübü'nün kurucu idari komitesinin de bir üyesiydi. Suriye devriminin başlangıcına kadar Kara'da Kızılay'ın üyesi ve başkanı olarak devam etti. Edebiyat ve Şiir tutkunu olan Şair, Kalemun Şiir Komitesinin de bir üyesiydi.

Enver'in Şiir tutkusu ve başlangıcı lisede başlamış ve sonrasında üniversite yıllarında ağırlık kazanmıştır. Ancak şiiri asıl yoğunluk verdiği süreç Suriye devrimi sırasında olmuştur ve bu aşamadaki şiirlerinin çoğu devrim ve devrim olaylarıyla ilgilidir. Enver el-Hacı, Nizar Kabbani ve Mahmud Derviş gibi büyük şairlerden etkilenmiş, amcası şair Nasıruddin el-Hacci, şiir sevgisinde büyük rol oynamış, kardeşi şair Faysal'da şiir hobisini geliştirmede ve yönlendirmede büyük etkide bulunmuştur.¹⁴⁷

Şairin basılmış iki şiir kitabı vardır. Bunlar Sehili'l Huruf (صهيل الحروف), Ezharu'n min Rebi'i'l Umri (أزهار من ربيع العمر). Şiirine örnek teşkil etmesi açısından aşağıdaki beyitler verilebilir:

أنا لم أمت... أنا الإنسان

ستون ألف رصاصية في أضلعي تاهت....

ولكن لم أمت.

سئون ألف رصاصية

هتكت شراييني

وجرحي غائر حتى حنين القلب والذكرى وأشواقى الدفينة

¹⁴⁶ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 76.

¹⁴⁷ تراجم/124869-الشاعر-الطبيب-أنور-، Odabasham.net, <https://www.odabasham.net/>، الشاعر الطبيب أنور محمد الحجي محمد-الحجي. Erişim tarihi: 27 Nisan 2024.

لَكِنَّ لَمْ أَمُتْ

ستون ألفاً بل ملايين الضحايا كُفِّتْ أو دُفِنَتْ أو عُيِّبَتْ

في أبحر النسيان

لَكِنَّ لَمْ أَمُتْ.

سُونَ أَلْفَ مُصِيبَةٍ عَاشَتْ عَلَى الْأَحْلَامِ وَالْأَلَامِ وَالْأَقْلَامِ

لَكِنَّ لَمْ أَمُتْ

سُونَ أَلْفَ مُشَرَّرٍ تَاهُوا بِأَعْمَاقِ الْبِحَارِ

لَا زَادَ لَّا مَأْوَى وَلَا كَفَّ حَنُونُ وَلَا نَهَائُ

لَكِنَّ لَمْ أَمُتْ.

سُونَ أَلْفَ مُنَافِقٍ قَدْ أَوْ غَلُّوا دَجَالًا وَحِقْدًا فِي دَمِي

وَلَكِنَّ لَمْ أَمُتْ.

سُونَ أَلْفَ صَحِيفَةٍ قَدْ زَوَّرَتْ كُنْبِي وَأَرْقَامِي وَأَحْلَامِي وَدَرِي

لَكِنَّ لَمْ أَمُتْ.

“BEN ÖLMEDİM. ÇÜNKÜ BEN İNSANIM

“Altmış bin kurşun isabet etti vücuduma

Ama ben ölmedim.

Derin yaralar, özlemler, hatıralar ve gömülü hasretimle birlikte damarlarımı parçalayan tam altmış bin kurşun.

Ama ben ölmedim...

Acı bir nisan ayında, altmış bin, hayır milyonlarca kefenlenmiş veya defnedilmiş veya kaybolmuş kurban

Ama ben ölmedim...

Rüyalar, acılar ve kalemler üzerine yaşayan altmış bin yaralı

Ama ben ölmedim...

Denizlerin derinliklerinde helak olmuş, ne yemeği ne de bir sığınağı, ne şefkatli bir el ne de gündüzü olmayan bir milyon evsiz barksız...

Ama ben ölmedim...

Ülkeye yani kanıma gizlice sızmış yalancı ve hasetçi altmış bin münafık

Ama ben ölmedim...

Kitabımı, sayılarımı, rüyalarımı ve akıbetimin sahtesini yapan altmış bin gazete...

Ama ben ölmedim...

Sorgu odasında göçe zorlanan, sınır dışı edilen ve sürgüne gönderilmiş altmış bin kişi...

*Ama ben ölmedim.*¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Usta, *Direnış Şiirleri Antolojisi Suriye*, s. 70.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE DEVRİMİNDE BİR PROPAGANDA ARACI OLARAK ABDULBASİT SÂRÛT'UN ŞİİRLERİ

Suriye devrimi sırasında şiir, hem devrimciler hem de rejim yanlıları için güçlü bir propaganda aracı olarak kullanıldı. Abdulbâsit Sârût, bu bağlamda önemli bir figür olarak öne çıktı. Sârût'un şiirleri ve kasideleri, devrim sürecinde halkın motivasyonunu artıran ve devrim ruhunu canlı tutan unsurlar arasında yer aldı.

Arap dünyasında Suriye, şiirin her zaman önemli bir iletişim aracı olduğu zengin bir şiir geleneğine sahip bir ülkedir. Bu nedenle, Suriye devrimi sırasında şiir, güçlü bir araç olarak öne çıktı ve geniş bir kitleye ulaştı. Halkı harekete geçirmek ve direnişi sürdürebilmek için devrimci şiirler kullanıldı. Özellikle genç şairler, şiirlerini sosyal medya ve diğer dijital platformlarda paylaşarak geniş bir kitleye ulaştılar. Bu şiirler, adalet, özgürlük ve insan hakları gibi konuları ele alarak halkın moralini yüksek tutmayı hedefledi. Şiirlerin tesirini artırmak ve sosyal medya aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmak için yazılan şiirler, bestelendi ve bir ritim eşliğinde paylaşıldı.

Sârût, devrimin başlangıcından itibaren söylediği ilahiler ve yazdığı şiirlerle tanındı. Bu eserler, hem devrimcilerin moralini yüksek tutmak hem de rejime karşı direnişi sürdürmek amacıyla kullanıldı. Sârût'un şiirleri, özgürlük, direniş ve adalet temalarını işlerken, halkın duygusal bağını güçlendirdi ve devrimci ruhu besledi. Muhalif şairler, rejimin baskı ve zulmünü eleştiren şiirler yazdılar. Bu şiirler, hem iç direnişçilerin hem de uluslararası toplumun dikkatini çekmek amacıyla yazıldı.

Abdulbâsit Sârût'un şiirleri ve kasideleri, sosyal medya aracılığıyla hızlı bir şekilde yayıldı. YouTube, Facebook ve Twitter gibi platformlar, Sârût'un eserlerini geniş kitlelere ulaştırdı. Bu sayede, Sârût'un mesajları Suriye sınırlarını aşarak uluslararası bir izleyici kitlesine ulaştı. Sosyal medya, Sârût'un propagandasında kritik bir rol oynadı ve devrimci hareketin dijital alanda da güçlenmesine katkı sağladı.

Şiirlerin sosyal ağlarda yayılması, propaganda etkisini artırdı. Facebook, Twitter ve YouTube gibi platformlar sayesinde şiirler hızla geniş kitlelere ulaştı. Videolar, ses

kayıtları ve metinler halinde paylaşılan şiirler, devrimcilerin moral ve motivasyonunu destekledi.

Rejim yanlıları da şiiri propaganda aracı olarak kullandılar. Rejim destekçisi şairler, Esad yönetimini ve onun politikalarını destekleyen şiirler yazdılar. Bu şiirler, rejimin meşruiyetini pekiştirmek ve halkın sadakatini korumak amacıyla kullanıldı. Sârût'un şiirleri, kasideleri ve neşidleri sadece propaganda aracı olarak kalmadı, aynı zamanda bir direniş sembolü haline geldi. Onun sanatı, rejimin baskı ve zulmüne karşı bir başkaldırı niteliği taşıdı. Sârût, devrim sırasında pek çok kez ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kaldı, ancak bu durum onun şiir kararlılığını azaltmadı.

Tam tersine, Sârût'un direnişi ve sanatı, Suriye halkı için ilham verici bir örnek oluşturdu. Keza bir bütün olarak şiir, sadece politik mesajları iletmekle kalmadı, aynı zamanda bir direniş biçimi olarak da işlev gördü. Rejim tarafından baskı altına alınan sanatçılar, bestelenmiş şiir (neşid) yoluyla seslerini duyurabildiler. Şiir, sansüre karşı bir direniş aracı olarak kullanıldı.

Suriye devrimi sırasında yazılan şiirler, uluslararası alanda da ilgi çekti. Bu şiirler, Suriye'deki insan hakları ihlallerine ve savaşın yıkıcılığına dikkat çekerek, uluslararası kamuoyunu bilgilendirdi ve harekete geçirdi.

2.1. Abdalbâsit Sârût'un Hayatı

Bireyin düşünce ve eylemlerinin seyrini belirleyen temel unsurlardan biri, yetiştiği coğrafyada yaşanan sosyopolitik ve tarihsel olaylardır. Bireyin inançları ve tutumları, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde geçirdiği deneyimlerin, büyüdüğü coğrafyanın siyasi ve toplumsal dokusunun bir yansımasıdır. Dolayısıyla, Sârût'un Suriye'de geçirdiği çocukluk ve yetişkinlik yıllarına, liderlik yolculuğuna ve etkileyici dönüşümüne bakmak, onun düşünce, edebiyat ve eylem perspektifini anlamak için önemlidir.

2.1.2. Doğumu ve Gençliği

Abdalbâsit Sârût, 1991 yılında, miladi takvimin ilk günü olan bir Cuma sabahı, Humus'un Beyadiye mahallesinde soğuk ve yağmurlu bir kış gününde doğdu. Beyadiye, çeşitli Arap kabilelerinin ve Humus kırsalından gelen ailelerin karışımından oluşan fakir

bir mahalleydi. Abdalbâsit, işgal altındaki Golan Tepeleri'nden göç etmiş bir anneden ve Arap Neyim kabilesine mensup bir babadan dünyaya geldi.¹⁴⁹

Abdalbâsit, fakir Beyadiye mahallesinde büyüdü. İlkokulu Şehit Abdurrahman Şettur Okulu'nda okudu ve ortaokul eğitimine kadar devam etti. Eğitimini, futbola olan tutkusundan dolayı bıraktı ve gençler kategorisinde Humus'un el Kerame kulübüne kaleci olarak katıldı. Eğitimine devam edemedi ve bunun yerine çocukluğunun erken dönemlerinde ve yetişkinliğinin ilk yıllarında inşaat taşları ve demir taşıyarak çalışmak zorunda kaldı, Zamanla gençlik takımının kalecisi oldu ve Suriye Genç Milli Takımı'nın kaleciliğine yükseldi. Asya kıtasının en iyi ikinci kalecisi unvanını kazandı.¹⁵⁰

Abdülbasit'in el-Kerame Kulübü'nden aldığı aylık maaş, o dönemde 30 dolara denk gelen 1.500 Suriye poundunu geçmiyordu. Bu ekonomik sıkıntı ve refah düzeyi problemi ilerleyen süreçte yaşanacak devrimin temel dinamiklerinden biriydi. Nitekim Abdülbasit ve amcaları da dahil olmak üzere el-Beyade mahallesi halkı, Mart 2011'in sonlarında gerçekleşmeye başlayan gösterilerin ana itici gücü olacaktı.¹⁵¹

2.1.2. Devrim Süreci ve Sârût

2011'in ilkbaharında, Suriye devriminin fitili, Dera şehrindeki bir okulun duvarlarına Beşar Esad'a karşı yazılan bazı ifadelerle ateşlendi. Bir grup çocuk, okullarının duvarlarına Esad'a karşı protesto mesajları yazdıktan sonra Suriye'nin dört bir yanında protestolar patlak verdi. Bu, Dera'daki Suriye güvenlik güçlerinin çocuklara karşı sert önlemleri sonrasında bir tepki olarak gerçekleşmişti. Güvenlik güçleri, çocukların okul duvarlarına yazdıkları mesajları silmekle kalmayıp çocukların tırnaklarını sökerek cezalandırma yoluna gitmişti.

2011 yılının Nisan ayında bir Cuma günü ailemi ziyaret etmeye geldim. O dönemde Beyadiye mahallesine komşu olan Halidiye mahallesinde yaşıyordum. Cuma namazından sonar güvenlik güçlerinin eylemlerine karşı protesto eden genç bir grup gördüm. Onlar, Dera'ya yardım çağrısında bulunuyorlardı. O zamanlar, sadece onlarca genç vardı ve

¹⁴⁹ Subhi Dusuki, *es-Sârût Vedaen*, İşrak Yayınları, Temmuz 2019, s. 4.

¹⁵⁰ Husamuddin el-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, Syrian Revolution Documentation Team, 2020, s. 13.

¹⁵¹ Step News Agency, " لماذا ومن هو ؟! الساروت أوصى بـ'المهاجر' خليفة له ", <https://stepnewsagency.com/الساروت-/>. Erişim tarihi: 01 Haziran 2024.

*mahalledeki gençlerin bu tür bir protestoya katılması beni korkutmuştu. Onların hükümeti devirmeye yönelik taleplerini duymak hayatım boyunca ilk kez doğrudan duyduğum bir ifadaydı. Bu gençlerin başında da Abdalbâsit Sârût geliyordu.*¹⁵²

Protestoların kıvılcımı her geçen gün biraz daha yayıldı ve haftalık gösteriler günlük gösterilere dönüştü. Bu durum, Beyadiye mahallesinin sürekli olarak güvenlik güçleri tarafından baskına uğramasına neden oldu. Güvenlik güçleri, baskın ve arama operasyonlarında şiddeti kullanarak protestolara katılanların isimlerinin bulunduğu listeleri ellerinde tutuyorlardı.¹⁵³

Baskınlar ve tutuklama silsileleri, göstericilerin protestolarından vazgeçmesini engelleyemedi. Bu baskılar, sadece bir ay gibi kısa bir süre içinde Suriye'nin çeşitli bölgelerine, Hama'da dahil olmak üzere, yayılan geniş çaplı gösterilere yol açtı.

Bu gösterilerde, kalabalığın arkasından bağırarak ve liderlik eden biri olması kaçınılmazdı. İşte bu noktada, Abdalbâsit, sesinin güzelliği, karakterinin karizması ve alçakgönüllülüğü nedeniyle devrim için sloganlar atan, şiirler yazan ve neşid söyleyenler arasında öne çıktı. Ayrıca el-Kerame kulübünde kaleci olarak ve Suriye Genç Milli Takımı'nda oynayan biri olarak da ün kazanmıştı.¹⁵⁴

Sârût'un kişiliği, her geçen gün daha da parlamaya başladı. On sekiz yaşındaki bu genç, devrim saflarına katılması ve Beşar Esad rejiminin uyguladığı baskıya, zulme ve despotizme karşı duruşuyla göstericiler arasında büyük bir popülerlik kazanmaya başladı. Bu genç adamın, protestocuların ruhunu alevlendirmekte oynadığı büyük rolü apaçık ortadaydı. Onlar, "Abdalbâsit kıymetlimiz, Abdalbâsit kıymetlimiz باسط حبيبي باسط، باسط حبيبي" sloganlarıyla¹⁵⁵ onu selamlıyorlardı. Muhtemelen Sârût'un geniş çapta yayılan ilk videosu, Haziran 2011'in başlarında yayımlandı. Sârût, Suriye'nin farklı şehirlerini tek tek anarak devrimin yayılacağını müjdeleyen bir video da omuzlarda yukarıda duruyordu. O zamanlar Sârût'un yüzünü gizlemek, Suriye istihbaratının zulmünden korumak için bir

---

¹⁵² El-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s.16.

¹⁵³ Şen, *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, s. 130.

¹⁵⁴ The New York Times, "Syrian Soccer Star, Symbol of Revolt, Dies After Battle," <https://www.nytimes.com/2024/06/01/sports/syrian-soccer-star-symbol-of-revolt-dies.html>. Erişim tarihi: 01 Haziran 2024.

¹⁵⁵ Asabiyah (25 Ağu 2016), "Abdul Baset Al-Sarout - Songs of the Syrian Revolution" (Video), <https://youtu.be/U64qZPAGWWY>. Erişim tarihi: 01 Haziran 2024.

seçenekti. Ancak herkesin artık, yumuşak ve güçlü sesin sahibinin Abdalbâsit olduğunu ve onun Suriye Genç Milli Takımının kalecisi olduğunu bildiğini de fark etmişti.

Bu gelişmelerin ardından, Abdalbâsit, rejim tarafından öncelikli hedeflerden biri haline geldi ve takip edilmeye başlandı. Beyadiye mahallesinde protestolar sırasında ilk göze çarpan oydu. Bu protestolar, gençlerden yaşlılara ve kadınlara kadar her kesimden insanın katılımıyla gerçekleşiyordu. Hatta çocuklar bile protesto alanlarını terk etmiyordu. Bu durumdan dolayı rejim, medya aracılığıyla Abdalbâsit Sârût'un Humus'ta selefi bir örgüt kurmaya çalıştığı yalanını yaydı. Ancak Sârût 18 yaşında sıradan, sakalsız bir gençti. Rejim, medya aracılığıyla, Sârût'un ve etrafındakilerin bir Körfez prensinden mali destek aldığını iddia etti. Bu iddialar, rejimin, azınlıkları protestoculara katılmaktan korkutmak için yaydığı asılsız iddialardan biriydi.¹⁵⁶

2011 yılının Ağustos ayına gelindiğinde protestolar görülmemiş bir şekilde şiddetli baskılara tanık oldu. Rejim, cami kapılarına ve protestoların gerçekleştiği meydanlara polis güçlerini yerleştirmeye başladı. Protestoların önlenmesine yönelik önleyici girişimler olarak sert tedbirlere başvuruldu.¹⁵⁷ Ancak, bunun bir etkisi olmadı. Zira protestolar ara sokaklarda gerçekleşmeye devam etti ve protestocuların çığlıkları güvenlik güçlerini korkutuyordu. Abdalbâsit, Humus'un her mahallesinde günlük gösterilere dönüşen protestoları yönetmeye devam ediyordu. Sârût, bir protestodan diğerine geçiyor, Beyade'den Halidiye'ye, Kusun'dan Bab Amr'a, Humus'un eski mahallelerini dolaşarak protestocuların kalplerini irticalen ürettiği slogan ve şiirlerle diri tutuyordu.¹⁵⁸

Sârût'un bu büyük popülaritesi, rejimi onun başını istemeye ve onu getirene maddi ödül vermek için teşvik etmeye yöneltti. Rejim, medyası aracılığıyla Sârût'a terörizm ve 'selefi bir emirlik' kurmaya çalışma gibi suçlamalar yöneltildi. Sârût'un, düşüncelerini ifade etmek veya koşullarını düşünerek kararlar almak için yeterli entelektüel ve teorik donanımına sahip olmadığına dikkat çekmek gerekir. Onun konuşmalarının çekirdeği, gurur, şeref, vatani savunma, onur ve zulüm gibi kavramlar etrafında dönüyordu.

---

¹⁵⁶ El-Hazuri, *es-Sârût Sıyretü'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 18.

¹⁵⁷ Şen, *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, s. 70.

¹⁵⁸ BBC News, "Syria war: Abdel Basset al-Sarout dies after Hama clashes," <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48568808>. Erişim tarihi: 01 Haziran 2024.

Sârût'a, Rejim kurmayları tarafından başkent Şam'a gitmesi, Beşar Esad ile görüşmesi ve akabinde medyaya görünerek devrimin ülkeye karşı bir komplo olduğunu ve yaptıklarından pişman olduğunu itiraf etmesi karşılığında el-Kerame kulübünün ve Suriye milli takımının ana kadrosunda yer alması teklif edildi, ancak Sârût bu teklifi reddetti.¹⁵⁹

Sârût'un yolculuğundaki önemli bir dönüm noktası, kardeşi Velid'in yerinin ihbar edilerek yakalanmasıyla gerçekleşti. Velid, Abdalbâsit'in kendini teslim etmesi için baskı altına alınmak üzere kırk gün boyunca hapsedildi, ancak bu girişim sonuçsuz kaldı. Daha sonrasında Velid ve yanındaki direnişçiler Rejim tarafından öldürüldü.

Humus İl Meclisi'nin kurulmasıyla, kabilelerden bir temsilcinin seçilmesi talep edildi. Doktor Ali Muşref el Cuma ve Abdalbâsit arasında konu hakkında iletişim kuruldu ve Sârût'a İl Meclisi'nde kabilelerin temsilcilerinden biri olması teklif edildi. Abdalbâsit, bu teklifi kabul etmedi ve gerekçesini şu sözlerle açıkladı: *'Katılmıyorum, benim yerim sahada ve meclisler rejimi deviremez. Rejimi devirmek, devrimci faaliyetlerde bulunmak ve sahada çalışmakla olur. Şu anda benden beklenen, rejimi devirmek için çalışmaktır.'*

Benzer şekilde, Suriye Ulusal Konseyi ona sahadaki etkin rolü ve tanınırlığı göz önüne alarak siyasi alanda çalışma teklif etti. Ancak Sârût, sahadan ve devrimin içinden kopmak istemediğinden bu teklifi de reddetti.¹⁶⁰

Takvimler 2012'nin ilk aylarını gösterdiğinde rejimin zulmü artmış muhalif güçler de silahlı mücadeleye geçmişti. Devrim kritik bir yola girmiş bulunuyordu. Bu koşullar ve rejimin silahlı güçlerinin artan baskısı karşısında Humuslu gençler de rejimin zulmüne karşı koyabilmek için silahlanmaları gerekiyordu. Barışçıl devrim, Suriye halkına karşı rejim tarafından kullanılan sistematik öldürme planına karşı durmak için 9 ay gibi bir sürede silahlı bir devrime dönüştü.

Abdalbâsit, rejimin saldırılarına karşı koyabilmek için silahlı direnişine katılma isteğini bölgenin önde gelen muhalif komutanlarından olan Ebu Ali Asker'e ilette. Ebu Ali Asker, Abdalbâsit'e ve devrimdeki konumuna çok önem veriyor ve onun sadece gösterileri yürütme ve edebi alandaki rolüne sıkı sıkıya bağlı kalmasını istiyordu. Asker'e göre bu rol,

---

¹⁵⁹ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretü'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 24.

¹⁶⁰ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretü'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 31.

rejim güçleriyle savaşıyan bir grup liderinin oynayabileceği herhangi bir role göre daha büyük ve daha önemliydi.¹⁶¹

2.1.3. Humus'tan Kuzey Suriye'ye

Rejim güçlerinin Humus'u kuşatması ve rejimin kuşatılmış bölgeler üzerindeki kontrolünü sıkılaştırması sonucunda, açlık kuşatma altındaki insanları etkiledi ve birçok insan açlıktan öldü. Ayrıca, yaralıların sayısı arttı ve tıbbi malzemelerin eksikliği ortaya çıktı. Bu ağır şartlar sonrası Humus'tan çıkış ve şehrin rejime teslim edilmesi için rejimden bazı taraflarla iletişim başlatıldı. Humus'un kuşatıldığı bölgelere komşu olan el Vair mahallesinde müzakereler başladı. Müzakereler Birleşmiş Milletler aracılığıyla gerçekleşti. İlk müzakerelerin amacı, rejimin niyetini ve sunacağı teklifleri öğrenmekti. Muhaliflerin müzakere heyeti, Humus'a giren rejim güçleriyle birlikte sivil halkı korumak için Humus'ta halk komitelerinin kalmasını önerdi. Ancak rejim, tüm savaşçıların Humus'un kuzeyindeki kırsal alanlara çıkarılmasında ısrar etti.

Müzakere heyetinin dönüşü ve müzakerelerdeki gelişmelerin sunumu sonrasında Komutan Kenan el Nahhas, rejimin koşullarını kabul etmeye ve kuşatmayı sona erdirmeye karar verdi. Ancak bu teklifi Abdülbâsit Sârût başta olmak üzere büyük bir kısım kabul etmedi. İşte bu noktada Sârût, ünlü şiiri "ما أطلع منك يا حمص لو هالروح تروح" kaleme aldı ve besteledi. Bestelediği şiirinde Humus'tan ayrılma fikrine karşı tepkisini ve direniş arzusunu, şehri terk etmeyi reddettiğini ve Humus'u savunmak için ölünceye dek orada kalmakta kararlı olduğunu vurguladı.¹⁶²

لأجل عيونك يا حمص. منقدم الارواح

نتشابك بالأيدي. ونداوي الجراح

يا حمصي ياالله نادي. خلي حمص ترتاح

هذه كرما لك يا حمص. أعلننا الكفاح

¹⁶¹ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 35.

¹⁶² El-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 88.

يا النصر يا أما الشهادة. شهادة و نرتاح

ياالله يا شباب حمص. عالجهد أرواح

ما أطلع منك يا حمص. لو هذا الروح تروح

حبك منحوت بدمي. ما تهمني الجروح

يا سلفي ما أقبل عذرك يلا قوم امشي بدريك

يا سني ما أقبل عذرك يلا قوم.. امشي بدريك

هذي الجروح تنادي يلا نشيل سلاح

جورة الشياح تنادي ويلا نشيل سلاح

ما أطلع منك يا حمص. لو هالروح تروح

حبك منحوت بدمي. ما تهمني الجروح

طالع لجاهد يا بما طالع. ملينا بما من هالمواجع

هي حمص العديّة نادت يا سامع. وين أهل النخوة وينك يا سامع

ربك يسجل لا توقف طالع. قرب النصر لا لا تراجع

“Gözlerin için Ey Humus! Canlarımızı feda ederiz,

Kenetlenmiş ellerle sana tutunuyoruz, yaralarımız hafifliyor.

Ey Humus'un! Allah'a seslen! Huzur gelecek sana Humus.

Bu mücadeleyi senin hatrına başlattık. Bu, senin onurun.

Ya zafer, Ya şehadet... Bize huzur veren bir şehadet,

Haydi Ey Humus'un Gençleri... Canlarımızı cihada adamaya hazırız.

*Seni terk etmem Ey Humus! Ruhumu teslim etsem bile,
Sevgin kanıma işlenmiş... Yaralar umurumda değil.
Kalk ve bu yolda yürü... Ey Selefi! Bahaneni Kabul etmiyorum
Ey Sünni! Senin de bahaneni Kabul etmiyorum. Kalk ve bu yolda yürü
Yaralarımız çağırıyor sizi... Haydi silahını doğrult
Senin hakkında ne biliyorum ki Humus? Şehitlere sahip olduğun hakkında?
Senin aşkın kanımda sırılsıklam. Yaralarım umrumda değil.
Ben savaşmak için gidiyorum anne, bu ızdıraplardan bıktık artık
Burası izzetli Humus'tur ey sesimi duyan. Cesaret sahipleri nerede, Neredesin ey
beni duyan?*

Rabbim kaydediyor durma savaşa çık Zaferin kıyısından dönülmez. ''¹⁶³

İlk tur görüşmelerden bir ay sonra ikinci tur görüşmelere geçildi. BM heyetinin arabulucuk yaptığı uzun ve yoğun bir sürecin ardından müzakere heyetleri anlaşmaya vardı. Anlaşmaya göre Basatin bölgesindeki su borularını onarmak için uzman bir komite getirilecek, bazı aileler el-Vair'e götürülecek, rejim muhalif savaşçıların ve sivil halkın Kuzey Suriye'de bulunan İdlib Bölgesine geçişini garantileyecekti. Burada muhalifler iki bölüme ayrıldı, ayrılmakta ısrar eden ve anlaşmayı 400 savaşçıyla imzalayan bir bölüm ve 400 savaşçıyla ayrılmaya karşı çıkan bir bölüm. Tüm savaşçıların sayısı 800'dü. Abdalbâsit Sârût, kuşatma altında kalmayı tercih eden grup arasındaydı, ancak kuşatma içinde kalmak isteyen savaşçıların eksikliği nedeniyle bu grubun konumu zayıfladı. Daha sonra muhalifler arasında yapılan istişareler ve alınan kararlar neticesinde Humus'un tamamen tahliye edilmesine karar verildi.

Anlaşmanın uygulanmasıyla Humus'taki kuşatılanlara insani yardım girişleri gerçekleştirildi. Bu yardım, sadece 10 gün yetecek kadar finanse edildi. İdlib'in kırsalındaki Kefraya ve Fuah'a iki tırın girişi de anlaşmanın hükümlerinin uygulanması

¹⁶³ askyourright.wordpress.com, "لأجل عيونك يا حمص للبطل عبد الباسط الساروت",
<https://askyourright.wordpress.com/2013/07/14/لأجل-عيونك-يا-حمص-للبطال-عبد-الباسط-الساروت/>. Erişim tarihi: 09 Temmuz 2024.

için gerçekleşti. Anlaşma, Humus'tan her savaşçının sadece kişisel silahıyla kuzey kırsalına çıkmasını öngörüyordu. Muhalifler, rejimin güvenilirliğini test etmek için anlaşmanın güvenli bir şekilde uygulanmasını ve rejimin muhaliflere ihanet etmemesini sağlamak için ilk dalganın bir deneme olarak hareket etmesini kararlaştırdılar. Tüm bu süreç, Birleşmiş Milletler gözetiminde gerçekleşti. ¹⁶⁴

İlk dalga otobüsünde toplam 36 olmak üzere bir dizi isim belirlendi ve ardından anlaşmanın geri kalanı gerçekleştirildi. İlk partide İdlib'e ulaştırılacak isimler arasında Abdülbasit Sârût, Said el Kavas, Ebu Seyf el Bircavi ve birkaç kişi daha vardı. Bu isimler ve şahsiyetler arasında sadece Abdülbasit Sârût, Humus'taki devrimde oynadığı önemli rol ve sosyal medyadaki varlığı nedeniyle rejim tarafından biliniyordu. Popülerliği nedeniyle hayatını olası bir tehlikeden korumak için Sârût'a otobüse binerken, Deyr Kebira köyüne güvenli bir şekilde varana kadar yüzünü gizlemesi önerildi. Anlaşma 3 gün içinde tamamlandı ve Humus, iki yıldan fazla bir süredir rejime direnen muhaliflerden alınmış oldu. ¹⁶⁵

2.1.4. Kuzey Suriye Çıkmazı

Hamus'taki kuşatmadan çıkanlar, BM aracılığıyla rejimle yapılan anlaşma gereği Humus'un kuzey kırsalına doğru ayrılmak zorunda kaldılar. İlk başta, Sârût ve ekibi Deyr Kebira köyüne yerleşti. Sârût, grubunu yeniden yapılandırmak için çalışmaya başlamış ve ana hedefi, Humus şehrindeki kontrolü geri kazanmaya yönelik bir operasyona odaklanmıştı. ¹⁶⁶

Kuzey Suriye'ye geçen Abdülbasit, Esad güçlerine karşı operasyonlar düzenlemek ve Humus'a geri dönüşü sağlamak için birleşebileceği herhangi bir askeri güç arıyordu. Bir müddet büyük askeri gruplar ile görüşmeler yapan ve Humus için özel bir askeri operasyon odası kurmak isteyen Sârût, istediği geri dönüşleri alamadı. Burada belirtmek gerekir ki o süreçte Kuzey bölgesindeki Muhalif gruplar, birtakım askeri operasyonlar

---

¹⁶⁴ Şen, *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, s. 88

¹⁶⁵ Reuters, "Syrian fighters arrive in Idlib after Homs ceasefire deal - monitoring group," <https://www.reuters.com/article/idUSKBNOTT0U4/> (Erişim Tarihi: 05 Haziran 2024).

¹⁶⁶ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 98.

içerisindeydi ve Kuzey’de bulunan bazı muhalif gruplar arasında zaman zaman anlaşmazlıklar ve silahlı çatışmalar meydana geliyordu.

Sârût, Kuzey Suriye’ye gelişi sonrası ekibiyle bazı operasyonlar düzenleyip rejime ağır darbeler indirerek doğduğu topraklar olan Humus’u rejimin elinden kurtarabileceğini düşünüyordu. Ancak Kuzey Suriye’deki havadis buna müsaade etmedi. Kuzey kırsalında rejimden alınan bölgelerin kontrolü için muhalif gruplar arasında silahlı bir mücadele baş gösterdi. Bu gruplar arasındaki mücadelede, herkesin zorlandığı bir çatışma yaşandı. Herkesin bir taraf olmaya itildiği bu süreçte bazı muhalif kesimler bu iç savaşa hiçbir şekilde taraf olmayacaklarını ifade ettiler. Bunlar arasında Humus’taki kuşatmadan çıkan ve Humus’u özgürlüğüne kavuşturma hayali içinde olan Sârût ve ekibiydi.¹⁶⁷

Muhalifler arasında yaşanan iç çatışma, rejim güçlerinin toparlanmasına fırsat vermiş ve Haleb’te rejim güçlerinin ilerleme katetmesiyle sonuçlanmıştı. Haleb’in olası bir saldırıda düşme ihtimaliyle büyük bir motivasyon kaybı yaşayan muhaliflerin bir kısmı, silah bırakma ve Türkiye’ye göç etme yoluna başvurdu. Başlangıçta Halep kuşatmasında Esad güçlerine ve destekçilerine karşı mücadele etmek için kullanılan silahların, sonradan farklı fraksiyonlar arasındaki iç çatışmalarda kullanılması büyük bir hayal kırıklığı oluşturmuştu. Halep savaşından sonra birçok muhalifin uzaklaşma isteğinin nedeni, çatışmalardan uzaklaşma ve geri çekilme isteğiydi.

Sârût, iç savaş halinde olan bazı muhalif gruplarla yaşadığı anlaşmazlıkların ardından savaşı bırakmaya ve Suriye dışına çıkmaya karar verdi. Esed rejimine karşı üç kardeşini ve sevdiklerini kaybettiği, uğruna şiir yazıp slogan attığı, şarkılar söylediği ve ağladığı Humus topraklarına dönme hayalini terk etmeye ve savaşmayı bırakmaya karar verdi. Dünün dava arkadaşları bugünün düşmanlarına dönüşmüştü. Abdülbâsit, Humus kırsalından Suriye'nin kuzeyine ve oradan da Türkiye'ye gitmek üzere yola çıktı. 2016'nın başında Abdülbasit el-Sârût'un göç yurdu Türkiye oldu.¹⁶⁸

---

¹⁶⁷ Brookings, "ISIS vs. Al Qaeda: Jihadism's global civil war," <https://www.brookings.edu/articles/isis-vs-al-qaeda-jihadisms-global-civil-war/> Erişim Tarihi: 9 Haziran 2024.

¹⁶⁸ Alaraby.co.uk, "عبد الباسط الساروت يعود إلى إدلب: مع حلب للموت," https://www.alaraby.co.uk/عبد_الباسط_الساروت_يعود_إلى_إدلب_مع_حلب_للموت/. Erişim tarihi: 10 Haziran 2024.

2.1.5. Abdalbâsit Türkiye’de

Türkiye’ye geldikten sonra bir müddet Hatay’da ikamet eden Sârût, geçim sıkıntısı ve para biriktirme gayesiyle İstanbul’a taşındı, İstanbul’da kaldığı süre boyunca Sârût, işadamı Ebu Cihad tarafından kendisine sunulan ev satın alma ve evlenme teklifini, "Suriye’ye dönme" kararını gerekçe göstererek teklifi reddetti. Yaklaşık altı ay boyunca İstanbul’da kalan Sârût, bu süre zarfında Suriye’deki muhalif gruplar ile uzlaşma ve anlaşma çabaları gösterdi. Sârût, kendisine teklif edilen yardım tekliflerini reddederek Aksaray bölgesinde bir terzi atölyesinde zorlu şartlar altında çalışarak yeniden Suriye’ye dönüp mücadeleye katılmak için para biriktiriyordu. İstanbul’da geçirdiği altı aylık süre boyunca Sârût, zaman zaman çalışarak ve Suriye devrimine destek için düzenlenen gösterilere katılarak vakit geçirdi.

Özellikle Halep’in Esad rejimi, Rusya ve İran saldırılarına maruz kaldığı dönemde birçok gösteriye katıldı.¹⁶⁹ Orient TV’ye verdiği röportajda Sârût, Halep’te insanlar bombardıman altında ölürken Türkiye’de klimanın altında otururken hissettiği öfke duygusunu dile getirmiş ve bu durumun kendisi için kelimelerle anlatılamayacak kadar zor olduğunu belirtmiştir.¹⁷⁰

Esed rejiminin Halep’in mahallelerini muhaliflerden aldığı haberlerinin medyaya yansımaları üzerine Sârût Türkiye’de geçirdiği altı aydan sonra, Türkiye-Suriye sınırındaki Reyhanlı’ya döndü ve Babu’l Hava sınır kapısı üzerinden Suriye’ye giriş yaptı. Bir televizyon röportajında Sârût’a Türkiye’den Suriye’ye neden döndüğü, kendisini buna neyin motive ettiği ve geçen süre zarfında devrimci sahneden neden uzak durduğu soruldu.

Sârût, şu cevabı verdi: "*Eylem sahasından uzaklaşmış olsam da, ruhum bu devrime bağlı kalmaya devam etti. Ben, bu devrimin evladı olarak herhangi bir devrimci gibi kalacağım. Ancak herkesin başına gelebilecek sorunlar ve acılar vardır, bu zorluklarla başa çıkmak ve bu yolda sabırlı olmak gereklidir. Bu topraklar bizimdir, ülke bizimdir, şehitler bizimdir ve yaptığımız fedakarlıkların hesabı Allah’a aittir. Devrimden*

¹⁶⁹ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretü'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 104.

¹⁷⁰ Orient Net, "ظهور حارس الثورة في الوقت بدل الضائع," https://orient-news.net/ar/news_show/183643/0/ ظهور-حارس-الثورة-في-الوقت-بدل-الضائع. Erişim tarihi: 12 Haziran 2024.

*uzaklaşmam ve bir yıl boyunca yaşadığım sorunların sebebi, bazı kişisel problemlerdi. Türkiye'deki süreçte birçok ders çıkardım ve özellikle Suriye'den göç edenlerle ve dışarıda yaşayanlarla daha fazla etkileşimde bulundum. Sürgünün acısı, ölümden ve bombalardan daha büyük ve aynı derecede acı vericidir. İnsanlar hala vatanlarını, halklarını ve medeniyetlerini düşünüyorlar, bu zulmün altında ölen şehitleri hatırlıyorlar. Bir yıl boyunca Türkiye'de kaldığım süre boyunca, dönmem için katkıda bulunan birçok kişiyle iletişim halindeydim. Bugün buradayım, bugün tekrar Suriye'deyim ve bugün burada devrimcilerle birlikteyim."*¹⁷¹

İdlib'e gelen Sârût, geçmişte problem yaşadığı ve fikri ayrılığa düştüğü muhalif gruplarla uzlaştı ve yerel mahkemeler aracılığıyla suçlandığı ithamlardan beraat etti. Hızlı bir şekilde devrime adapte olmak isteyen Sârût, geri dönme çabası olarak öncelikle futbol aracılığıyla hareket etmeye çalıştı. Bu amaçla Humus el Adiyeye Spor Kulübü'nü kurdu ve spor alanında büyük bir etkinlik gösterdi. İdari bir görevle Maarat el Numan Kulübü'ne katıldı ve kalecilik görevini üstlendi. Ayrıca ilerleyen yıllarda Humus el Velid Spor Kulübü'nün kurulması fikri üzerinde çalışmalara başlamıştı, ancak bu gerçekleşmeden vefat edecekti.

Sârût, İdlib ve kuzey Hama kırsalındaki cephelerde yaşanan gelişmelere karşı sessiz kalmadı. İnisiyatifi ele alarak rejim güçlerine karşı askeri operasyonlara katıldı. İki ayın ardından Sârût, Albay Cemil es-Salih'in liderliğindeki Ceyşu'l İzze'ye katıldı, bu da Sârût'un silahlı mücadelesinde yeni bir aşamayı başlattı.¹⁷² Abdulbâsit'in Ceyşu'l İzze'ye katılmasının elbette bir sebebi vardı. Zira bu grup, İdlib'de muhalif gruplar arasında yaşanan iç çatışmalarda herhangi bir taraf almamış, yalnızca rejim güçleriyle savaşmaya odaklanmış kişilerden müteşekkil bir yapıydı. Ceyşu'l İzze'nin Sârût için mümeyyiz olan kısımlarından biri de tüm savaşçıların Humus, Halep, Hama, Şam, Guta, Darayya çocuklarından oluşmasıydı vb.¹⁷³

¹⁷¹ Orient Net, "الساروت' يعود إلى ساحات الحرية من جديد ويقود مظاهرة في إدلب", https://orient-news.net/ar/news_show/128904. Erişim tarihi: 12 Haziran 2024.

¹⁷² Fresh-Syria.net, "الساروت يعلن انضمام لواء حمص العديّة إلى صفوف جيش العزة", <https://fresh-syria.net/ar/news/132057>. Erişim tarihi: 12 Haziran 2024.

¹⁷³ Şen, *Tüm Yönleriyle Suriye Devrimi*, s. 230

2.1.5. Sârût'a Suikast Girişimleri

Abdubâsit, İdlîb kırsalında bulunduğu süre boyunca Maarat el Numan semtinde ikamet etmekteydi. Oturduğu daire, doğrudan sokağa bakan bir zemin katta bulunuyordu ve Abdubâsit aracını genellikle dairenin penceresinin altına park ediyordu. Bir gün, geç saatlerde savaş cephesinden döndüğünde kapısının önünde bir hareketlilik fark etti. Pencereden dışarıya bakarak, arabasının altına bomba yerleştirmeye çalışan iki kişiyi gördü ve hemen binanın girişinden onlara ateş açtı. Ancak, iki suikastçı da kaçmayı başardı. Bu suikast girişiminin sorumluları hakkında bir soruşturma yapıldı ancak failer hiçbir zaman bulunamadı. Ali Cuma'ya göre, Abdubâsit, İdlîb'de kendisini potansiyel bombalama veya suikast girişimlerinden korumak için farklı ulaşım araçları kullanıyordu.¹⁷⁴

2.1.6. Abdubâsit Sârût'un Öldürülmesi

Abdubâsit'in vurulması sırasında yanında olan Enad el-Abbas, Abdubâsit'in son anlarını onunla birlikte yaşayan kişiydi. Abbas şunları söylüyor: *“Biz, cephe hattının önünde bulunan bir mağarada kendi karargahımızı kurmuştuk. Bir gece, Abdubâsit geldi ve beni yanına çağırdı, savaşçıları hazırlamamı istedi çünkü cephe hattı destek talep ediyordu ve saat gece yarısına geliyordu. Geceleyin ileri hattın giriş noktasına doğru yürüyüşe geçtik. Abdubâsit'in bulunduğu araç, arkadan gelen ve geceleyin ışıksız seyreden iki kişinin kullandığı bir motosikletin çarpması sonucu arıza yaptı. Abdubâsit, motosiklet sürücülerine yardım etmek için arabayı durdurdu. Diğer grup üyeleriyle birlikte tarım arazilerinde yürümeye devam ettiler, böylece keşif uçaklarından kaçındık. Bu sırada yanımıza bir mermi düştü. Abdubâsit, 'Bacağımı kaybettim' dedi. Bunun üzerine ceketimi çıkararak Abdubâsit'in ayağını bağladım. Bir süre sonra Abdubâsit'i hastaneye götürecek bir araç beklerken, yanımızdan bir araç geçti, Abdubâsit'in yardım istediğini belirttik. Abdubâsit'i araca bindirdik ve arabayla hastaneye götürüldü. Abdubâsit'in ayak ve elinde yaralanmalar vardı, ancak karın bölgesindeki ciddi yaralanmayı hissetmedi. Hastaneye vardıklarında, karın bölgesindeki yaralanmanın büyük olduğunu öğrendik. Abdubâsit'in yaralanması saat 23:00 civarındaydı, 6 Haziran 2019 Perşembe günü saat 00:00 civarında kanlar içinde hastaneye ulaştığımız. Ardından Abdubâsit, Han Şeyhun Hastanesi'ne götürüldü ve kanamanın durdurulması*

¹⁷⁴ El-Hazuri, *es-Sârût Siyretu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 116

için bir ameliyat yapıldı. Daha sonra İdlib Hastanesi'ne nakledildi, oradan Maarat Mısır Hastanesi'ne nakledildi. Daha sonra Abdülbâsit, Dana'ya nakledildi ve oradan Türkiye'ye sevk edildi. Bu noktada Abdülbâsit, tamamen bilinçli ve her şeyin farkındaydı.”¹⁷⁵

Abdülbâsit'in Türkiye'ye nakledilme kararı alındıktan sonra sınır kapısında üç saat boyunca kan kaybetmeye devam etti. Sınırı geçtikten sonra büyük miktarda kan kaybı nedeniyle bilincini kaybetti. Ertesi günün öğle saatlerinde Abdülbâsit, Antakya hastanesinde hayatını kaybetti.

2.1.7. Cenaze ve Uğurlama

Abdülbâsit Sârût'un cenazesinin modern Suriye tarihinde tanık olunan en büyük ve en önemli cenazelerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu iddia, medyaya yansıyan ses ve görüntü kayıtlarıyla belgelenmiş bilgilere dayanmaktadır. 9 Haziran 2019'da da Sârût'un cenazesi Türkiye'den Suriye'ye nakledildi. Cenaze töreni on binlerce Suriyelinin katılımıyla gerçekleşti. Suriye'deki muhalif taraflar, dış ajanlar ve farklı ideolojilere rağmen bu cenaze etrafında bir araya geldiler. Sârût'un cenazesi, Suriye devriminin büyük sembollerinden birinin cenazesiydi ve bu sembol etrafında Suriye'nin farklı dinamiklerine, dini, siyasi, etnik ve parti bağlantılarına sahip birçok insan toplandı.¹⁷⁶ Sârût'un cenazesine binlerce insanın gönüllü ve istekli bir şekilde katılması ona olan minnettarlık, şükran ve sevginin ifadesiydi.

Sârût, protestoları yöneten, seslerini dünyaya duyuran Humus'un sıradan halkından bir gençti. Rejim dört kardeşini, babasını ve üç amcasını öldürdü, kendisine üç kez suikast girişiminde bulundu ve yakalanması için başına 35.000 dolar ödül koydu. Cenaze, Suriyelileri onun etrafında bir araya getirdi. Türkiye ve Suriye'de iki kez cenaze töreni düzenledi ve ardından birçok ülkede cenaze namazı kılındı. Tüm bunlar, Suriye devriminin, seyirleri ve sonuçlarının en doğru ifadesidir. Cenazeye Türkiye'deki ve

¹⁷⁵ El-Hazuri, *es-Sârût Sıyretü'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 121

¹⁷⁶ Aljazeeraamubasheer.net, "عبد الباسط الساروت.. وداع أم وجنزة مهيبّة لمنشد الثورة",

<https://www.aljazeeraamubasheer.net/news/politics/2019/6/9/عبد-الباسط-الساروت-وداع-أم-وجنزة>. Erişim tarihi: 10 Haziran 2024.

Kuzey Suriye'deki birçok Suriyeli katıldı ve kısa bir süreliğine farklı intisaplarına rağmen Suriyelileri bir araya getirdi.¹⁷⁷

Abdübâsit'in cenazesi, Reyhanlı'daki Tevhid Camii'nden kaldırıldı. Cenaze Babu'l Hava sınır kapısına taşındı. Suriyeliler, Reyhanlı'dan Babu'l Hava sınır kapısına giden yolun her iki tarafında toplandılar. Babu'l Hava sınır kapısından Dana Mezarlığına kadar arabaları ve motosikletleriyle seyahat edenler, bazıları ise yol kenarında Sârût'un fotoğraflarını ve Suriye devriminin bayraklarını taşıyarak yürüdüler. Sârût için cenaze namazı, Almanya, İngiltere, Fransa, İsveç ve Türkiye'nin İstanbul, Antakya, Reyhanlı ve Bursa gibi şehirlerinde dahil olmak üzere birçok ülkede kılındı. Suriye devriminin aktivistleri tarafından yapılan çağrı üzerine dünya çapındaki birçok bölgede merasim gerçekleştirildi. Abdübâsit Sârût, Suriye devriminin sembolik isimlerinden biri olarak anılmaya devam ediyor. Onun şiirleri, ilahileri ve direnişçi ruhu, Suriye halkının özgürlük mücadelesinde önemli bir yere sahip. Sârût'un bıraktığı miras, sadece Suriye'de değil, dünya genelinde özgürlük ve adalet arayışında olan insanlar için ilham kaynağı olmaya devam ediyor.

2.2. Sârût'un Şiirlerinde Dil ve Üslup

Üslup, bir edebiyatçının duygu ve düşüncelerini dile getirme şekli olarak tanımlanabilir.¹⁷⁸ Dil ve üslup arasında kesin bir ayırım yapmak zor olsa da, bunların aynı şey olduğunu düşünmek de yanlış olur. Her kelimenin kendi içinde bir anlamı olduğu gibi, kullanıldığı bağlamda da farklı anlam değerleri kazanır. Dil sadece kelimelerin anlamıyla ilgilenirken, üslup, kelimelerin metin içinde kazandığı değerler ve birbiriyle ilişkileriyle de ilgilenir. Bu bağlamda üslup, kelimelerin anlamları, sözdiziminin gramatik yapısı ve metin içindeki yerleriyle birlikte, kendi aralarındaki ilişkileri de içerir.¹⁷⁹ Üslup ile ilgili çalışmaların temeli belagata/retoriğe dayanmasına rağmen, üslupta, dilin yanı sıra belagatı da içeren çeşitli unsurlarla, edebiyatçının kişisel zevkleri, anlayışı ve amacına göre bir araya getirilen ifadeler söz konusudur. Duygu ve düşüncelerin çeşitli üsluplarla aktarılması sadece dil aracılığıyla mümkündür. Çünkü dil,

¹⁷⁷ El-Hazuri, *es-Sârût Şiyyetu'l-Hurriye ve's-Sevra ve'l-Huzlan*, s. 126.

¹⁷⁸ Ebû Bekr Abdulâhir b. Abdirrahmân el-Curcânî, *Delâilu'l-Î'câz*, 3. baskı, tahkik: Mahmûd Muhammed Şâkir, Matba'atu'l-Medenî, Kahire, 1413/1992.

¹⁷⁹ Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, 2. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 10.

dış dünyayla olan iletişimimizin temel taşıdır. Örneğin, bir şair heyecanını, kederini, düşüncelerini, gözlemlerini veya farklı amaçlarını konuştuğu dilden topladığı çeşitli kelimelerle ifade edebilir. Amacını daha etkili, güzel ve özgün kılmak için hayal gücünü ve dilin tüm olanaklarını birleştirmek zorundadır.¹⁸⁰ Bu nedenle, üslup ve dilin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.2.1. Kelime Kadrosu

Abdübâsit Sârût'un şiirlerinde kelime dağarcığı, tercihleri ve kullanım biçimlerini incelediğimizde, şiirlerinin dil ve üslup açısından belirgin özellikler taşıdığı görülür. Sârût'un şiirlerinde kullanılan kelimeler, genellikle siyasi ve sosyal mesajlar içeren, devrimci ve direniş temalıdır. Bu bağlamda, kelime tercihleri ve dil kullanımını analiz ederken bazı temel unsurlara dikkat edebiliriz. Sârût'un şiirlerinde sıkça geçen kelimeler şu şekildedir:

a) Devrim ve Direniş:

الثورة (es-sevra): Devrim

النصر (an-nasr): Zafer

الشهادة (eş-şehada): Şehadet

الحرية (el-hurriye): Özgürlük

الطغاة (et-tuga): Zorbalar

b) Savaş ve Mücadele:

الجيش (el-ceyş): Ordu

القتال (el-kital): Savaş

السلاح (es-silah): Silah

الدم (ed-dem): Kan

c) Vatan ve Millet:

الوطن (el-vatan): Vatan

---

¹⁸⁰ Şerif Aktaş, *Şiir Tahlili*, 1. baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009, s. 32.

الشعب (eş-şab): Halk

الأرض (el-ard): Toprak

القومية (el-qavmiyye): milletçilik

d) Dini ve Kültürel Unsurlar:

الله (Allah): Allah

القرآن (el-Kur'an): Kur'an

المسجد (el-mescid): Cami

الأقصى (el-Aksa): Mescid-i Aksa

Sârût'un şiirlerinde sıkça coşkulu ve duygusal ifadeler yer alır. Bu, hem bir çağrı hem de bir motivasyon aracı olarak kullanılır. Örneğin "حلم الشهادة" (şehadet rüyası) ve "يا حرية" (ey özgürlük) gibi ifadeler, dinleyiciyi harekete geçirmeye yönelik duygusal bir yük taşır.

2.2.1.1. Tenâfuru'l-Hurûf (Kelimelerin Telaffuz Zorluğu)

Bir kelimenin telaffuz edilmesi, içerdiği harflerin özellikleri, bu harflerin ses çıkış noktaları ve birbirine geçişleriyle yakından ilgilidir. Bu terim, özellikle Arapça şiirlerde veya edebi metinlerde kullanılan ses ve dil oyunlarına işaret eder.¹⁸¹ Şairler veya yazarlar, kelime seçiminde veya söyleyişte bilinçli olarak karmaşık veya zor telaffuz edilen harfleri kullanarak dilin estetik yapısını ve ritmini güçlendirirler.

Bu tür ses oyunları, dilin zenginliğini ve şiirsel ifadenin derinliğini artırır. Aynı zamanda, okuyucu veya dinleyici üzerinde duygusal veya estetik bir etki yaratmayı amaçlar. Arap edebiyatında bu tarz ses zorluğu, şairlerin ve yazarların dilin müzikal ve ritmik özelliklerini vurgulamak için sıklıkla başvurdukları bir edebi tekniktir. Abdülbâsit Sârût'un şiirlerinde, kulağa hoş gelmeyen veya dilde ağırlık hissi uyandıran kelimelerin nadir olduğunu gözlemlemek mümkün olmakla birlikte yer yer Sârût'un duygusal ve estetik haz için bu teknikten faydalandığı görülmektedir.

---

¹⁸¹ Ebû Osmân Amr b. Bahr el-Câhız, *el-Beyân ve 't-Tebyîn*, Dâr ve Mektebetu'l-Hilâl, Beyrut, 1423, s. 20.

شد الرحل يا زين

وشيل الجبد والرأي

لثالث الحرمین اسرح خيول النار

شد الرحل ما عاد

“ *Atını hazırla ey yiğit*

Kabzeyi (bayrağı) ve yüreğini yanına al

Üçüncü Harem'e doğru intikam atını sür

Artık gitme, atını sıkıca çek’¹⁸²

Abdübâsit Sârût'un "شد الرحل يا زين" adlı şiirinde, "Tenâfuru'l-Hurûf" kavramı oldukça belirgindir. Şiirde sıkça kullanılan farklı ve karmaşık seslenişler, Arap edebi geleneğinin şiirsel ifadesini güçlendirir. Örneğin, "شد الرحل" ifadesindeki "شد" ve "الرحل" kelimeleri, Arapça dil yapısında sıradışı birleşimler oluşturur. Bu, şiirin ritmini ve dilin estetik yapısını vurgulayan bir özelliktir

2.2.1.2. Anlaşılma Güçlüğü

Şiirde kullanılan kelimeler herkesin kolayca anlayabileceği şekilde açık ve yaygın kullanılan sözcükler olmalıdır. Bu sebeple, Araplar tarafından yaygın olarak kullanılmayan veya anlamı genel olarak bilinmeyen kelimelere yer verilmemeli, ortak anlam taşıyan kelimeler anlaşılmayacak biçimde kullanılmamalı ve bilimsel terimlere aşırı sık başvurulmamalıdır.

Abdübâsit Sârût'un şiirlerindeki netlik ve anlaşılabilirlik, onun edebi üslubunun önemli bir özelliğidir. Sârût, Suriye'deki direniş hareketinin önemli figürlerinden biri olarak, hem yazdığı şiirlerde hem de söylemlerinde doğrudan ve etkileyici bir dil kullanmıştır. Şiirlerindeki sarıh ifadeler, okuyucuya duygusal ve sembolik olarak derin

¹⁸² Saroutia (12 Ekim 2023), "شد الرحل يا زين // هدية من الساروت لشعب فلسطين", <https://youtu.be/5gPfcOo400A>. Erişim tarihi: 08 Temmuz 2024.

bir bağ kurma imkanı tanırken, aynı zamanda toplumsal mesajlarını da açıkça iletmeye odaklanmıştır.

Sârût'un şiirlerinde “dahîl”¹⁸³ adı verilen yani Arapça’ya farklı bir dilden geçen kelimeler adet bakımından oldukça az yer işgal etmiş olup yok derecesindedir. Keza Sârût'un şiirleri incelendiğinde onun bilimsel terimler kullanmadığı da gözlenir.

Sârût, sözleriyle ve imgeleriyle direkt olarak mesajını iletmeyi tercih eder. Metaforları minimumda tutar ve okuyucunun anlamı kolayca kavramasını sağlar. Şiirlerinde genellikle Suriye'deki siyasi ve toplumsal duruma vurgu yapar. Bu temaları karmaşık bir şekilde değil, açık ve anlaşılır bir dille işler.

Şiirlerinde yaygın olarak halk dilini tercih eder. Bu, okuyucunun kendisini şiire daha yakın hissetmesini sağlar ve iletilmek istenen mesajın daha etkili bir şekilde iletilmesine olanak tanır. Sârût'un şiirlerindeki ana tema genellikle sosyal adalet ve direniştir. Bu temaları, yalın ve etkileyici bir dille işleyerek, toplum içinde derin bir etki bırakmayı amaçlar.

2.2.1.3. Anlam Zenginliği

Bir şair, eserlerinde düşüncelerini ve duygularını etkili bir şekilde yansıtabilmek için kelimeleri özenle seçmelidir. Bu kelimeler, şiirin doğasına uygun olmalı, okuyucunun zihninde güzel çağrışımlar uyandırmalı ve derin anlamlar barındırmalıdır.¹⁸⁴ Pazarlama ve ekonomi gibi teknik terminolojilerin şiir dilinde kullanılması, genellikle anlam zenginliğini azaltabilir. Eleştirmenler bu konuda, şiirin özgünlüğünü ve derinliğini korumak için geleneksel ve edebi kelimelerin tercih edilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerine baktığımızda, genellikle bu kriterlere uygun bir kelime kullanımı göze çarpmaktadır. Sârût, eserlerinde derin anlamlar içeren kelimeleri tercih ederek, halk kitlelerine etkileyici ve derinlemesine bir deneyim sunmayı hedeflemiştir. Örneğin *سهام الليل* (Gece okları), *البحر* (Deniz), *المدفع* (Kalkan), *الزهر* (Çiçek),

¹⁸³ "Dahîl" ve onunla benzer anlamda kullanılan çeşitli kavramlar hakkında geniş bilgi için bk. Ömer Acar, *Arap Dilinde Ta'rib Olgusu Açısından Garibu'l-Kur'an*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, UÜSBE, Bursa, 2007, s. 232-247.

¹⁸⁴ Yusuf Sami Samancı, *Arap Dilinde Dahîl Meselesi*, Aybil Basımevi, Konya, 2011, s. 43-71.

الأبطال (Kahramanlar), أحلام (Rüyalar) kelimeleri şiirsel olarak belli bir mana zenginliği olan, güzel çağrışımları ile dinleyiciyi etkileyebilecek türden kelimelerdir.

Kuşkusuz, şairlerin kelime seçimlerinde kişilik özellikleri, duyguları ve düşüncelerinin yanı sıra yaşadıkları çevrenin etkisi de önemlidir. Şairler, sosyo-kültürel hayatı ve coğrafi özellikleri yansıtan kelimelere şiirlerinde genellikle yer verirler. Bu bağlamda, Sârût'un şiirlerindeki kelimeleri incelediğimizde onun devrimci kimliği, kendini Suriye devrimine adanmışlığı, özgürlük ve Hürriyet düşkünlüğü karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan bazıları سوريا (Suriye), يا شام (Ey Şam), يا أهل السيف (Ey Kılıç Ehli), ثورة (Devrim), ثائر (Bir Devrimci), الهجرة (Hicret), الأبطال (Kahramanlar) kelimeleridir.

2.2.2. Cümle Yapısı ve Çeşitleri

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerindeki cümle yapıları, onun edebi tarzının ve ifade biçiminin önemli bir parçasını oluşturur. Sârût, genellikle açık ve doğrudan bir dil kullanarak, okuyucunun hemen anlayabileceği cümleler kurmayı tercih eder. Şiirlerinde karmaşık ve ağır cümle yapılarından ziyade, anlamın derinliğini ve duygusunu sade ve etkili bir şekilde iletmeyi hedefler.

Sârût'un cümle yapıları genellikle vurgulu ve duygusal bir ton taşır. Özellikle Suriye'nin sosyo-politik bağlamında yaşanan acıları, direnişi ve özgürlük arayışını dile getirdiği şiirlerinde, basit ancak etkili cümlelerle duygusal bir derinlik oluşturur. Bu yaklaşım, okuyucunun şiirin mesajını ve duygusunu derhal kavramasına olanak tanırken, aynı zamanda onları Sârût'un duygu ve düşünceleriyle bağ kurmaya teşvik eder.

Şair, kelimeleri seçerken Arap edebiyat geleneğine bağlı kalarak, şiirin doğasına uygun, çağrışımları zengin ve anlam derinliği taşıyan sözcükler kullanır. Bu da onun şiirlerindeki cümle yapılarının etkileyici ve güçlü olmasını sağlar, okuyucunun zihninde iz bırakacak bir etki yaratır.

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerindeki cümle çeşitlerini Arap edebiyatında yer alan çeşitli kategori ve özellikler bağlamında incelemek, onun edebi üslubunu ve ifade biçimini anlamak için önemli bir adımdır. Sârût'un şiirlerinde sıklıkla kullanılan cümle çeşitleri,

onun duygusal derinliğini, anlatım gücünü ve Arap edebiyatındaki yerini anlamamıza yardımcı olur.

2.2.2.1. İhbari Cümleler

İhbari cümleler, muhatabın zihninde oluşan bir inancı ifade eder. Bu inanç doğru veya yalan olabilir. İhbari cümlelerin temel amacı, muhatabı bir durumdan haberdar etmektir.¹⁸⁵ İhbari cümleler, konuşmacının gördüğü, duyduğu veya düşündüğü bir bilgiyi dile getirir. İhbari cümleler, mazi veya müzari kiplerinden biri kullanılarak kurulurken yaşanan olayları, duyguları ve düşünceleri bildirmeyi amaçlar. Sârût'un şiirlerinde bu cümleler, genellikle hayatın gerçeklerini ve duygusal durumları ifade eder.

ثوب المذلة يا با منّا لابسين

ثوب الكرامة والعزة ثوب الصالحين

ثورة كرامة يا با رح نحمي الدين

رح ندفن استبداده ونحبي الملايين

“Üzerimizde zillet kıyafeti var baba.

Salihlerin kıyafeti ise şeref ve izzettir.

Devrimin şerefini ve İslam'ın sancağını koruyacağız baba.

Onun zulmünü gömeceğiz ve milyonları selamlayacağız.”¹⁸⁶

Sârût'un bu mısralarda kararlılığı ve direnci bildirdiği görülür.

2.2.2.2. İnşai Cümleler (Dilek, Emir, Soru, Ünlem Cümleleri)

İnşai cümleler, muhataptan bir fiil gerçekleştirmesini isteme veya dileme işlevi gören cümlelerdir. Bu cümleler, konuşmacının zihninde oluşan bir istek veya arzuyu ifade eder.

¹⁸⁵ es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'Ulûm*, s. 170-171.

¹⁸⁶ "كلمات حلم الشهادة يا با للبطل عيد الباسط الساروت" askyourright.wordpress.com, <https://askyourright.wordpress.com/2012/01/14/عبد-الباس-يا-با-للبطال-عيد-الباسط-الساروت/> Erişim tarihi: 12 Temmuz 2024.

İnşai cümleler, bir isteği veya arzuyu ifade eder.¹⁸⁷ Bu istek veya arzu doğru veya yalan olamaz. İnşai cümlelerin temel amacı, muhatabı bir fiil yapmaya teşvik etmektir. Keza İnşai cümleler, konuşmacının neyi istediğini veya arzuladığını dile getirir.

تقتل شرفاء الأمة. عشان مجرم غدار
رد الظالم عن ظلمه يا حامي الديار
تقتل أخاك ليش. سوري الوطن واحد
واحد شعب وجيش. أخوة العدو واحد

‘‘Ümmetin şerefliilerini öldürüyorsunuz. Gaddar bir mücrim için

Zalimin zulmünden dönün. Ey Vatanın koruyucuları

Ellerinle kardeşini öldürüyorsun, neden? Oysa Suriyelilerin vatani birdir.

Suriyeliler ve Ordu tek. Karşımızdaki düşmanda tek’’¹⁸⁸

Bu mısralar, korunma isteğini ve huzur arayışını ifade eder. Abdalbâsit Sârût’un şiirlerinde ihbari ve inşai cümleler, duygusal ve düşünsel derinliği artırarak şiirlerin etkisini güçlendirir. İhbari cümleler, gerçekleri ve olayları bildirirken, inşai cümleler okuyucuyu harekete geçirmek, duygusal bir tepki yaratmak ve düşünceleri vurgulamak için kullanılır. Bu yapılar, Sârût’un şiirlerinin hem edebi hem de toplumsal etkisini artırır ve okuyucunun duygusal katılımını sağlar.

2.3. Şiirlerin Şekil ve Biçimi

2.3.1. Kafiye ve Ritim

Abdalbâsit Sârût’un şiirlerinde kullanılan kafiye düzeni genellikle çeşitli ve dinamik olup serbest kafiye düzenleri görülmektedir. Şair, ses tekrarları ve ritmik yapılarla duygusal yoğunluğu ve etkileyiciliği artırır. Kafiye düzeni, şiirlerin melodik yapısını güçlendirmiş ve ritmik bir akış sağlamıştır. Şiirlerde belirli bir ritmik yapı gözetilmiştir. Mısraların uzunlukları genellikle eşit veya birbirine yakın olup, bu da

¹⁸⁷ Bahauddîn Ahmed b. Ali es-Sübki, ‘Arûsu’l Efrâh fi gerhi Telhîşi’l-Miftâh, 1. bs., thk. Abdulhamid Hendâvî, el-Mektebetu’l-‘Aşriyye li’t-Tîbâ’a ve’n-Neşr, Beyrut, 2003.

¹⁸⁸ homsrevolution.wordpress.com), ماتت قلوب الجيش

"<https://homsrevolution.wordpress.com/2011/09/25/ماتت-قلوب-الجيش/>" Erişim tarihi: 09 Temmuz 2024.

şiiirlerin akııcılığını desteklemiştir. Örneğın, "شد الرحل یا زین" (Atını hazırla ey yiğit) ve "وشیل الجید والرایی" (Kabzeyi ve yüreğini yanına al) gibi dizelerde belirgin bir ritm vardır.

2.3.2. Tekrarlar ve Vurgular

Sârût'un şiiirlerinde sıkça tekrar eden kelimeler ve sesler, ritmik bir ahenk oluşturmuştur. Bu tekrarlar, şiiirlerin duygusal etkisini artırmıştır. Örneğın, "إرحل" (git) ve "یا شهید" (ey şehit) gibi ifadeler, şiiir boyunca tekrar edilerek dinleyicinin aklında kalır.

ارحل عن عرب التركي. قوم يفعل ما يحكي

لو تموت ولو تبكي. إنت للبين غرابه

ارحل عن عربان شمر. قوم النشامى الي تحرر

على الظالم الله أكبر. على قتله وعلى إرهابه

ارحل عن بني عز، تخسأ. عرب العز وعرب المبدأ

زعماء تقوله اهدأ. هو يكشر عن أنيابه

‘‘Türk Arapları da istemiyor seni... Onlar ki laf değil icraat insanları

Ağlasan da ölsen de... Senin kafan bize yabancı

Şemmar Arapları istemiyor seni... Onlar ki özgürlüğe yürüten insanlar

Zalimin zulmüne karşı... Allahu Ekber, Allahu Ekber

Beni İzz Arapları da istemiyor seni, yazıklar olsun sana... Onlar ki prensip ve ilke sahibi Araplar

Liderleri diyor ki sana; Ağır ol... O ise dişlerini gösteriyor. ’’¹⁸⁹

¹⁸⁹ askyourright.wordpress.com, "أغنية يرحل هو وكلايه والدمار إلي جابه",
<https://askyourright.wordpress.com/2011/08/10/أغنية-يرحل-هو-وكلايه-والدمار-إلي-جابه-ل/>. Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024.

Şiirlerde yoğun duygusal ifadeler ve vurgular mevcuttur. Bu da şiirlerin etkileyiciliğini ve akılda kalıcılığını artırır. Duygusal yoğunluk, vatan sevgisi, özgürlük arzusu ve kahramanlık temaları etrafında şekillenmiştir.

2.3.3. Anlatım Tarzı

Sârût'un şiirlerinde anlatım tarzı doğrudan ve güçlüdür. Sözleri açık ve anlaşılır bir şekilde ifade eder, böylece dinleyiciye net bir mesaj verir. Şiirlerde yoğun bir duygusal ton hakimdir. Vatan sevgisi, özgürlük arzusu ve kahramanlık temaları sıklıkla vurgulanmaktadır. Anlatım tarzı, okuyucuyu duygusal olarak etkileyip harekete geçirmeyi amaçlar. Abdalbâsit Sârût'un şiirlerinde lirik bir anlatım da görülmektedir. Bu, şairin iç dünyasını ve duygusal deneyimlerini samimi ve coşkulu bir şekilde ifade etmesine olanak tanır. Lirizm, şiirlerin melodik ve akıcı bir yapıya sahip olmasını sağlar. Keza birçok şiir, epik bir tarzda yazılmış olup, kahramanlık öyküleri ve özgürlük mücadelesini anlatır. Sârût'un şiirlerinde var olan bir diğer edebi detay, dil sanatlarını dikkatli bir şekilde kullanmasına gizlidir. Mecaz, istiare, kinaye vb. dil sanatları Sârût'un şiirlerinde sıklıkla baş göstermektedir.

يا لابس الماهود

وبشت العبا والصاي

صمتك شرع العكال

وخلى الأراذل جار

وبين المعنى وبين؟

وهدلة أخت خولاي

وسدانة الحرمين

وأهل الحمى الأبرار

عرباء يا أهل السيف
أسهب هجيع الفاي
ونوم المصور قصور
وما يناسب الأحرار
صوب سهام الليل
واقصد حمى أقصاي
واملاً الحظن بارود
وخلق عدل سنجار

‘‘Ey (Hicaz) kumaşı giyinen

Cübbe ve abasını örtünen

Sessizliğin, ipleri çözdü

ve rezil insanları bize komşu yaptı

Nerede ilgilenenler nerede?

Hedlenin kardeşleri nerede? (Müslüman kadınların hamileri kastediliyor)

Ey Kabe'nin anahtarını taşıyanlar

ve savunucusu insanlar

Ey Kılıç Sahibi Araplar!

Gece çığlıklarına kulak verin

Aslana uyku kusurdur.

Hür insanlara yakışmaz.

Gece oklarıyla hedef alın

Ve aksayı korumaya yönelin

Göğsü barutla doldurun'¹⁹⁰

"صَمْتُكَ شَرُّ الْعَالِ" (Sessizliğin ipleri çözdü): Bu mecaz, liderin otoritesini ve gücünü metaforik bir şekilde ifade etmektedir.

"وَيْنَ الْمَعْنَى وَيْنَ؟" (Nerede ilgilenenler nerede?): Bu teşbih, liderin sözlerinin anlamsızlığını ve boşluğunu sorgulamaktadır.

"وَسَدَانَةُ الْحَرَمَيْنِ" (Kutsal mekanların hizmetçisi): Bu istiare, liderin dini ve milli sorumluluklarını metaforik bir şekilde ifade etmektedir.

"وَمَا يَنَاسِبُ الْأَحْرَارَ" (Özgürlere yakışmaz): Bu kinaye, liderin halka karşı yaptığı haksızlıkları ve zulmü dolaylı bir şekilde ifade etmektedir.

2.4. Sârût'un Şiirlerinde Ele Aldığı Konular

Abdübâsit Sârût'un şiirlerinde işlediği konular, yaşadığı toplumsal ve siyasi olayların derin izlerini taşır. Sârût'un şiirlerini incelediğimizde, belirgin bazı temaların ön plana çıktığını görürüz. Şair, şiirlerinde ağırlıklı olarak vatan, özgürlük, direniş, intikam, zulüm ve şehadet gibi kavramlara odaklanmaktadır.

2.4.1. Özgürlük ve Direniş

Abdübâsit Sârût'un şiirleri, özgürlük ve direniş temalarıyla doludur. Suriye'deki iç savaşın dehşetinden ilham alan Sârût, şiirlerinde bu zulme karşı mücadeleyi ve özgürlük için duyduğu özlemi dile getirir. Sârût, özgürlüğü sadece siyasi bir kavram olarak değil, aynı zamanda ruhani bir özgürlük olarak da görür. Bu özgürlük, zulümden ve baskıdan kurtulmayı, kendi kaderini tayin etmeyi ve insanca yaşamayı temsil eder. Sârût'un şiirleri, umutsuzluk ve çaresizlik yerine direniş ve mücadele ruhunu yansıtır. Şair, halkı esaretten kurtarmak için her türlü fedakarlığa hazır olduğunu gösterir. Bu direniş ruhu, şiirlerine ilham verici ve motive edici bir güç katar.

¹⁹⁰ Nawaf Mustafa (28 Ekim 2021), "عبد الباسط الساروت - رسالة لحكام الخليج - يا لابس الماهود", YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=Ob7GDpSkfvw>. Erişim tarihi: 09 Temmuz 2024.

2.4.2. Cesaret ve Fedekarlık

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerinde cesaret ve fedekarlık temaları yoğun bir şekilde işlenir. Şiirlerinde, direnişçilerin korkusuzca mücadele etmeleri ve özgürlük için verdikleri büyük fedekarlıklar öne çıkar. Cesaret, bireylerin zulme karşı duruşlarında ve kararlılıkla savaşmalarında kendini gösterir. Fedekarlık ise, vatan ve halk için hayatlarını feda eden kahramanların anıları üzerinden anlatılır. Sârût'un şiirleri, direnişin zor şartlarında bile moral ve motivasyon kaynağı olarak cesaret ve fedekarlık temalarını işler. Bu şiirler, okuyucuları hem duygusal hem de zihinsel olarak direnişe katılmaya teşvik eder. Cesaret ve fedekarlık, Sârût'un eserlerinde sıkça tekrarlanan ve direnişin sembolü haline gelen kavramlardır.

خذني لحوران عدرعا الأبية

عجيزا وعمان عحراك النشمية

خذني لأصلي بممص العدية

أركع بالرسن واسجد بالخالدية

خذني على الفيحاء ميدان وداريا

بشامنا الناصر وبسقبا وقدسيا

خذني على حماة حلفايا وحميدية

أسبح بالعاصي وأتوضأ بسلمية

خذني على الساحل عبجور اللاذقية

على البيضا وبانياس وعجيلة الوفية

خذني عالشهباء على الباب وجميلية

حريتان ومارع على دان الثورية

خذني على ادلب عمجل الزاوية

على جسر الشغور والريجة العطرية

يا طير غرد بلغات الحرية

غرد آزادي باللغه الكردية

‘Der'a'ya, izzetli Horan'a götür beni

Acizen ve Atman'a, hareketin kokusuna götür beni

Namaz kılabilmem için İzzetli Humus'a götür beni

Rastan'da rukuya eğilip Halidiyye'de secde edeyim

Beni Fayha meydanına ve Dareyya'ya götür

Bize zaferi bahşeden Şamımıza, Sağba ve Kudsaya'ya

Beni Hama, Hilfa ve Hamidiyye'ye götür

İsyanın içinde yüzer, gösterilerin suyundan abdest alırım

Beni Lazkiyye'ye ve güzel sahile götür

Devrimin sadık şehirleri Bayda ve Banyas'a.

Şahba'ya götür beni, cümlelerimizin kapısına

Haritan ve mer'aya, devrimin kaynağına

İdlib'e, Cebel-i Zaviye'ye (Türkmen dağı) götür beni

Cısr Şuğur'a misk kokan o yere götür beni

Ey Kuş! Özgürlüğün dillerinden şaki bize

*Azadi (Özgürlük) diyerek şaki Kürt dilinde*¹⁹⁴

2.4.3. Halkın Çektiği Acılar

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerinde, halkın çektiği acılar sıkça ele alınır. Şiirlerinde, savaşın ve baskının getirdiği zulümler, kayıplar ve trajediler anlatılır. Halkın yaşadığı yoksulluk, yerinden edilme ve şiddet deneyimleri, Sârût'un dizelerinde derin bir şekilde yansıtılır. Sârût, halkın çektiği acıları, onların sesine tercüman olarak şiirlerinde dile getirir. Şiirler, zulme uğrayan, acı çeken ve umutlarını kaybetmeyen insanların hikayelerini aktarır. Bu eserler, halkın yaşadığı derin yaraları ve dayanma gücünü gözler önüne serer. Acılar, Sârût'un şiirlerinde, direnişin ve mücadelenin temel unsurları olarak öne çıkar.

سوريا جانا رمضان، بعد رمضان العيد،

تاسع سنة يا غالبية، بينا المرار يزيد

يا شام انتي شامنا، بيك بنينا أحلامنا

الكل ظلمه سامنا، يا موت يا تشريد

‘‘Suriye, Ramazan geldi. Ramazandan sonra bayram;

Dokuzuncu yıl ey değerli, artan acılar arasında.

Ey Şam, Sen Bizim Şam'ımızsun, Seninle kurduk hayallerimizi

*Herkesin Zulmü Bizi Buldu, Ölüm Ya da Sürgün*¹⁹⁵

¹⁹⁴ askyourright.wordpress.com/يا-طير-خذي-على-وطني-سورية-للپطل-عبد-الب/.

¹⁹⁵ askyourright.wordpress.com, "سوريا جانا رمضان", <https://askyourright.wordpress.com/2019/06/09/3008/>.
Erişim tarihi: 20 Haziran 2024.

لأجل عيونك يا حمص، منقدم الارواح،

نتشابك بالأأيادي، ونداوي الجراح

طالع لجاهد يا بما طالع، ملينا بما من هالمواقع

هي حمص العدية نادت يا سامع، وين أهل النخوة وينك يا سامع

ربك يسجل لا توقف طالع، قرب النصر لا لا تراجع

“Gözlerin için ey Humus! Canlarımızı feda ederiz,

Kenetlenmiş ellerle sana tutunuyoruz, yaralarımız hafifliyor.

Ben savaşmak için gidiyorum anne, bu ızdıraplardan bıktık artık

Burası izzetli Humus'tur ey sesimi duyan.

Cesaret sahipleri nerede, Neredesin ey beni duyan?

Rabbim kaydediyor durma savaşa çık. Dönülmez zaferin kıyısından!’’¹⁹⁶

2.4.4. Kahramanların Anısına Saygı ve Vefa

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerinde, kahramanların anısına saygı ve vefa teması ön plandadır. Şiirlerinde, devrim sürecinde hayatını kaybedenlerin hatırasını yaşatır. Sârût, kahraman şehitlere duyduğu minneti ve onları unutmamanın önemini sıkça vurgular. Dizelerinde, mücadele edenlerin cesaretini ve fedakarlıklarını yüceltir. Kahramanların anısını onurlandıran şiirleri, onların verdiği mücadeleyi ve bıraktıkları mirası canlı tutar. Şiirlerinde, kaybedilenlerin boşluğunu hissettirmemek ve onların ideallerini sürdürmek amacı taşır. Sârût, kahramanların hatırasını diri tutarak, gelecek nesillere de bu vefayı aşılamaaya çalışır.

أمت شهيد يا با موت الخالدين

¹⁹⁶ askyourright.wordpress.com لأجل عيونك يا حمص

جنات الخلد يابا فيها مخلدين

‘‘Bir şehidin ölümü baba tüm yaşayanların ölümü gibidir.

Huld cennetinde baba ölümsüz olanlar (şehitler) yaşar.’’¹⁹⁷

شيوخ العشائر حنا، منريدك ترحل عنا

رجولة خلقت منا، أحرار الموت منهاهه

‘‘Aşiret liderleri hepsi bir arada...İstemiyoruz seni git başımızdan

Adamlık bizden türedi... Özgürlerimiz şehadet için yarışıyor.’’¹⁹⁸

2.4.5. Tarihe Vurgu

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerinde tarih teması, hem bireysel hem de toplumsal kimlik vurgusuyla işlenir. Bu tema, şiirlerinde tarihsel olaylara ve kahramanlıklara yapılan göndermelerle belirgin hale gelir. Şiirlerde yer alan tarih vurgusu, geçmişte yaşanan olayların bugünkü mücadeleye ilham kaynağı olması ve gelecek nesillere aktarılan bir miras olarak görülmesi açısından önemlidir.

Sârût, şiirlerinde tarihsel figürler ve olayları sıkça kullanarak bir tür kolektif hafıza oluşturur. Örneğin, "Ömer ve Ebu Bekir'in yolunda" ifadesi, İslam tarihindeki önemli şahsiyetlere yapılan bir göndermedir ve bu şahsiyetlerin cesaret ve liderlik özelliklerini çağırıştırır. Bu bağlamda, Sârût'un şiirleri, tarihsel olayların ve figürlerin bugünkü mücadelede rehberlik etmesi gerektiğini vurgular:

ويا ام الملاحم كافي دمع تنزلي

لا تحزني على الجنة أنا وهلي

بنهج عمر وابو بكر حنا نجي

¹⁹⁷ حلم الشهادة :: للليل عبد الباسط الساروت askyourright.wordpress.com

¹⁹⁸ رحل هو وكلايه والدمار إلي جابه، للبطل بلبل الثورة السورية عبد الباسط الساروت حارس نادي الكرامة ومنتخب سوريا للشباب askyourright.wordpress.com

أبد ما نركع للروس ولا نرتجي

دم السني ب "المعة" يغلي غلي

انا لو مت بجبك يا ثورة شو مشكلك

“Ey savaş meydanının anası, bu gözyaşların yeter.

Benim için üzülme çünkü cennet benim ve ailemindir.

Ömer ve ebubekir'in yolunda. İşte geliyoruz.

Asla Ruslara boyun eğmeyeceğiz zayıflamayacağız.

Maarra'daki Sünni kanı kaynıyor.

Ey devrim! Senin aşkından ölseydim ne derdim kalırdı?’’¹⁹⁹

Şiirlerinde, Suriye'nin ve İslam dünyasının tarihine yaptığı göndermelerle, okurlarını geçmişin şanlı ve mücadele dolu günlerine geri götürür. Bu tarihi bilinç, mücadele eden insanların kimliklerini güçlendirir ve direnişlerini meşrulaştırır.

Ayrıca, tarihsel olaylara yapılan vurgu, gelecekteki zafer umutlarını besler ve bu bağlamda tarih, sadece bir geçmiş değil, aynı zamanda geleceğe yönelik bir rehber olarak ele alınır.

Sârût'un şiirlerinde tarih vurgusu, aynı zamanda bir uyanış ve hatırlatma işlevi de görür. Şiirlerde, halkın tarihsel mirasını hatırlaması ve bu mirasa sahip çıkarak mücadele etmesi gerektiği sürekli olarak vurgulanır. Tarih, burada sadece geçmişte kalmış bir olgu değil, sürekli olarak yeniden yorumlanan ve bugünkü direnişin temelini oluşturan dinamik bir süreç olarak ele alınır.

وين المعنى وين؟

وهدلة أخت خولاي

¹⁹⁹ Abo Omar Aljsrey, "لك روح الثورة سكنت فواد ابن البلد... ثورة", Facebook, 10 Haziran 2019, <https://www.facebook.com/aljsrey/posts/2510285329034679/>. Erişim tarihi: 09 Temmuz 2024.

‘‘Nerede ilgilenenler nerede?’’

Hedle'nin kardeşleri nerede? (Müslüman kadınların hamileri kastediliyor)

Ey Kabe'nin anahtarını taşıyanlar

ve savunucusu insanlar',²⁰⁰

Bu açıdan, Sârût'un şiirleri, tarihsel bilinci diri tutarak ve bu bilinci direnişin temeline yerleştirerek, bir yandan geçmişe saygı duruşunda bulunur, bir yandan da geleceğe yönelik bir yol haritası çizer. Bu, şiirlerin hem estetik hem de ideolojik boyutunu derinleştirir ve onları sadece edebi eserler değil, aynı zamanda direnişin ve özgürlük mücadelesinin önemli araçları haline getirir.

2.4.6. Kudüs

Abdübâsit Sârût'un şiirlerinde Kudüs, İslam dünyasının kutsal şehri olarak hem dini hem de milli bir simge olarak önemli bir yer tutar. Şiirlerinde Kudüs'ün kutsiyeti ve tarihsel bağlamı vurgulanırken, aynı zamanda Filistin halkının direnişi ve özgürlük mücadelesi desteklenir.

Örneğin, Sârût'un Kudüs temalı şiirlerinde şehrin kutsallığı vurgulanırken, İslam dünyasının birlik ve dayanışma içinde olması gerektiği mesajı da verilir. Şiirlerinde Kudüs'ün Müslümanlar için ne kadar önemli olduğunu ve bu şehrin özgürlüğüne kavuşması gerektiğini sürekli olarak vurgular. Ayrıca, Sârût, Kudüs'ün fethi için teşvik edici bir dil kullanarak Kudüs için her müslümanın seferber olması gerektiği, işgalcilere karşı mücadele edilmesinin elzemliğini ifade eder.

Abdübâsit Sârût, Kudüs temasını, şehrin kutsallığını ve tarihsel bağlamını sürekli canlı tutar, her şiirinde atıfta bulunmaya çalışır ve Suriye'nin özgürleştirilmesinden sonra Kudüs'e yardım edilmesi gerektiğini ifade eder.

²⁰⁰ عبد الباسط الساروت - رسالة لحكام الخليج - يا لابس الماهود - Nawaf Mustafa.

شد الرحل يا زين، وشيل الكبد والراية

لثالث الحرمین، اسرج خيول الثار

شد الرحل ما عاد، تنجب شبيهك داي (داية)

ودوس الخنا بالخیل، وبعاكب البصار

واطوي الأراضی بعون، باسم البصير الحی

أرض الشری تنادیک، طیح الزبر بالنار

وأحرق نسل یأجوج، واسعر حدوم الكي

ولا تمادن السلطان، یلوك الكحل بالعار

قدس الغیارى هین، وهین القرب والخی

وأقصى المشرفین، ومسرى النبی المختار

“Atını hazırla ey yiğit

Kabzeyi (bayrağı) ve yüreğini yanına al

Üçüncü Harem'e doğru intikam atını sür

Artık gitme, atını sıkıca çek

Senin gibi yiğit bir daha doğmaz

Ve atlarla düşmanları eziyet altına al

Ve her şeyi gören el Basir'in ismi ve yardımıyla toprakları fethet

Şeref toprakları seni çağırıyor

Yak düşmanları ateşle

ve yak Ye'cüc soyunu

Ve vur nifakın atlarına

Sakın sultanla barışma

Şerefın ayıp ile lekelenir

İşte İzzetli Kudüs

İşte önümüzdeki mesafe

Şerefliğin Kudüs'ü

Seçilmiş Nebi'nin yürüyüş yolu..'²⁰¹

2.4.7. Devrim

Sârût'un şiirlerinde devrim olgusu, politik ve toplumsal değişim arzusunu, direniş ruhunu ve özgürlük mücadelesini vurgular. Bu bağlamda, şiirlerinde devrim, ideolojik bir kavram olarak öne çıkar ve genellikle şu temel unsurları içerir: direniş, adalet arayışı, zulme karşı duruş, özgürlük talebi ve toplumsal dönüşüm.

Sârût'un devrim olgusunu ele aldığı şiirlerde tarihî ve kültürel referanslar sıkça kullanılır. Suriye'nin tarihi mücadeleleri, İslam'ın erken dönem kahramanları ve Arap kimliği, devrimci hareketlerdeki ilham kaynakları olarak görülür. Bu şiirlerde geçen kahramanlık ve direniş öyküleri, genellikle Suriye'nin bağımsızlığı ve halkının özgürlüğü için verilen mücadeleyi yansıtır.

İkinci olarak, Sârût'un devrim olgusunu işlediği şiirlerdeki dil ve imgeler, direniş ruhunu ve kararlılığı vurgular. Şiirlerinde kullanılan metaforlar ve semboller, toplumsal dönüşümün derinliğini ve insanların duygusal bağlarını güçlendirir.

Üçüncü olarak, Sârût'un şiirlerinde devrim olgusu, toplumsal değişimin ve adalet arayışının bir ifadesi olarak görülür. Devrimci hareketlerin etkisiyle ortaya çıkan toplumsal haksızlıkların eleştirisi ve bu haksızlıklara karşı çıkış, Sârût'un şiirlerinin merkezinde yer alır. Devrim, halkın kendi kaderini belirleme isteği ve otoriteye karşı çıkma cesareti olarak resmedilir:

---

²⁰¹ شد الرجل يا زين // هدية من الساروت لشعب فلسطين " Saroutia,

روح الثورة سكنت فؤاد ابن البلد

ننزف شهيد ونستمر طول الأمد

من صلب الحرة تائر جديد انولد

يرضع عزة ويرضع يدوس الأسد

حنا الأسرى وحنا البحر حنا الغرق

حنا المهجرة وحنا البحر حنا الغرق

حنا السيف وحنا القلم وحنا الورق

حنا المدفع حنا الزهر حنا الحبق

ردوا عليهم ياثوار قولوا لهم

ادلب هي أم الأبطال هي قبرهم

وردوا عليهم يا ثوار قولوا لهم

ادلب هي أم الأبطال هي قبرهم

يما بركوعك وسجودك تدعي لنا

واجب علينا يا يما هي دارنا

يا هالأسد هذي ادلب لا تقترب

أرواحنا منقدمها وبلا سبب

ويا ام الملاحم كافي دمع تنزلي

لا تحزني على الجنة أنا وهلي

بنهج عمر وابو بكر حنا نجي

أبد ما نركع للروس ولا نرتجي

دم السني ب "المعرة" يغلي غلي

انا لو مت بحبك يا ثورة شو المشكلة

‘‘Devrim ruhu bu toprakların evladının yüreğini canlandırdı.

Şehit olacağız ve sonuna kadar devam edeceğiz.

Çelikten yeni bir devrim doğdu.

Onur'la beslenmiş, Esad'ı ayaklar altına alan bir devrimciden beslenmiş.

Biz göçmeniyiz, biz okyanusuz, biz boğulanlarız.

Kılıç biziz, kalem biziz, kağıt biziz.

Silah biziz, çiçek biziz, koku biziz.

Ey devrimciler onlara cevap veren ve deyin ki;

İdlib kahramanların ve mezarlarının anasıdır.

Anne rüku ve secden ile bizim için dua ediyorsun

Bu bizim asıl görevimiz anne çünkü burası bizim yurdumuz.

Ey Esad burası İdlip sakın yaklaşma.

Ruh bizimdir hesap vermeden feda ediyoruz.

Ey savaş meydanının anası, bu gözyaşların yeter.

Benim için üzülme çünkü cennet benim ve ailemindir.

Ömer ve ebubekir'in yolunda. İşte geliyoruz.

Asla Ruslara boyun eğmeyeceğiz zayıflamayacağız.

Maarra'daki Sünni kanı kaynıyor.

Ey devrim! Senin aşkından ölseydim ne derdim kalırdı?''²⁰²

2.4.8. Milli Birlik ve Beraberlik

Abdulbâsit Sârût'un şiirleri, Suriye devrimi sürecinde milli birlik ve beraberliğin önemini vurgulayan güçlü bir ses taşır. Sârût'un şiirleri, Suriye halkının ortak geçmişi ve vatan sevgisi etrafında birleşerek direniş sergilemesini anlatır. Bu temalar, şiirlerinde sıkça işlenen tarihsel ve kültürel referanslarla derinleştirilir ve okuyucuya ortak bir kimlik duygusu kazandırır.

Sârût'un milli birlik ve beraberlik teması, sadece toplumsal birlikteliği değil, aynı zamanda ortak acıları ve mücadeleleri paylaşmanın önemini de vurgular. Şiirlerindeki vatanseverlik duygusu, Suriye halkının farklılıklarını bir kenara bırakıp ortak bir amaç etrafında birleşmesini teşvik eder. Bu birlik, Sârût'un eserlerinde sosyal adalet ve eşitlik idealine de dayanır; Halkın dayanışması ve kardeşliği, adalet arayışında ortak bir çabanın ifadesidir.

Şiirlerinde kullanılan duygusal derinlik, milli birlik ve beraberlik temalarını güçlendirir. Sârût'un şiirleri, ideolojik ve toplumsal mesajları sanatsal bir dille ileterek, okuyucuya hem tarihsel hem de güncel bağlamda önemli bir perspektif sunar.

Sonuç olarak, Abdulbâsit Sârût'un şiirleri, milli birlik ve beraberlik temasını işleyerek Suriye halkının ortak değerler etrafında birleşmesini ve mücadelesini anlatır. Bu temalar, onun eserlerini sadece edebi bir yapıt olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve tarihsel bir manifest olarak da değerli kılar.

يا سلفي! ما أقبل عذرك، يلا قوم امشي بدربك

يا سني! ما أقبل عذرك، يلا قوم.. امشي بدربك

هذي الجروح تنادي، يلا نشيل سلاح

²⁰² Abo Omar Aljsrey, ثورة... ثورة، لك روح الثورة سكنت فواد ابن البلد.

جورة الشياح تنادي، ويلا نشيل سلاح

‘‘Ey Selefi! Bahaneni kabul etmiyorum

Ey Sünni! Senin de bahaneni kabul etmiyorum.

Kalk ve bu yolda yürü

Yaralarımız çağırıyor sizi... Haydi silahını doğrult’’²⁰³

Şiirlerinde Esed rejimi askerlerine de hitap eden Sârût, halk ve ordunun bir olduğunu, ordunun halka silah doğrultmasının yanlış olduğunu ifade eder.

إصحي يا حرّ الجيش، إصحي يا عربي يا سوري

عزة وكرامة عيش، وإرمني أسد الفجوري

تقتل شرفاء الأمة، عشان مجرم غدار

رد الظالم عن ظلمه، يا حامي الديار

تقتل أخاك ليش، سوري الوطن واحد

واحد شعب وجيش، أخوة العدو واحد

بيدك تقتل وتدمر، بيدك تبني وتعمر

إقضي على الاستبداد، خلي الحرية تزهر

بيدك تقتل أطفال، بيدك تحيي القلوب

حكم الظلام زال، لا بد تحيا الشعوب

الجيش والشعب ضحية، إحذروا الخوان

²⁰³ askyourright.wordpress.com لأجل عيونك يا حمص

زرعوا الطائفية، شتتوا الاخوان

كلمة وآخر كلام، للجيش وللحكام

الجيش يحمي الشعوب، والحر ما ينضام

“Uyanın ordunun özgür adamları

Uyanın Araplar Uyanın Suriyeliler

Onurlu ve Şerefli yaşayın

Kural tanımaz Esed'den kurtulun

Ümmetin şereflielerini öldürüyorsunuz

Gaddar bir mücrim için

Zalimin zulmünden dönün

Ey Vatanın koruyucuları

Ellerinle kardeşini öldürüyorsun, neden?

Oysa Suriyelilerin vatani birdir.

Suriyeliler ve Ordu tek

karşımızdaki düşmanda tek

Elinle öldürür ve yok edersin

Yine elinle inşa eder ve yeniden kurarsın

Kaldırın zulmü ortadan

Özgürlük yeşersin

Ordu ve halk mağdur

Hainlere dikkat edin

Mezhepçiliği ektiler

Kardeşliği dağıttular.

Cümlelerimin son sözü

Lider ve hükmedenler için

Ordu halkı korur

Özgür insanlara adaletsizlik yapılmaz',²⁰⁴

Sârût, şiirlerinde aşiret liderlerine derin bir saygı ve minnet ifadesiyle hitap eder. Bu, aşiret liderlerinin toplum içindeki önemini vurgular ve onların liderlik vasıflarını öne çıkarır. Şiirlerinde aşiret liderlerine yönelik destek ve teşvik ifadeleri kullanan Sârût, bu ifadelerle liderlerin toplum içindeki rolünü güçlendirir ve onları topluluğun birleştirici unsuru olarak tasvir eder:

شیوخ العشائر حنا، منریك ترحل عنا

رجولة خلقت منا، أحرار الموت منها به

ارحل عن عرب عقيدات، قوم النخوة وقوم الذات

ما نبغى تحكمننا ساعات، للظالم نقص رقابه

ارحل عن عرب النعيم، قوم ما نرضى بالضميم

سوى شعبه جراثيم، ملعون هو وخطابه

من بني خالد ارحل، قوم إلي عنك ما يسأل

لو الموت علينا أقبل، حنا للموت طلابه

ارحل عن عرب الفاعوري، عرب مأصل الجذور

إنت العميل المأجور، من إيران ومن أذنا به

---

²⁰⁴ ماتت قلوب الجيش, homsrevolution.wordpress.com

ارحل عن عرب التركي، قوم يفعل ما يحكي

لو تموت ولو تبكي، إنت للبين غرابه

ارحل عن عربان سُتْر، قوم النشامي الي تحرر

على الظالم الله أكبر، على قتله وعلى إرهابه

ارحل عن بني عز، تحسأ، عرب العز وعرب المبدأ

زعماء تقوله اهدأ، هو يكشر عن أنيابه

‘‘Aşiret liderleri hepsi bir arada. İstemiyoruz seni git başımızdan

Adamlık bizden türedi. Özgürlerimiz şehadet için yarışıyor.

Akida Arapları diyor ki git başımızdan. Onlar şeref ve haysiyet sahibi bir kavim

Birkaç saat olsa dahi başımızda olma. Zalimlerin boynunu keseriz

Naim Arapları da istemiyor seni. Onlar haksızlığa gelemeyen bir kavim

Halkına mikrop bulaştırıyorsun. Sen ve nutukların lanetli

Halidoğulları Arapları da istemiyor seni.

Öyle bir kavim ki yanındakiler dahi sorgulamaz onları

Ucunda bize ölümün dokunması olsa da. İşte burada ölüm aşıkları

Faur Arapları da istemiyor seni. Arapların kök kaynağı onlar

Sen ise kiralık bir amelesin. İran ve zulüm ortaklarının uşağısın

Türki Araplar da istemiyor seni. Onlar ki laf değil icraat insanları

Ağlasan da ölsem de. Senin kafan bize yabancı

Şemmar Arapları istemiyor seni. Onlar ki özgürlüğe yürüyen insanlar

Zalimin zulmüne karşı. Allahu Ekber, Allahu Ekber

Beni İzz Arapları da istemiyor seni, yazıklar olsun sana...

Onlar ki prensip ve ilke sahibi Araplar

Liderleri diyor ki sana; Ağır ol. O ise dişlerini gösteriyor ²⁰⁵

2.4.9. Arap Liderlerine Sitem ve Halk Devrimlerine Destek

Sârût'un şiirlerinde Arap liderlerine duyulan umut ve onlardan beklenen yardım ve destek beklentileri sıkça vurgulanır. Liderlerin, Arap halklarının refahı ve onurunu korumaları gerektiği mesajı ön plandadır. Bu eleştiriler genellikle halkların yaşadığı zorluklara, adaletsizliklere ve yönetim hatalarına dikkat çeker ve daha iyi bir yönetim talep eder. Bu temalar, Sârût'un siyasi ve sosyal bilincini yansıtan ve Arap dünyasındaki liderlik anlayışı üzerine derinlemesine düşünmeye sevk eden önemli unsurlardır.

ندري طواغيت العرب

ناموسهم شهوة وطرب

نسيوا إذا الشعب انقلب

ما عاد سيف يفيد

جتنا الجزائر ثائرة

بيها الحرائر سائرة

خرطوم صاحت حاضرة

ونقوم إيد بإيد

ويعون ربك يا مصر

تردين طاغوت العصر

---

²⁰⁵ askyourright.wordpress.com, للبطل بلبل الثورة السورية عبد الباسط الساروت حارس نادي الكرامة ومنتخب سوريا للشباب.

من غيرك حزام الظهر

ودها المغول تبید

ثورتنا هذي كاشفة

سوريا ظلّي واقفة

رغم الجروح النازفة

لا بد يلقي العيد

“Arap Tağutlarını tanıyoruz

Onların namusu, şehvet ve eğlence

Unuttular ki Halk galip gelince

Artık Kılıç fayda etmez

Cezayir Devrim halinde

Orada özgürler yürüüyor

Hartum da "Hazırım" diye bağırdı

Kalkacağız el ele

Rabbinin Yardımınla Ey Mısır

Asrın Tağutunu geri çevireceksin

Senden başka kim olabilir ki

Asrın Moğollarının yok etmek istediği?

Devrimimiz ortada ışılıyor

Suriye, Ayakta kal

Akan yaralara rağmen

*Mutlaka bayram gelecek'*²⁰⁶

Abdulbâsit Sârût'un şiirlerinde Hicaz Arap yöneticilerine yönelik özel bir eleştirisi vardır. Hicaz, İslam'ın doğduğu yer olarak kutsal bir konuma sahiptir ve bu coğrafyanın yöneticileri genellikle İslam dünyasında sembolik ve dini bir otorite olarak görülür. Sârût'un şiirlerinde bu yöneticilere yönelik eleştiriler, hem siyasi hem de dini otoriteye karşı duruşunu ve adalet arayışını yansıtır.

Sârût'un eleştirel bakış açısı, Hicaz'daki yöneticilerin, Filistin'de yaşanan işgal ve zulme sessiz kalma politikalarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkar. Şiirlerinde bu yöneticilerin Filistin hususunda toplumu tatmin etmeyen tepkilerini eleştirir. Bu eleştiriler, Sârût'un şiirlerinin politik ve toplumsal bağlamında önemli bir yer tutar.

Sârût'un dini referansları ve sembolleri kullanarak Hicaz'daki yöneticilere yönelik eleştirisi, İslam'ın özünde yer alan adalet ve merhamet ilkelerine vurgu yapar. Şair, dini metinlerden aldığı ilhamla, İslam'ın adalet ve eşitlik vurgusunu savunurken, Hicaz'daki yöneticilerin bu idealleri ihlal ettiğini dile getirir:

يا لابس الماهود

وبشت العبا والصاي

صمتك شرع العكال

وخلى الأراذل جار

وين المعنى وين؟

وهدلة أخت خولاي

وسدانة الحرمين

وأهل الحمى الأبرار

²⁰⁶ askyourright.wordpress.com سوريا جانا رمضان بعد رمضان العيد

عرباء يا أهل السيف

أسهب هجيع الفاي

ونوم المصور قصور

وما يناسب الأحرار

صوب سهام الليل

واقصد حمى أقصاي

واملاً الحظن بارود

وخلق عدل سنجار

‘‘Ey (Hicaz) kumaşı giyinen

Cübbe ve abasını örtünen

Sessizliğin, ipleri çözdü

ve rezil insanları bize komşu yaptı

Nerede ilgilenenler nerede?

Hedlenin kardeşleri nerede? (Müslüman kadınların hamileri kastediliyor)

Ey Kabe'nin anahtarını taşıyanlar

ve savunucusu insanlar

Ey Kılıç Sahibi Araplar!

Gece çığlıklarına kulak verin

Aslana uyku kusurdur.

Hür insanlara yakışmaz.

Gece oklarıyla hedef alın

Ve aksayı korumaya yönelin

*Göğsü barutla doldurun*²⁰⁷

2.5. Sârût'un Direniş Edebiyatındaki Yeri

Abdübâsit Sârût, Suriye devriminin en tanınmış figürlerinden biri olarak, sahada verdiği mücadelenin yanı sıra şiirleriyle de devrime önemli katkılarda bulunmuştur. Şiirleri, devrimci hareketin hem sanatsal hem de ideolojik anlamda şekillenmesine ve güçlenmesine yardımcı olmuştur. Sârût'un şiirleri, devrimci mücadeleyi estetik bir dil ile ifade ederken, aynı zamanda halkın moralini ve dayanıklılığını artırma amacını da taşır. Bu bölümde, Sârût'un şiirlerinin Suriye devrimine yaptığı katkılar ele alınacaktır.

2.5.1. Şiirlerin Halk Üzerindeki Etkisi

Abdübâsit Sârût'un şiirleri, Suriye halkının devrim sürecinde moral ve motivasyon kaynağı olmuştur. Şiirlerinde vurguladığı kahramanlık, umut, şehitlik ve dayanışma temaları, halkın psikolojik olarak güçlü kalmasına yardımcı olmuştur.

Sârût'un şiirleri, Suriye devrimcileri için bir motivasyon kaynağı olmuştur. Şiirlerinde sıkça cesaret ve fedakarlık temalarına yer vererek, devrimcilerin moralini yüksek tutmayı başarmıştır. Özellikle zor zamanlarda, Sârût'un güçlü ve etkileyici dili, devrimcilerin direniş azmini ve kararlılığını pekiştirmiştir. Şiirler, devrimcilerin birbirleriyle olan bağlarını kuvvetlendirmiş ve ortak bir amaç etrafında birleşmelerini sağlamıştır.

Birlik ve dayanışma temaları, halkın birlikte hareket etmesinin önemini sürekli olarak vurgulamıştır. Bu da toplumsal direnişin güçlenmesine ve yayılmasına katkı sağlamıştır. Sârût'un şiirleri, halkın birbirine kenetlenmesini ve direnişi daha güçlü bir şekilde sürdürmesini sağlamıştır.

Tarihsel ve kültürel referanslarla dolu olan şiirleri, halkın geçmişle bağ kurmasını ve devrimci bilincin köklü bir tarihsel temele dayandığını anlamasını sağlamıştır. Bu sayede, direnişin sadece güncel bir mücadele değil, aynı zamanda tarihsel bir devamlılık olduğu mesajı verilmiştir.

---

²⁰⁷ Nawaf Mustafa, رسالة لحكام الخليج - يا لابس الماهود .

Sârût'un lirik ve etkileyici dili, halkla güçlü bir duygusal bağ kurmuş ve halkın devrimle duygusal olarak bütünleşmesini sağlamıştır. Estetik açıdan zengin bir dille yazılan şiirler, halkın duygusal dünyasına hitap ederek, devrimci harekete olan bağlılıklarını artırmıştır.

Devrimci sloganlar ve net mesajlar içeren şiirleri, halkın devrimci harekete olan bağlılığını güçlendirmiştir. Bu sloganlar, kitlelerin kolayca benimseyebileceği ve yayabileceği ifadeler olarak kullanılmış, halkın bilinçlenmesini sağlamıştır.

Sonuç olarak, Abdalbâsit Sârût'un şiirleri, Suriye halkı üzerinde derin ve kalıcı bir etki bırakmıştır. Şiirleri, sadece sanat eseri olmanın ötesinde, Suriye devriminin ideolojik ve duygusal dinamiklerine önemli katkılar sağlayan güçlü propaganda araçları olmuştur.

2.5.1.1. Moral ve Motivasyon

Abdalbâsit Sârût'un şiirleri, Suriye devrimi sırasında halkın moral ve motivasyonunu artırmada önemli bir etkiye sahiptir. Şiirlerinde işlenen kahramanlık ve şehitlik temaları, direnişin kutsallığını vurgulayarak insanların mücadeleye olan inançlarını güçlendirmiştir. Bu şiirler, halkın zorluklar karşısında umutlarını kaybetmemesine ve yeniden doğuşa inanmasına yardımcı olmuştur.

Sârût'un şiirlerinde sıkça görülen umut teması, halkın geleceğe dair olumlu beklentilerini diri tutmuş ve mücadele azmini beslemiştir. Dayanışma ve birlik çağrıları, toplumun birlikte hareket etmesini teşvik ederek moral desteği sağlamış ve toplumsal dayanışmayı pekiştirmiştir.

Bu şiirler, direnişin meşruiyetini vurgulayarak halkın mücadeleye olan güvenini artırmış ve adalet, özgürlük gibi evrensel değerlere atıfta bulunarak direnişin haklılığını hatırlatmıştır. Sârût'un şiirleri, halkın duygusal dünyasında derin izler bırakmış ve devrimci ruhun canlı kalmasına katkıda bulunmuştur.

ثورتنا هذي كاشفة

سوريا ظلي واقفة

رغم الجروح النازفة

‘‘Devrimimiz ortada ışıldıyor

Suriye, Ayakta kal

Akan yaralara rağmen

Mutlaka bayram gelecek’’²⁰⁸

2.5.1.2. Kimlik ve Birlik

Abdubâsit Sârût'un şiirleri, kimlik ve birlik temalarını güçlü bir şekilde işler. şiirlerinde, Suriye halkının kültürel ve ulusal kimliğine vurgu yaparak, onların kendilerini ve tarihlerini hatırlamalarını sağlamıştır. Bu kimlik vurgusu, halkın ortak değerler etrafında birleşmesine ve birlikte hareket etmesine yardımcı olmuştur.

Sârût, şiirlerinde sıkça birlik ve dayanışma çağrısında bulunarak, halkın bölünmeden, tek vücut halinde mücadele etmesini teşvik etmiştir. Ortak bir amaç uğruna birlikte hareket etmenin önemini vurgulayan bu şiirler, devrimci hareketin gücünü artırmıştır.

الجيش والشعب ضحية، إحدروا الخوان

زرعوا الطائفية، شتتوا الاخوان

كلمة وآخر كلام، للجيش وللحكام

الجيش يحمي الشعوب والحر ما ينضام

‘‘Ordu ve halk mağdur. Hainlere dikkat edin

Mezhepçiliği ektiler. Kardeşliği dağıttular.

Cümlelerimin son sözü. Lider ve hükmedenler için

Ordu halkı korur. Özgür insanlara adaletsizlik yapılmaz.’’²⁰⁹

²⁰⁸ askyourright.wordpress.com سوريا جانا رمضان بعد رمضان العيد

²⁰⁹ homsrevolution.wordpress.com ماتت قلوب الجيش

Şiirler, bireysel ve toplumsal kimliği harmanlayarak, bireylerin kendilerini daha geniş bir topluluğun parçası olarak hissetmelerine neden olmuştur. Bu şekilde, bireylerin kişisel fedakarlıklarının daha büyük bir anlam kazandığını hissetmeleri sağlanmıştır. Sârût'un şiirleri, kimlik ve birlik temaları üzerinden halkın moralini yüksek tutmuş ve direnişin sürekliliğini sağlamıştır.

2.5.1.3. Direnişin Sesi ve Sembolü

Abdübâsit Sârût'un şiirleri, "*direnişin sesi ve sembolü*" olarak önemli bir rol oynar. Şiirlerinde, Suriye halkının özgürlük mücadelesini ve baskıya karşı direnişini güçlü bir şekilde ifade etmiştir. Sârût'un şiirleri, direniş hareketinin sesi haline gelmiş, insanların duygularını ve isteklerini dile getirmiştir.

Bu şiirler, direnişin sembolü olarak halkın kararlılığını ve cesaretini yansıtmıştır. Sârût, şiirlerinde rejime karşı çıkan ve adalet arayışında olan insanların kahramanlıklarını anlatmıştır. Şiirleri, direnişin moral kaynağı olmuş ve insanların mücadele azmini pekiştirmiştir.

Sârût'un şiirleri, direnişin ruhunu ve ideallerini temsil ederek, halkın bir araya gelmesini ve birlikte hareket etmesini sağlamıştır. Bu şiirler, direnişin sesi ve sembolü olarak, özgürlük arayışının ve adalet mücadelesinin simgesi haline gelmiştir.

2.5.2. Devrim Edebiyatına Katkısı

Sârût'un şiirleri, Suriye devrim edebiyatının önemli bir parçası olarak kabul edilir. Onun sanatsal üretimi, devrimci hareketin ideolojik ve estetik anlamda şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

2.5.2.1. Sanatsal Değer

Sârût'un şiirlerinde sanatsal değeri, onun şiirlerinde kullandığı dilin estetik niteliği ve yapılandırma biçimlerinden kaynaklanır. Şiirlerinde klasik Arap şiir geleneğinden izler taşırken, aynı zamanda modern bir anlatım dili benimsemiştir. Bu bağlamda, Sârût'un şiirleri, tarihsel ve kültürel bağlamları modern bir şekilde harmanlayan bir üsluba sahiptir.

Sârût'un şiirlerinde kullanılan metaforlar, semboller ve imgeler, hem tarihsel hem de kültürel bağlamda derin bir anlam taşır. Bu öğeler, okuyucuya yalnızca bir haz sunmakla

kalmaz, aynı zamanda şiirin arka planında yatan ideolojik mesajları da güçlendirir. Örneğin, savaş ve direniş temalarını işlediği şiirlerinde, bu kavramları güçlü ve etkileyici bir şekilde betimleyerek, halkın duygusal ve ruhsal dünyasına hitap eder.

Sârût'un şiirleri, bireysel ve toplumsal duyguları yansıtma konusunda da büyük bir yetkinliğe sahiptir. Devrim sürecinde yaşanan acı, umut ve direniş duyguları, onun şiirlerinde derin bir şekilde işlenir. Bu duygusal derinlik, şiirlerin sadece estetik bir değer taşımakla kalmayıp, aynı zamanda devrimci mücadelenin ruhunu da yansıttığını gösterir.

2.5.2.2. İdeolojik Derinlik

Sârût'un şiirlerinde ideolojik derinlik, Suriye devriminin temel değerlerini ve hedeflerini ifade etme biçiminde kendini gösterir. Şiirlerinde, özgürlük, adalet ve direniş gibi kavramlar ön plana çıkar.

Sârût'un şiirleri, Suriye devriminin ideolojik temellerini ve hedeflerini yansıtır. Onun eserleri, halkın özgürlük mücadelesini, baskılara karşı direnişini ve adalet arayışını sanat aracılığıyla ifade eder. Bu bağlamda, şiirleri devrimci ideolojilerin yayılmasına ve güçlenmesine katkıda bulunur.

Sârût'un şiirleri, Suriye halkının tarihsel ve kültürel kimliğini ön planda tutar. Tarihsel olaylar, kahramanlık öyküleri ve kültürel semboller, onun şiirlerinde sıklıkla işlenir. Bu öğeler, halkın devrimci kimliğini pekiştiren ve kültürel belleği canlı tutan unsurlar olarak işlev görür.

2.5.3. Propagandist Unsurlar

Abdulbâsit Sârût'un şiirleri, Suriye devrimi sırasında önemli bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu şiirler, devrimci hareketin yayılmasını sağlamak, halkın moralini yüksek tutmak ve direniş bilincini pekiştirmek amacıyla yazılmıştır. Sârût, şiirlerinde devrimci ideolojiyi ve direniş ruhunu estetik bir dille işleyerek, sanatın gücünü halkın mücadelesine katkıda bulunmak için kullanmıştır.

2.5.3.1. Şehitlik Vurgusu

Sârût'un şiirlerinde sıkça rastlanan kahramanlık ve şehitlik temaları, direnişin meşruiyetini ve halkın mücadelesinin kutsallığını vurgular. Şehitlerin fedakarlıkları ve

kahramanlıkları, direnişçilere moral ve motivasyon kaynağı olur. Sârût şiirlerinde, şehitlerin ölümsüzlüğü ve onların cesaretinin gelecek nesillere ilham kaynağı olduğuna değinir.

على حمصنا يابا تدمع العين

محلا الشهادة يابا بدريا ماشيين

أمت شهيد يابا موت الخالدين

جنات الخلد يابا فيها مخلدين

‘‘Humus yollarına gözyaşlarım akar baba

Şehadetin yolu baba, önümüzde yürüyenlerin yolu.

Bir şehidin ölümü baba tüm yaşayanların ölümü gibidir.

Huld cennetinde baba ölümsüz olanlar (şehitler) yaşar.’’²¹⁰

2.5.3.2. Umut ve Yeniden Doğuş

Sârût'un şiirlerinde umut ve yeniden doğuş temaları da önemli bir yer tutar. Sârût'un şiirlerinde umut ve yeniden doğuş temaları, özellikle propaganda amacı güdülerek güçlü bir şekilde işlenmiştir. Bu temalar, halkı motive etmek, moral vermek ve direnme azmini pekiştirmek için kullanılmıştır. Şiirlerde özgürlüğün kazanılması için umudun ve inancın korunması gerektiği vurgulanır. Bu, halkı mücadeleye teşvik etmek için güçlü bir motivasyon aracı olarak kullanılır. Şiirlerinde her zorluğun ardından bir yeniden doğuşun geleceği mesajı verir. Bu, halkın moralini yüksek tutmak için etkili bir yöntemdir. Gelecekte daha iyi günlerin geleceğine olan inanç, halkın mevcut zorluklara göğüs germesi için cesaret verir. Nitekim geçmişin acılarının ardından yeni bir başlangıcın mümkün olduğu düşüncesi, mücadele azmini artırır. Devrimin zorluklarına rağmen, halkın zaferine olan inancı ve geleceğe dair umutları şiirlerinde sıkça dile getirilir. Bu, halkın moralini yüksek tutmak ve direnişin devamlılığını sağlamak için stratejik bir unsurdur.

²¹⁰ askyourright.wordpress.com حلم الشهادة :: للبلبل عبد الباسط الساروت

ثورة كرامة يا با رح نحمي الدين

رح ندفن استبداده ونحیی الملايين

العار علينا يا با نركع للعين

نرضى بالذل يا با نخسر الدين

‘Devrimin şerefini ve İslam'ın sancağını koruyacağız baba.

Onun zulmünü gömeceğiz ve milyonları selamlayacağız.’²¹¹

2.5.3.3. Tarihsel ve Kültürel Bağlantılar

Sârût, şiirlerinde tarihsel ve kültürel referanslar kullanarak, direnişi daha geniş bir bağlama oturtur. Şair, okuyucularının geçmişle olan bağlarını güçlendirmek ve milli bilinci pekiştirmek için tarihsel olaylar ve kültürel öğeleri şiirlerinde sıkça kullanır. Sârût'un şiirlerinde, Devrim uğruna can veren yerel kahramanlar ve önemli olaylar sıkça anılır. Bu kahramanlar, özgürlük ve direniş mücadelesinin sembolleri olarak sunulur ve onların fedakarlıkları okuyuculara örnek gösterilir. Örneğin, Humus şehitlerinin isimleri ve başarıları vurgulanarak, milli gurur ve birlik duygusu pekiştirilir. Sârût, kültürel miras ve gelenekleri şiirlerinde kullanarak, halkın kültürel kimliğini ve köklerini hatırlatır. Bu, okuyucuların kendi kültürel değerlerine olan bağlılıklarını artırır ve milli bilincin güçlenmesine katkıda bulunur. Geleneksel değerler, şiirlerde olumlu bir şekilde sunulur, modern mücadelelerin köklü bir geçmişe dayandığı mesajı verilir. Tarihsel kahramanlar ve kültürel simgeler, halkın kimliğini ve kolektif bilincini pekiştiren unsurlar olarak şiirlerinde yer alır. Bu, direnişin sadece bugünkü mücadele değil, tarihsel bir devamlılık ve kültürel bir miras olduğu mesajını verir.

ويا ام الملاحم كافي دمع تنزلي

لا تحزني على الجنة أنا وهلي

²¹¹ حلم الشهادة :: للبلبل عبد الباسط الساروت askyourright.wordpress.com

بنهج عمر وابو بكر حنا نجي

أبد ما نركع للروس ولا نرتجي

‘‘Ey savaş meydanının anası, bu gözyaşların yeter.

Benim için üzülme çünkü cennet benim ve ailemindir.

Ömer ve Ebubekir'in yolunda. İşte geliyoruz.

Asla Ruslara boyun eğmeyeceğiz zayıflamayacağız.’’²¹²

2.5.3.4. Duygusal ve Sade Dil

Sârût'un şiirlerinde sade dil olarak yerel ammice lehçesi kullanımı, halkın geniş kesimlerine ulaşmayı amaçlar. Karmaşık dil yapılarından kaçınarak, şiirlerini herkesin anlayabileceği bir dilde yazar. Bu, mesajlarının etkili bir şekilde iletilmesini sağlar. Yerel dil kullanımı, okuyucularla kültürel bir bağ kurar. Sârût, okuyucularının kendi kültürlerinden ve yaşamlarından unsurları şiirlerinde kullanarak, onların duygusal ve kültürel dünyalarına hitap eder. Bu, şiirlerinin daha içten ve samimi algılanmasını sağlar. Yerel dil, kimlik ve aidiyet duygularını pekiştirir. Sârût, yerel dili kullanarak okuyucularına kim olduklarını ve nereden geldiklerini hatırlatır. Bu, okuyucuların milli bilinç ve birlik duygularını güçlendirir. Sade ve yerel dil, mesajın gücünü artırır. Sârût'un özgürlük ve direniş mesajları, sade ve anlaşılır bir dille ifade edildiğinde, okuyucular üzerinde daha güçlü bir etki bırakır. Şiirlerinde kullanılan sade ve yerel dil ile duygusal üslup, toplumsal bilinci artırır. Sârût, halkın zalimlere karşı bilinçlenmesini ve örgütlenmesini teşvik eder. Bu, şiirlerinin toplumsal değişim ve dönüşüm için bir araç olmasını sağlar. Sârût, şiirlerinde sade ve yerel dili kullanarak, halkın sesi olur. Onların duygularını, düşüncelerini ve arzularını dile getirir. Bu, şiirlerinin halk tarafından benimsenmesini ve desteklenmesini sağlar.

حنا الأسرى وحنا البحر حنا الغرق

²¹² Abo Omar Aljsrey, ثورة... البلاد، فواد ابن البلاد.

حنا المهجرة وحنا البحر حنا الغرق

حنا السيف وحنا القلم وحنا الورق

حنا المدفع حنا الزهر حنا الحبق

ردوا عليهم ياثوار قولوا لهم

ادلب هي أم الأبطال هي قبرهم

‘Biz esirleriz, biz okyanusuz, biz boğulanlarız.

Kılıç biziz, kalem biziz, kagıt biziz.

Silah biziz, çiçek biziz, koku biziz.

Ey devrimciler onlara cevap veren ve deyin ki;

*İdlib kahramanların ve mezarlarının anasıdır.*²¹³

2.5.3.5. Birlik ve Dayanışma Çağrısı

Sârût'un şiirlerinde birlik ve dayanışma çağrısı da önemli bir yer tutar. Halkın birlikte hareket etmesi, dayanışma içinde olması ve tek bir vücut gibi hareket etmesi gerektiği mesajı, şiirlerinin ana temalarından biridir. Abdalbâsit Sârût'un şiirlerinde sıkça vurgulanan birlik ve dayanışma, şairin genel temalarının ana unsurlarından biridir. Bu temalar, halkı ortak bir amaç etrafında toplanmaya ve zulme karşı birlikte mücadele etmeye teşvik eder. Sârût'un şiirlerinde ortak amaç ve hedeflerin vurgulanması, birlik ve dayanışma çağrısının merkezindedir. Şair, halkın ortak bir hedef doğrultusunda hareket etmesini savunur ve bu hedeflere ulaşmak için birlikte çalışmanın önemini vurgular. Şiirlerinde, zulme karşı birlikte direnmenin gerekliliğini sıkça vurgular. Sârût, halkın zalimlere karşı birleşmesini ve birlikte hareket etmesini savunur. Bu, propaganda açısından güçlü bir mesajdır çünkü bireylerin yalnız başına mücadele etmek yerine kolektif bir güç

²¹³ Abo Omar Aljsrey, ثورة... ثورة، سكنت فواد ابن البلد.

olarak hareket etmelerini teşvik eder. Bu, devrimci hareketin güçlenmesi ve başarısı için kritik bir unsurdur.

حبك منحوت بدمي

ما تهمني الجروح

يا سلفي ما أقبل عذرك

يلا قوم امشي بدريك

يا سني ما أقبل عذرك

يلا قوم.. امشي بدريك

‘‘Sevgin kanıma işlenmiş! Yaralar umurumda değil.

Kalk ve bu yolda yürü! Ey Selefî! Bahaneni kabul etmiyorum.

Ey Sünnî! Senin de bahaneni kabul etmiyorum. Kalk ve bu yolda yürü!

Yaralarımız çağırıyor sizi. Haydi silahını doğrult!’’²¹⁴

2.5.3.6. Doğrudan Mesajlar ve Sloganlar

Sârût'un şiirlerinde, doğrudan mesajlar ve sloganlar da yer alır. Bu mesajlar, devrimci hareketin hedeflerini ve taleplerini net bir şekilde ortaya koyar. Sloganlar, kitlelerin kolayca benimseyebileceği ve yayabileceği ifadeler olarak kullanılır.

شيوخ العشائر حنا ... منريدك ترحل عنا

رجولة خلقت منا ... أحرار الموت منهاهه

ارحل عن عرب عقيدات ... قوم النخوة وقوم الذات

²¹⁴ لأجل عيونك يا حمص askyourright.wordpress.com

ما نبغى تحكمننا ساعات ... للظالم نقص رقابه

ارحل عن عرب النعيم ... قوم ما نرضى بالضيم

سوّى شعبه جرائم ... ملعون هو وخطابه

“Aşiret liderleri hepsi bir arada... İstemiyoruz seni git başımızdan

Adamlık bizden türedi... Özgürlerimiz şhadet için yarışıyor

Akida Arapları diyor ki başımızdan... Onlar şeref ve haysiyet sahibi bir kavim

Birkaç saat olsa dahi başımızda olma... Zalimlerin boynunu keseriz

Naim Arapları da istemiyor seni... Onlar haksızlığa gelemeyen bir kavim

Halkına mikrop bulaştırıyorsun... Sen ve nutukların lanetli’’²¹⁵

الحرية مطلب هالناس.. حمص ودرعا وبانياس

والكرامة ما بتنداس.. ويلي بيقتل شعبو خاين

ارحل عنا يا جبان.. يا عميلاً لـ إيران

“Özgürlük insanların isteğidir. Humus, Dera ve Banyas

Onur ayaklar altına alınmaz. Halkını öldüren haindir

Bizden uzaklaş ey korkak. Ey İran’ın ajanı!’’²¹⁶

2.5.3.7. Bestelenmiş Şiirler

Abdulgâsîr Sârût'un şiirlerini bir propaganda aracı olarak bestelemesi ve ritmik bir melodiyle okuması, onun direniş mücadelesine olan katkısını ve etkisini önemli ölçüde

²¹⁵ askyourright.wordpress.com, الحرة مطلب هالناس.. حمص ودرعا وبانياس، للبطل بلبل الثورة السورية عبد الباسط الساروت حارس نادي الكرامة ومنتخب سوريا للشباب.

²¹⁶ askyourright.wordpress.com, "الساروت حانن لحرية حانن في جمعة",
https://askyourright.wordpress.com/2012/06/11/حانن-للحرية-للبطال-عبد-الباسط-الساروت/. Erişim tarihi: 09 Temmuz 2024.

artırmıştır. Bu, onun mesajlarını geniş kitlelere ulaştırmada etkili bir yöntem olarak öne çıkmıştır. Şiir ve müziğin birleşimi, mesajları daha etkileyici ve akılda kalıcı hale getirir.²¹⁷

Sârût'un şiirlerini besteleyip melodiyle okuması, duygusal ve zihinsel olarak daha derin bir etki yaratmıştır. Bestelenmiş şiirler, direnişçilerin moralini yükseltmek ve motivasyonlarını artırmak için kullanılmıştır. Müziğin ve şiirin duygusal gücü, insanların mücadele azmini körükler. Melodik ve ritmik şiirler, geleneksel konuşmalardan veya yazılı metinlerden daha geniş kitlelere ulaşabilir.²¹⁸

Sârût'un bu yöntemle daha fazla insana hitap edebilmesi, direnişin yayılmasına katkı sağlamıştır. Şiirlerin müzikle birleşmesi, insanların bu şiirleri daha kolay ezberlemesini ve paylaşmasını sağlar. Bu da mesajların hızla yayılmasına yardımcı olur. Sârût'un müzikle birleşmiş şiirleri, onun direnişin simgesi haline gelmesine yardımcı olmuştur. Bu şiirler, direnişin ruhunu ve amacını somutlaştırarak, insanların hafızasında kalıcı bir yer edinmiştir. Sârût'un eserleri, direnişin kültürel bir unsuru haline gelmiş ve direnişçilerin kimliğini ve dayanışmasını pekiştirmiştir. Melodik şiirler, dinleyicilerle duygusal bir bağ kurar. Bu, insanların direnişe olan bağlılıklarını ve inançlarını güçlendirir. Müziğin ve şiirin birleşimi, insanların psikolojik olarak zor zamanlarda dayanma gücünü artırır. Sârût'un şiirleri, direnişçilerin moral kaynağı olmuştur. Sârût'un müzikle harmanlanmış şiirleri, sadece yerel değil, uluslararası alanda da dikkat çekmiştir. Bu, dünya kamuoyunun Suriye'deki duruma olan ilgisini artırmıştır.

Sârût'un eserleri, medya ve sosyal medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmış ve direnişin sesi olmuştur. Abdalbâsit Sârût'un şiirlerini bestelemesi ve ritmik bir melodiyle okuması, onun mesajlarını güçlendirerek direniş mücadelesine büyük katkı sağlamıştır. Bu yöntem, onun mesajlarını daha etkili bir şekilde iletmesine ve geniş kitlelere ulaştırmasına yardımcı olmuştur.²¹⁹

---

²¹⁷ OS (5 Şubat 2015), "Abdel Basset Sarout and Homs's beseiged rebels, beautiful song | Homs, Syria," (Video), erişim tarihi 20 Temmuz 2024, https://youtu.be/KFkyPnVD_pE. Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024.

²¹⁸ Abd al-Basit Sarout Memoirs (16 Tem 2019) Abd al-Basit Sarout - Revolution II English Subtitles (عبد الباسط الساروت ثورة مع كلمات الانجليزي (Video) <https://youtu.be/xOsFnI3uMrY> Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024.

²¹⁹ Abd al-Basit Sarout Memoirs (16 Temmuz 2019), "Abd al-Basit Sarout II For the Sake of Your Eyes O Homs! II لاجل عيونك يا حمص مع كلمات الانجليزي (Video), https://youtu.be/dLc_oFKrgpQ. Erişim tarihi: 20 Temmuz 2024.

Abdulbâsit Sârût'un şiirleri, devrimci hareketin bir parçası olarak, halkın direniş bilincini pekiştiren, moral ve motivasyon sağlayan güçlü propagandist unsurlar taşır. Şiirlerinde kahramanlık ve şehitlik, umut ve yeniden doğuş, tarihsel ve kültürel bağlantılar, duygusal ve sade dil, birlik ve dayanışma çağrısı, doğrudan mesajlar ve sloganlar gibi temaları işleyerek, halkın devrimci harekete olan bağlılığını artırmayı başarmıştır.²²⁰ Bu şiirler, sadece bir sanat eseri olmanın ötesinde, Suriye devriminin ideolojik ve duygusal dinamiklerine önemli katkılarda bulunmuştur.

---

²²⁰ MMC المركز الإعلامي العام (13 Haziran 2019), "يا إدلب جودي ونادي الشهيد عبد الباسط الساروت" (Video), <https://youtu.be/NYzCeRxq6ds>.

SONUÇ

Bu tezde, Arap Baharı'nın sosyo-politik bağlamında Suriye devrimi ve bu devrim sırasında Abdalbâsit Sârût'un şiirlerinin bir propaganda aracı olarak kullanımı incelenmiştir. Çalışma, Arap Baharı öncesi Arap ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal koşullarını, Suriye'nin devrim sürecindeki yerini, Sârût'un yaşam öyküsünü, şiirlerindeki dil ve üslup özelliklerini, şekil ve biçim yapılarını, işlenen temaları ve şiirlerin propaganda aracı olarak kullanımını ele almıştır. Araştırmanın temel amacı, Sârût'un şiirlerinin devrim sürecine nasıl katkıda bulunduğunu ve bu şiirlerin halk üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Sârût'un şiirlerine dair internet üzerindeki kaynakların sınırlı olduğu, birçok şiirin internet sayfalarından ve sosyal medya platformlarından silinmiş olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, Sârût'un şiirlerinin dijital ortamda korunabilirliğini etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu şiirlerin Suriye halkının ve devrimcilerin dilinde neşit-şarkı olarak kalması, onların kültürel ve politik hafızada yer edinmelerini sağlamıştır.

Arap Baharı'nın temel sebepleri arasında, uzun yıllardır süregelen otoriter yönetimlerin halk üzerindeki baskıları, ekonomik eşitsizlikler ve sosyal adaletsizlikler bulunmaktadır. Bu faktörler, halkın değişim taleplerini giderek daha yüksek sesle dile getirmesine ve toplumsal hareketlerin başlamasına yol açmıştır. Özellikle Tunus'ta başlayan protestolar, kısa sürede diğer Arap ülkelerine yayılmış ve geniş çaplı bir devrim hareketine dönüşmüştür.

Suriye, Arap Baharı'nın en kanlı ve en yıkıcı sahnelerinden birine ev sahipliği yapmıştır. Beşar Esad rejimine karşı başlayan barışçıl protestolar, kısa sürede silahlı bir çatışmaya dönüşmüş ve ülke iç savaşın pençesine düşmüştür. Bu süreçte, devrimci hareketin sembol isimlerinden biri olan Abdalbâsit Sârût, halkın direnişini ve özgürlük mücadelesini temsil etmiştir. Sârût, şiirleri ve besteleriyle devrimci ruhu canlı tutmuş ve geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır.

Sârût, Suriye'nin Humus şehrinde doğmuş ve futbolculuk kariyerinden devrimci bir simgeye dönüşmüştür. Suriye devriminin başlangıcında, rejime karşı direnişe katılmış ve kısa sürede devrimci hareketin öncülerinden biri olmuştur. Sârût'un şiirleri onun halkının özgürlük mücadelesine olan katkısını göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Sârût'un şiirlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanımı dikkat çekmektedir. Halkın geniş kesimlerine hitap eden bu dil, devrimci duyguları ve özgürlük özlemini doğrudan ifade etmektedir. Sârût, metaforlar ve güçlü imgelerle zenginleştirdiği şiirlerinde, duygusal bir yoğunluk ve samimiyet yaratmaktadır. Şiirlerinde, halkın acılarını, umutlarını ve direniş ruhunu yansıtan ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır.

Sârût'un şiirleri, genellikle kısa ve özlü yapılarıyla dikkat çeker. Ritim ve ahenk, şiirlerin etkisini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Sârût, şiirlerinde geleneksel Arap edebiyatından esinlenmekle birlikte, modern bir yaklaşım sergilemektedir. Bu, onun şiirlerinin hem geleneksel hem de modern dinleyiciler tarafından benimsenmesini sağlamaktadır.

Sârût'un şiirlerinde en sık rastlanan temalar arasında özgürlük, direniş, adalet ve vatan sevgisi yer almaktadır. Bu temalar, devrimci mücadelenin ruhunu yansıtan ve halkı motive eden unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Sârût'un şiirlerinde, devrim sürecinde yaşanan acılar, kayıplar ve umutlar güçlü bir şekilde dile getirilmektedir.

Sârût, şiirlerini devrimci hareketin bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. Şiirlerini bestelemiş ve ritmik bir melodiyle okuyarak, geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır. Bu, hem devrimci ruhun canlı tutulmasını sağlamış hem de halkın moral ve motivasyonunu artırmıştır. Sârût'un şiirleri, devrim sürecinde birleştirici bir rol oynamış ve halkın mücadelesine katkıda bulunmuştur. Şiirlerinde kullandığı dil ve üslup, halkın geniş kesimleri tarafından kolayca anlaşılabilir ve benimsenebilir nitelikte olmuştur.

Sârût'un şiirlerinde kullanılan dil, üslup, şekil ve temalar, onun sanatını bir propaganda aracı olarak nasıl etkili bir şekilde kullandığını göstermektedir. Sârût, halkın duygularını, umutlarını ve direniş ruhunu şiirlerinde etkili bir şekilde yansıtmayı başarabilmiştir. Şiirleri, Suriye halkının direnişine ve özgürlük mücadelesine dair birer belge niteliğindedir. Sârût'un sanatı, devrimci bir propaganda aracı olarak halkın bilinçlenmesine ve motivasyon kazanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Çalışma bir kez daha göstermiştir ki genelde sanat özelde şiir, siyasi ve toplumsal hareketlerde etkili bir araç olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇA

el-Cevheri, Abdulhadi. *el-Manzûr et-Tenmâvî fi'l-Hidme el-İctimâiyye*. Kahire: Mektebet Nahdet eş-Şurûk, 1988.

Ayya, Abdusselâm Yûsuf. *Esbâb Kıyâm Sevret er-Rabî' el-Arabî*. Merkez el-Demokratik el-Arabî, 23 Mayıs 2014.

Hasan, Ahmed el-Hac Ali. *el-Enzime el-Arabiyye te'kül eş-Şerîa es-Siyâsiyye*. Hartum: Mekteb et-Tenvir, 2012.

Savran, Ahmet. “19. Yüzyıl Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı”. *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 06/1991 55-60.

Asım ed-Dusukî. *el-Advân es-Selâsî alâ Mısr*. Kahire: Matbûat Merkez el-Buhûs ve Dirâsât el-İctimâiyye, 2006.

Azmî Bişâre. *et-Tâ'ife et-Tâifiyye et-Tavâ'if el-Muhayyele*. Beyrut: el-Merkez el-'Arabî li'l-Abhâs ve Dirâsât es-Siyâse, 1. Baskı. 2016.

Azmî Bişâre. *Fî es-Sevra ve'l-Kabiliyye li es-Sevra*. Beyrut: Merkez el-Arabî lil-Buhûs ve Dirâsât es-Siyâset, Ağustos 2011.

Azmî Bişâre. *ec-Ceyş ve's-Siyâse: İşkâliyyât Nazariyye ve Nemâzic Arabiyye*. Beyrut: el-Merkez el-Arabî li'l-Abhâs ve Dirâsât es-Siyâset, 1. Baskı, Nisan 2017.

Ergül, Aysel. *Çağdaş Mısır Tiyatrosu'nda Teyfik el-Hakîm ve Üç Entelektüel Tiyatrosu*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995.

Badi, Bertran. *ed-Devle el-Mustavrede: Tağrîb en-Nizâm es-Siyâsî*. Çev. Latif Farac. Kahire: Dâr Madârât li'l-Abhâs ve'n-Nashr, 2016.

Beni Ays, Muhammed Said Ahmed. *el-İnkilâbât el-Askeriyye fi el-Irak min 1958 ila 1969: Dirâsât fi el-'Avâmil ed-Dâhiliyye ve'l-İklîmiyye ve'd-Devliyye*. Beyrut: Dâr el-Kitâb es-Sekâfî, 2009.

Akaydın, Betül. “Suriye Savaşı’nda Bir Kadın Edebiyatçı: İbtisâm Şakûş, Hayatı, Eserleri ve ‘Beynel Hıyam (Çadırlar Arasında)’ Adlı Eseri Üzerine.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019.

Brinton, Crane. *The Anatomy of Revolution*. New York: Vintage Books, 1965.

Dib, Kamal. *Târîh Sûriye el-Mu‘âsir min el-İntidâb el-Fransî ilâ Seyf 2011*. Beyrut: Merkez li'd-Dirâsât vel-Buhûs, 2012.

Muhammed el-Vahib. *er-Rabî‘ el-‘Arabî: ‘Akd el-Muvâtana el-Cedîd*. Kuveyt: Merkez Afâk li'l-Dirâsât ve el-Buhûs, 19 Aralık 2011.

Hazer, Dursun. “Abdusselâm el-Uceylî’nin Edebî Kişiliği ve Bâsime Beyne’d-Dumû‘ Adlı Eseri.” *Dînî Araştırmalar Dergisi*, 2004.

Somuncuoğlu, Ecehan. “On Dokuzuncu Yüzyılda Nahda Hareketi: Modern Arap Düşüncesinin Oluşumu, Kapsamı ve Sınırları.” *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, III, 2015.

ec-Curcânî, Ebû Bekr Abdulvâhir b. Abdirrahmân. *Delâilü'l-İ‘câz*. 3. baskı. Tahkik: Mahmûd Muhammed Şâkir. Kahire: Matba‘atu'l-Medenî, 1413/1992.

el-Hassan, İhsan Muhammed. *Mevsû‘at ‘İlmi el-İctimâ‘î*. Beyrut: Dâr el-Arabiyya li'l-Mevsû‘ât, 1. baskı, 1999.

el-Keyâlî. *el-Edebü'l-‘Arabiyyu'l-Mu‘âsır fî Sûriye*. Beyrut: Dar-el Maarif, 1969.

ec-Cündî, Edhem. *A'lâmü'l-Edeb ve'l-Fen*. Dımaşk: Matba‘atu Mecelleti Savtî Sûriye, I-II, 1956.

Celâl, Emin. *Kıssat el-İktisâd el-Mısrî min Ahd Muhammed Ali ilâ Ahd Mübarek*. Mısır: Dâr eş-Şurûk, birinci baskı, 2012.

en-Neşâvî, Nesîb. *Medhal ilâ dirâseti'l-medarisi'l-edebiyye fî Şi‘ri'l-‘Arabiyyi'l-mu‘âsır*. Cezayir: Dîvânu'l-matbû‘âti'l-câmi‘iyye, 1984.

Bellin, Eva. “*Reconsidering the Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Lessons from Arab Spring*”. Brandeis University. Ocak 2012. Çev. Ali Celâl Mu‘vaz. 23 Eylül 2019.

el-‘Umrî, İsât. “Mu‘avvikât et-Tanmiyye el-İctimâ‘iyye bil-Muctema‘ el-Mahallî ve Rihanât el-Fi‘l et-Tenmavî.” *Mecellet Tanmiyyet el-Mevârid el-Beşariyye*, cilt 7, sayı 2, Aralık 2016, s.35.

Gâlip Şükrü. *Edebu ‘l-Mukâveme*. Kahire: Dârü‘l-Ma‘ârif, 1970.

Habil Sumer. “Resâil fi‘l-‘Aqd el-İctimâ‘î: el-‘Aqd el-İctimâ‘î beyne’n-Nazariyye ve‘l-Vâkı.” *Marsad eş-Şark el-Avsat ve Şimâl İfrîkiyyâ el-İ‘lâmî*, 27 Aralık 2019.

Hasan en-Nakib, Haldun. *ed-Devle et-Tasallutiyye fi‘l-Maşrik el-‘Arabî el-Mu‘âşir: Dirâsât Binâ‘iyye Muqârene*. Beyrut: Merkez Dirâsât el-Vahde el-‘Arabiyye, 1991.

Yazıcı, Hüseyin. “*Suriye ‘de Kısa Öykü*.” İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası, 2011.

Husâmuddîn el-Hâzûrî. *es-Sârût: Siyretu‘l-Hurriyye ve’s-Sevra ve‘l-Huzlân*. Syrian Revolution Documentation Team, 2020.

Emekli, İlknur. *Çağdaş Suriye Romancılığında Halîm Berekat ve Toplumcu Gerçekçi Romanlarının Çözümlemesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2013.

Emekli, İlknur. “Mısırlı Öykü Yazarı Fuad Kandîl ve Ercû Ellâ Yedûme‘z-Zalâm Öyküsü”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, IV (12), 2017.

Durmuş, İsmail. “*Şir*.” DİA, İstanbul 2010, XXXIX.

Usta, İbrahim. *Direnîş Şiirleri Antolojisi Suriye*. İstanbul: AKDEM Yayınları, Eylül 2019.

Landau, Jacob M. *Modern Arap Edebiyatı Tarihi (20. Yüzyıl)*. Çev. Bedrettin Aytaç. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994.

Bradley, John R. *After the Arab Spring: How Islamists Hijacked the Middle East Revolts*. New York: St. Martin's Press, 3 Ocak 2012.

Bâsut, Çetin. *Bâhâr-i Şâdî: Hikâyeler ve Şiirler*. Beyrut: el-Mektebetü'l-Arabiyye, 2016.

Makarufa. *et-Takaddum el-İktisâdî li'l-Muctema' el-İştirâkî*. Beyrut: Dâr et-Takaddum, 2018.

Markos İlyâs. *el-Muqâveme el-Filistîniyye ve'l-Mavkıf er-Rehîn*. Beyrut: Dâr el-Hakîka, 1971.

Bilir, Mehmet. *Hanna Mîna'nın Nihâyetu Raculin Şucâ'in Adlı Romanının İncelenmesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2006.

Kula, Mevlut. *Modern Suriye Hikâyesinde Konu (1946-1967)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2009.

Muhammed Cemâl Bârût. *el-Akd el-Âhir min Târîh Sûriyâ: Cedeliyyet ec-Cemûd ve'l-İşlâh*. Beyrut: el-Merkez el-Arabî li'l-Ebhâs ve Dirâsât es-Siyâse, 2012.

Mişel Sûrâ. *Sûriyâ ed-Devle el-Mutavaḥḥiṣa*. Çev. Emel Sârâ, Mârk Biyâlû. Birinci baskı, Şebeke el-Arabiyye li'l-Ebhâs ve'n-Nasr, Beyrut, 2017.

Muzaffer en-Nevvâb. *el-A'mâl el-Kâmile*. Dâr Fârûs, 2011.

Na'im el-Yâfi. "et-Taṭavvuru'l-Fennî li Şekli'l-Kıṣṣati'l-Ḳaṣîreti." Suriye: Jurnal el-Adab el-'Arabî, 2018.

Nâşûhî Ünal Karâarslan. "Şair." DİA, İstanbul 2010, XXXVIII.

Durmuş, İsmail. "Şiir." DİA, İstanbul 2010, XXXIX.

Nabîl Maṭar. *er-Rabî el-Arabî ve Ahdas en-Nazm*. Beyrut: Dâr en-Naşr, 2020.

Yanık, Nevzat Hâfiş. *Maḥmûd Sâmî el-Bârûdî: Ḥayâtı, Edebi Kişiliği ve Eserleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1991.

Muṣtafâ, Nevâl. *Nizâr ve 'l-Ḳaṣâ'id el-Memnû'a*. Kahire: Dâr er-Râya, 2000.

Yılmaz, Nurullah. “Adonis'in Şiirleri'nde Kadın Haklarını Sorgulamacı Bir Yaklaşım.” *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXXI, 2013.

Yûsuf Ḥasen Nevfel. *el-Ḳıṣṣa ve 'r-Rivâye Beyne Cîli Ṭâhâ Ḥuseyn ve Cîli Necîb Maḥfûz*. Kahire: Dâr en-Nahḍa el-Arabiyye, 1977.

Râşid el-Ḥâc Şâlih. *el-Huvviyye el-Vaṭaniyye ve 'd-Devle fi Sûriyâ ma ba'd es-Sevra*. Suriye: Merkez Ḥarmûn li'd-Dirâsât el-Muaşıra, Temmuz 2020.

Ṭâhâ Ḥuseyn. *el-Ḥisâm ve 'n-Naḳd*. Beyrut: Dâr el-‘Âlem el-Melâyîn, 1985.

Serûcî Muḥammed. *Dirâsât fi Târîḫ Mişr ve Sûdân el-Ḥadîs ve 'l-Mu'âşır*. İskenderiye: Dar es-Sekafe li'n-Neşr, 1998.

Dûsukî, Subhi. *es-Sârût Vedâ'en*. Suriye: İşrâḳ Yayınları, cilt 4, Temmuz 2019.

İNTERNET KAYNAKLARI

Abo Omar Aljsrey. “لك روح الثورة سكنت فواد ابن البلد... ثورة”. *Facebook*. 10 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2024. <https://www.facebook.com/aljsrey/posts/2510285329034679/>.

Afaqhorra.com. “السيرة الذاتية والأدبية للشاعر السوري حسن النبي”. *Afaqhorra.com*. 15 Nisan 2019. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2024. <https://www.afaqhorra.com/-مقفل-من-دليل-أفاق-/ال-سيرة-الذاتية-والأدبية-للشاعر-السور-8->

Asma al Sharif. “Organization of Islamic Cooperation Suspends Syria”. *Reuters*. 16 Ağustos 2012. Erişim tarihi: 16 Temmuz 2024. <https://www.reuters.com/article/world/organisation-of-islamic-cooperation-suspends-syria-idUSBRE87E19F/>

Al Hiwar TV. “إليكم أبرز مؤلفات الشاعر السوري أيمن الجبلي”. YouTube. Yayın Tarihi 15 Ekim 2021. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=Qb7GDpSkfvw>.

Al Jazeera English. “Abdul Basset al-Sarout: A Revolution's Voice Silenced.” *Al Jazeera*. 21 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 17 Nisan 2024. <https://www.aljazeera.com/news/2019/6/21/abdul-basset-al-sarout-a-revolutions-voice-silenced>.

Al Jazeera English. “US Cable on Syria: 'Sednaya Prisoners Sent to Fight in Iraq’”. YouTube. Yayın Tarihi 3 Eylül 2011. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2024. https://youtu.be/4RHZr_pyj-0.

Al Jazeera English. “sv Syria: The Roots of Tyranny | Al Jazeera World”. YouTube. Yayın Tarihi 15 Mayıs 2017. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2024. <https://youtu.be/F-yiwmWw48g>.

Aljazeeramubasheer.net. “عبد الباسط الساروت.. وداع أم وجنزة مهيبة لمنشد الثورة”. *Aljazeeramubasheer.net*. 9 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2024. <https://www.aljazeeramubasher.net/news/politics/2019/6/9/عبد-الباسط-الساروت-وداع-أم-وجنزة>. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2024.

Alaraby.co.uk. “'عبد الباسط الساروت يعود إلى إدلب: 'مع حلب للموت’”. *Alaraby.co.uk*. 9 Haziran 2024. Erişim Tarihi: 01 Haziran 2024. <https://www.alaraby.co.uk/عبد-الباسط-الساروت-يعود-إلى-إدلب-مع-حلب-للموت>.

Alshaeralarabi.blogspot.com. “عبد القادر عبد اللطيف. “خزني إليك”. *Alshaeralarabi*. 2 Haziran 2017. Erişim Tarihi: 01 Temmuz 2024. https://alshaeralarabi.blogspot.com/2017/06/blog-post_97.html.

Asabiyah. “Abdul Baset Al-Sarout - Songs of the Syrian Revolution”. YouTube. Yayın Tarihi 25 Ağustos 2016. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2024. <https://youtu.be/U64qZPAGWWY>.

Association for Diplomatic Studies and Training. “Like Father, Like Son - Tyranny in Syria, A Massacre in Hama.” *adst.org* 25 Haziran 2015. Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2024. <http://adst.org/2015/06/like-father-like-son-tyranny-in-syria-a-massacre-in-hama/>.

askyourright.wordpress.com. “كلمات حلم الشهادة يا يا للبطل عبد الباسط الساروت” *Ask Your Right*. 14 Ocak 2012. Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2024. <https://askyourright.wordpress.com/2012/01/14/كلمات-حلم-الشهادة-يا-يا-البطل-عبد-الباسط-الساروت/>.

askyourright.wordpress.com. “لأجل عيونك يا حمص للبطل عبد الباسط الساروت” *Ask Your Right*. 14 Temmuz 2013. Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2024. <https://askyourright.wordpress.com/2013/07/14/لأجل-عيونك-يا-حمص-البطل-عبد-الباسط-الساروت/>.

askyourright.wordpress.com. “أغنية يرحل هو وكلايه والدمار إلي جابه” *Ask Your Right*. 10 Ağustos 2011. Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2024. <https://askyourright.wordpress.com/2011/08/10/أغنية-يرحل-هو-وكلايه-والدمار-إلي-جابه-ل/>.

Ban Ki-moon. “Complete Text of Ban Ki-moon's Address, 'Crisis in Syria: Civil War, Global Threat’”. *Asia Society*. 20 Haziran 2014. Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2024. asiasociety.org/blog/asia/complete-text-ban-ki-moons-address-crisis-syria-civil-war-global-threat

BBC News. “Syria war: Abdel Basset al-Sarout dies after Hama clashes.” *BBC News*. 8 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 11 Haziran 2024. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48568808>

The Guardian. “Ben Ali's family and friends.” *The Guardian*. 13 Ocak 2012. Erişim Tarihi: 13 Haziran 2024. <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/13/ben-ali-family-friends-assets>.

Brookings. “ISIS vs. Al Qaeda: Jihadism’s global civil war.” *Brookings*. 2 Mayıs 2018. Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2024. <https://www.brookings.edu/articles/isis-vs-al-qaeda-jihadisms-global-civil-war/>.

Rashed, Dalia. “عبد الباسط الساروت - يا إلب جودي ونادي”. YouTube. Yayın Tarihi 15 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=2a4Dt1Eojg4>.

Bishara, Azmi. “عزمي بشارة: محاضرة حول الشعبوية وعلاقتها بالديمقراطية”. YouTube. Yayın Tarihi 4 Ocak 2022. Erişim Tarihi: 04 Temmuz 2024. <https://youtu.be/3SzPtHsd-DA>.

Hof, Frederic C. “Sectarian Violence in Syria's Civil War: Causes, Consequences, and Recommendations for Mitigation.” *The Center for the Prevention of Genocide*. 10 Mart 2013. Erişim Tarihi: 15 Haziran 2024. <http://www.usmmm.org/m/pdfs/20130325-syria-report.pdf>.

Haddad, GF. “Merits of al-Sham al-Sharif: Forty Narrations on The Immense Merits of al-Sham.”. *livingislam*. 13 Temmuz 2000. Erişim Tarihi: 16 Haziran 2024. https://www.livingislam.org/mshsh_e.html.

Human Rights Watch. “Syria: Investigate Sednaya Prison Deaths.” *Human Rights Watch*. 21 Temmuz 2008. Erişim Tarihi: 16 Haziran 2024. <https://www.hrw.org/news/2008/07/21/syria-investigate-sednaya-prison-deaths>.

Yaphe, Judith S. “Next Steps in Syria.” *Institute for National Strategic Studies*. 1 Aralık 2013. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2024. <https://inss.ndu.edu/news/Article/699457/next-steps-in-syria/>.

Ouweys, Khalid Yacoub. “Abdelbaset Sarout: Showman Syrian Rebel Who Declined Adulation.” *The National News*. 9 Haziran 2019 Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2024. <https://www.thenationalnews.com/world/mena/abdelbaset-sarout-showman-syrian-rebel-who-declined-adulation-1.872430>

WorldAtlas. “Maps of Syria.” <https://www.worldatlas.com/maps/syrian-arab-republic>.

Manhom. “من هو أنس الدغيم.” *Manhom.net*. 25 Temmuz 2017. Erişim Tarihi: 05 Nisan 2024 <https://manhom.com/أنس-الدغيم/>.

Lewis, Martin W. “Greater Syria and the Challenge to Syrian Nationalism.” *Geocurrents*. 2 Nisan 2011. Erişim Tarihi: 15 Haziran 2024 <https://www.geocurrents.info/blog/2011/04/02/greater-syria-and-the-challenge-to-syrian-nationalism/>.

Fam, Mariam ve Harvey, Benjamin. “Egypt to Let Iran Warships Transit Suez Canal on Way to Syria.” *Bloomberg*. 18 Şubat 2011. Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2011-02-18/iran-seeks-clearance-for-warships-to-use-suez-canal-egypt-official-says>

en-Nevvab, Muzaffer. “Beyn Mukarat el-Istibdad ve Dıyaa el-Manafi.” *Al Jazeera Net*. 12 Ağustos 2015. Erişim Tarihi: 18 Nisan 2024 [مظفر-النواب-بين-](https://www.aljazeera.net/encyclopedia/2015/8/12/-المظفر-النواب-بين-)

Küçükkeleş, Müjge. “Arab League's Syrian Policy.” *SETA / Foundation for Political, Economic and Social Research*. Nisan 2012. Erişim Tarihi: 22 Nisan 2024 Brif No: 56. <https://www.setav.org>

Mustafa, Nawaf. “عبد الباسط الساروت - رسالة لحكام الخليج - يا لابس الماهود”. *YouTube*. 28 Ekim 2021. Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024 <https://www.youtube.com/watch?v=Qb7GDpSkfvw>.

MMC. المركز الإعلامي العام. “يا إدلب جودي ونادي الشهيد عبد الباسط الساروت”. *YouTube*. 13 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 29 Nisan 2024. <https://youtu.be/NYzCeRxq6ds>.

Odabasham.net. “تراجم/43143-الشاعر-حسن-النيفي”. *Odabasham.net*. 27 Nisan 2024. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2024. <https://www.odabasham.net/الشاعر-حسن-النيفي/>

Odabasham.net, الشاعر الطيب أنور محمد الحجي, *Odabasham.net* 13 Ocak 2022. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2024. <https://www.odabasham.net/الشاعر-الطيب-أنور-محمد-الحجي-124869-تراجم/>
[الحجي](#).

Orient Net. “بالفيديو... 'الساروت' يعود إلى ساحات الحرية من جديد ويقود مظاهرة في إدلب”. *Orient Net*. 16 Aralık 2019. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2024. https://orient-news.net/ar/news_show/128904

Orient Net. “ظهور حارس الثورة في الوقت بدل الضائع.” *Orient Net*. 22 Ağustos 2020. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2024. https://orient-news.net/ar/news_show/183643/0/-ظهور-حارس-الثورة-في-الوقت-بدل-الضائع

OS. “Abdel Basset Sarout and Homs's beseiged rebels, beautiful song | Homs, Syria”. YouTube. Yayın Tarihi 5 Şubat 2015. https://youtu.be/KFkyPnVD_pE.

Lynch, Mark. “Ouster of Tunisia President: An Opportunity for Arab Autocrats to Respond to the People.” *CSMonitor.com*. 6 Ocak 2011. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2024. <https://www.csmonitor.com/Commentary/the-monitors-view/2011/0114/Ouster-of-Tunisia-president-An-opportunity-for-Arab-autocrats-to-respond-to-the-people>

Clarke, Michael. “Syria Crisis Briefing: A Collision Course for Intervention.” *RUSI*. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2024. <https://www.rusi.org/downloads/assets/SyriaBriefing.pdf>

STEP News Agency. “الساوت وصحبه: عن الاستمرار في الثورة.” *STEP News Agency*. 23 Mayıs 2024. Erişim Tarihi: Mayıs 2024. <https://stepagency-sy.net/-الساوت-وصحبه-عن-الاستمرار-في-الثورة>

Suriyegundemi.com. “Suriye Devriminin Tarihsel İzleri: Ebu Halid el-Suri'nin Hatıraları – Suriye Gündemi Özel.” *Suriyegundemi.com*. 29 Mart 2019. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2024. <https://www.suriyegundemi.com/suriye-devriminin-tarihsel-izleri-ebu-halid-el-suri-nin-hatiralari-suriye-gundemi-ozel>

Saroutia. “شد الرحل يا زين // هدية من الساوت لشعب فلسطين”. YouTube. Yayın Tarihi 12 Ekim 2023. <https://youtu.be/5gPfcOo400A>.

The New York Times. “Syrian Soccer Star, Symbol of Revolt, Dies After Battle.” *The New York Times*. 1 Haziran 2024. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2024. <https://www.nytimes.com/2024/06/01/sports/syrian-soccer-star-symbol-of-revolt-dies.html>

The Washington Post. “Syria’s Struggle: Abdul Basset al-Sarout and the Revolution's Songs.” *The Washington Post*. 22 Haziran 2019. Erişim Tarihi: 22 Haziran

2019. <https://www.washingtonpost.com/world/syria-struggle-abdul-basset-al-sarout-and-revolutions-songs/>

The Guardian. "1982: Syria's President Hafez al-Assad Crushes Rebellion in Hama." *The Guardian*. 1 Ağustos 2011. Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2024. <https://www.theguardian.com/theguardian/from-the-archive-blog/2011/aug/01/hama-syria-massacre-1982-archive>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Abdullah AZZAM
Doğum Yeri	Alacakaya
Doğum Tarihi	12.07.1999

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Selçuk Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Arap Dili ve Edebiyatı

YABANCI DİL BİLGİSİ

Arapça	KPDS (....) ÜDS (....) TOEFL (....) YDS (90)
--------	--

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	MEB
Görevi/Pozisyonu	Öğretmen
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	